

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra žurnalistiky

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Elektronická média ve volném čase dětí a mládeže

Electronic media in leisure time of children and adolescents

Bc. LUCIE HERBEROVÁ

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Vladislava Závorská

OLOMOUC

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje informací, které jsem použila. Tato práce má 148 018 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 10. května 2011

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala své vedoucí magisterské diplomové práce paní Mgr. Vladislavě Závrské za cenné rady, náměty, odborné vedení a především za její volný čas, který mně a mé magisterské diplomové práci věnovala. Děkuji také Mgr. Pavlíně Valouchové za cenné rady při zpracování získaných dat.

Anotace

Tato magisterská diplomová práce se zabývá způsoby trávení volného času dětí a mládeže druhého stupně základních škol v Opavě, přičemž je kladen důraz především na volný čas, který děti a mládež tráví s elektronickými médii. Teoretická část práce vychází z odborné literatury a výzkumů, které byly na dané, či příbuzné téma, realizovány již dříve. Druhou částí práce je empirický výzkum a analýza získaných dat. Šetření bylo prováděno formou dotazníků na čtyřech základních školách v Opavě. Výsledky ukazují, kolik volného času tráví děti a mládež s elektronickými médii, jaké jiné aktivity jsou součástí jejich volného času, zda jejich volnočasové aktivity spojenými s elektronickými médii souvisí s typem rodiny, se kterou žijí či s úrovní dosaženého vzdělání jejich rodičů. Dále práce podrobněji popisuje, kolik času tráví děti a mládež u televize nebo jakými činnostmi tráví čas na počítači.

Klíčová slova

Elektronická média, děti a mládež, volný čas, televize, počítač, internet, počítačové hry, sociální síť Facebook.

Annotation

This master thesis deals with the leisure time of children and adolescents who visit second grade of basic schools in Opava, whereas the emphasis is put mainly on the leisure time which children and adolescents spend with electronic media. The theoretical part of this thesis is based on special and scientific literature and the surveys that were made on the same or similar topic before my thesis. The second part is an empiric survey and analysis of gained information. The survey was realized by the use of questionnaires at four basic schools in Opava. Its results show how much of the leisure time children and adolescents spend with electronic media, which activities they do in their leisure time, if their leisure time activities that are connected with electronic media are related with the type of family they live with or with the level of degree of their parents. The thesis describes in details how much time children and adolescents spend by watching television or what kind of activities they do on their computer.

Key words

Electronic media, children and adolescents, leisure time, television, computer, the Internet, computer games, social network Facebook.

Obsah

1 Úvod	8
I Teoretické vymezení problému.....	10
2 Vymezení pojmu volný čas	10
2.1 Různé pohledy na volný čas	12
2.2 Funkce volného času	14
2.3 Děti, mládež a jejich volný čas.....	15
2.4 Rodina a vrstevnická skupina ve vztahu k volnému času	15
2.5 Volný čas a zájmová činnost	17
2.5.1 Kategorizace zájmové činnosti.....	18
2.6 Trávení volného času ve vztahu k médiím	20
2.7 Rozdílnost účastníků volnočasových aktivit	21
3 Média a volný čas.....	23
3.1 Typy médií ve vztahu k volnému času	23
3.1.1 Televize	23
3.1.2 Počítačová technika	25
3.1.3 Internet.....	26
3.2 Socializační funkce médií ve spojení s volným časem	30
3.2.1 Socializace skrze rodinu, typy rodiny	31
3.2.1.1 Rodina a její typy.....	32
3.3 Socializace skrze školu a vrstevnickou skupinu.....	34
3.4 Socializace skrze média.....	34
4 Výzkumy	36
4.1 Rodiče a výchova 2010.	36
4.2 Není nám to jedno!	37
4.3 Zpráva o českém internetu.....	38
4.4 Klíče pro život	39
4.5 Průzkum GE Money Bank	40
4.6 World Internet Project	40
4.7 Jak čtou české děti	41
II Empirická část	43
5 Vymezení cílů empirického šetření, formulace hypotéz a jejich operacionalizace, výzkumná metoda	43

5.1 Hlavní cíle a dílčí cíle, formulace hypotéz	43
5.1.1 První hlavní cíl	43
5.1.2 Druhý hlavní cíl	45
5.1.3 Třetí hlavní cíl	45
5.2 Operacionalizace proměnných z hypotéz	45
5.3 Výzkumná metoda a konstrukce dotazníku, výzkumný vzorek a sběr dat.....	50
5.3.1 Konstrukce dotazníku	50
5.3.2 Výzkumný vzorek a sběr dat	51
6 Analýza a interpretace dat	52
6.1 Jakým způsobem tráví svůj volný čas děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě.....	52
6.2 Role elektronických médií ve volném čase dětí a mládeže druhého stupně základních škol v Opavě.....	68
6.3 Spokojenost žáků druhého stupně základních škol s intenzitou jednotlivých volnočasových aktivit	76
7 Závěr.....	80
8 Použité zdroje	83
8.1 Literatura	83
8.2 Internetové zdroje.....	85
9 Seznam tabulek a grafů	87
9.1 Tabulky	87
9.2 Grafy.....	87
10 Přílohy	89

1 Úvod

Předkládaná magisterská diplomová práce se zabývá způsobem, jakým děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě tráví svůj volný čas a především kolik svého volného času věnují elektronickým médiím. Elektronická média jsou velkým fenoménem dnešní doby, jsou součástí naší každodennosti. Život bez elektronických médií si v dnešní postmoderní době umí představit málokdo, protože jsme si na jejich přítomnost všichni zvykli.

Inspiraci pro výběr zvoleného tématu jsem získala od dětí a mládeže, kteří žijí v okolí mého bydliště v Opavě. Měla jsem pocit, že děti a mládež neumí atraktivně a aktivně trávit svůj volný čas a jejich jediným zájmem je si sednout před televizi nebo před počítač. Nejčastější volnočasovou činností dětí a mládeže, které znám ze svého okolí, je prosedět celý den u počítače. Jejich nejfrekventovanější, troufám si říct každodenní činností, je sociální síť Facebook. Skrze tuto webovou stránku si chatují, prohlížejí fotografie nebo je komentují. Proto jsem se rozhodla, že se svůj dojem pokusím ověřit na „reprezentativnější“ populaci, než jsou jen děti/mládež z mého bezprostředního okolí, a to pomocí dotazníkového šetření na základních školách v Opavě. Hlavním cílem této práce je tedy zjistit, jakými volnočasovými aktivitami děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě tráví svůj volný čas a zda tráví většinu svého volného času s elektronickými médii. Za cílovou skupinu byly zvoleny děti ve věku od 11 do 16 let, tedy jak už bylo řečeno, žáci a žákyně druhého stupně základních škol.

V rámci teoretického vymezení problému jsem pracovala na základě rešerše odborné literatury. Dále jsem v teoretické části vycházela také z výzkumů, které byly na dané, či podobné téma, již realizovány. Tyto výzkumy mi byly také velmi přínosným zdrojem inspirace při sestavování dotazníku. Za metodu výzkumného šetření jsem tedy zvolila kvantitativní způsob sběru dat – dotazník. V dotazníkovém šetření jsem zjišťovala, jak děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě tráví svůj volný čas, zda jsou s intenzitou činností, které ve svém volném čase dělají, spokojeni. Dále jsem se zabývala tím, zda souvisí výběr volnočasových aktivit dětí a mládeže s rodinou. Konkrétně tedy, jestli úroveň dosaženého vzdělání rodičů souvisí s tím, kolik volného času tráví děti a mládež s elektronickými médii. Zabývala jsem se také tím, zda typ rodiny, ve které děti a mládež žije, souvisí s tím, kolik volného času tráví děti a mládež s elektronickými médii. Dále jsem zjišťovala, zda s výběrem volnočasových aktivit souvisí pohlaví respondentů. Jinými slovy, zda dívky tráví volný čas jinak než chlapci. V neposlední řadě jsem se zabývala otázkou, zda

děti a mládež tráví s počítačem více volného času, pokud je jejich vlastnictvím a nemusí se o něj s nikým dělit.

Výběr výzkumného vzorku jsem provedla v Opavě, a to především proto, že z tohoto města pocházím. Sběr dat byl pro mě snadnější, neboť například vím, kde základní školy jsou, apod.

Práce je rozdělena do jednotlivých kapitol a podkapitol. V první části vymezuji teorii, která je nezbytným východiskem pro empirické šetření. V praktické (empirické) části nejprve specifikuji hlavní a dílčí cíle šetření a formuluji hypotézy, které následně operacionalizuji. Dále také popisuji výzkumný vzorek a výzkumnou metodu a způsob, jakým výzkumné šetření probíhalo. Poslední část diplomové práce tvoří analýza a interpretace získaných dat a jejich závěrečná shrnutí. V závěru práce shrnuji, k jakým poznatkům jsem došla na základě výzkumného šetření.

I Teoretické vymezení problému

1 Vymezení pojmu volný čas

Termín volný čas je rozšířené slovní spojení, které užívá široká veřejnost. Každý si však pod tímto pojmem představí něco jiného. Pro někoho to znamená sport, někdo půjde ve volném čase do kina, jiný se bude dívat na televizi, cestovat nebo číst. Jak uvádí Pácl (In Spousta et al., 1992: 61), prvním, kdo definoval termín volný čas, byl francouzský sociolog Joffre Dumazedier, který se jako první začal zajímat o studium volného času. V roce 1962 vznikla jeho kniha „*Vstříc společnosti volného času?*“. Dumazedier touto publikací položil základy k sociologii volného času. Dumazedier definoval volný čas jako komplex „aktivit mimo pracovní, rodinné a společenské závazky (i mimo biofyzickou péči o vlastní osobu), jimiž se jedinec zabývá ze své vůle, aby si buď odpočinul, pobavil se nebo svobodně zdokonaloval svou tvůrčí kapacitu,“ (Pácl in Spousta et al., 1992: 62). Dumazedier (Krbíčka 2004: 24-25) rozlišuje tři složky volného času. První je relaxační složka, která zahrnuje veškerý odpočinek s výjimkou toho, který je nezbytně nutný pro biologicky podmíněnou obnovu našich sil, dále do této složky zařadil zahálení, lenošení, poflakování se – jinými slovy, odpočinek všeho druhu. Druhou v pořadí je složka zábavy. Do té patří především aktivní odpočinek. Dále do ní náleží takzvané receptivní činnosti. To je například pasivní zábava – sledování televize, poslech hudby, filmy, divadlo, posezení s přáteli, rekreační sportovní činnost, apod. Třetí je sebevzdělávací a vzdělávací složka. Do té Dumazedier zahrnul všechny aktivity, při kterých si jedinci rozšiřují svůj vědomostní obzor i dovednosti. Patří sem například činnost ve spolcích nebo pěstování koníčků. Po Dumazedierovi se začaly objevovat další charakteristiky a náhledy na problematiku volného času.

Filipcová (1966: 29) definuje volný čas jako prostor, který člověk využije jen pro sebe, o který se nemusí s nikým dalším dělit a kdy si může dělat to, po čem touží, co chce, co ho baví, přináší mu radost, zábavu nebo odpočinek. Němec a kolektiv (2002: 17) charakterizují volný čas jako časový úsek, kdy se člověk svobodně rozhoduje o tom, co bude a co chce dělat. Volí takové činnosti, které mu přináší potěšení, odpočinek nebo zábavu. Jedinec věnuje svůj volný čas aktivitám, které obnovují a rozvíjí jeho tělesné, duševní nebo tvůrčí schopnosti. Volný čas tak zahrnuje jakoukoliv činnost od odpočinku, dobrovolného vzdělávání až po společensky prospěšnou činnost. Němec a kolektiv (tamtéž) dále připouštějí, že se člověk nemusí ve volném čase věnovat jen sobě, ale i druhým. A to z vnitřního popudu a zájmu. Hájek a kolektiv (2008: 11) vymezují volný čas jako součást lidského života mimo

čas, který jedinec věnuje práci nebo škole. Veselá (1999: 22) uvádí, že volný čas není protikladem k práci. Podle Veselé (tamtéž) tvoří volný čas samostatnou část každodenního života jedince. V současnosti se podle Hájka a kolektivu (2008: 33) přestalo užívat označení 'zbytkový čas'. „Naopak se ověřují a rozvíjejí jeho všestranné možnosti podporující kulturní orientaci člověka, rozvoj jeho sportovních a uměleckých zájmů, manuální aktivity nebo vytváření sociálních vztahů a hodnotového zaměření,“ (Hájek a kolektiv 2008: 33).

Kromě volného času teoretici definují i takzvaný vázaný čas. Podle Hájka a kolektivu (2008: 11) se jedná o čas, do kterého spadají biofyziologické potřeby jedince. To znamená jídlo, spánek a osobní hygiena. Dále vázaný čas zahrnuje péči o děti, domácnost a rodinu. Tedy všechny nezbytné mimopracovní povinnosti. Janiš (2009: 5) v souvislosti s vázaným časem hovoří o dojíždění do školy, do práce, na fotbal s kamarády, apod. Dumazedier zavedl i pojem polovolný čas. O tomto termínu hovoří také Hájek a kolektiv (2008: 11). Podle nich se jedná o čas, ve kterém lidé dělají činnosti, které jsou na hranici času povinného a vázaného. Jsou to aktivity jako je zahradničení, ruční práce nebo kutilství. Tedy činnosti, se kterými se pojí nejen potěšení, ale i užitek. Veselá (1999: 28) definuje polovolný čas jako čas, který začíná jako volný, ale postupně jedinec přijme tuto činnost za svou profesi. Jako příklad uvádí člověka, který zahrádkaří. Nejdříve to považuje za rekreační aktivitu, později má ale s touto činností spojené i starosti – musí hnojit, správně orat, popřípadě může svou úrodu prodávat.

Vážanský (1992: 11) uvádí dva hlavní směry v porozumění pojmu volný čas. První pohled na volný čas je negativní. V tomto slova smyslu znamená volný čas dobu, která zbude po práci, škole, po vykonání všech povinností, které jedinec má. Druhý pohled na volný čas je pozitivní. Volný čas je definován jako volně disponibilní časový úsek, ve kterém volný čas pro jedince znamená svobodu. Může se sám rozhodovat, co bude dělat, je nezávislý na povinnostech, do ničeho se nenutí a nikdo jej do ničeho nenutí, může si se svým volným časem nakládat podle svého uvážení a přání.

Veselá (1999: 25) uvádí moderní sociologické dělení volného času z hlediska využití:

a) produkční čas

- doba, kterou jedinec věnuje práci,

- doba, kterou jedinec potřebuje k zajištění nezbytných životních potřeb,

b) reprodukční čas

- doba, kterou jedinec potřebuje na spánek, odpočinek, jídlo, hygienu, apod.,

c) vlastní volný čas

- doba, ve které si jedinec může dělat, co chce, na co má chuť, co ho baví a naplňuje.

Do kategorie volného času řadí Veselá (1999: 22):

- zbytek dne, tedy dobu, která jedinci zůstane po produkčním a reprodukčním čase,
- sobotu a neděli (dvoudenní víkend), které mají volné všechny děti a podle Veselé i 70 % pracujících,
- placenou dovolenou,
- volný čas důchodu,
- volný čas při nezaměstnanosti.

Pro potřeby mé magisterské diplomové práce je důležitý především zbytek dne a dvoudenní víkend. Ten mají všechny děti a mládež navštěvující základní školu, na kterých jsem prováděla dotazníkové šetření. Pro mou magisterskou diplomovou práci je také důležité uvést tvrzení Pávkové a kolektivu (2008: 13), že do volného času dětí a mládeže nepatří „vyučování a činnosti s tím související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a další časové ztráty,“ (Pávková a kolektiv 2008: 13).

2.1 Různé pohledy na volný čas

Na volný čas lze nahlížet z několika úhlů, protože se jedná o interdisciplinární předmět zkoumání. Spousta (1997: 29) uvádí, že na volný čas jinak nahlíží sociologie, jinak politologie, pedagogika, ekonomie nebo psychologie. Není jednoduché rozpoznat hranice zkoumání a teoretického uvažování jednotlivých věd a přesně vymezit, kde například začíná nebo kde končí sociologický úhel pohledu. Jak uvádí Janiš (2009: 11), jednotlivá hlediska volného času se navzájem proplétají a ovlivňují. To dokazuje na příkladu fiktivní 55leté úřednice, která se po celý život věnuje rekreačnímu plavání a rekreační cyklistice. Předpokládá se tedy, že nebude mít problémy s tlakem, nebude náchylná k respiračním onemocněním a nebude mít nadváhu. Její aktivní trávení volného času se projeví v ekonomické sféře, protože nebude tak často nemocná, nebude tedy čerpat nemocenské pojištění a ušetří státní peníze za léky a zdravotní péči. Jelikož je tato žena spokojená se svým fyzickým zdravím a nemá žádné zdravotní obtíže, projeví se tento stav i na jejím psychickém stavu, který dává dobrý základ i pro sociální pohodu.

Pávková a kolektiv (2008: 15) nahlízejí na volný čas z pěti hledisek:

1. Ekonomické hledisko

Volný čas se stal podle Pávkové a kolektivu (tamtéž) dobře prosperujícím odvětvím tržních ekonomik. Hovoří dokonce o průmyslu volného času. „Je důležité, kolik prostředků

společnost investuje do zařízení pro volný čas, zda a jakým způsobem se aspoň část nákladů vrátí,“ (Pávková a kolektiv 2008: 15). Pávková a kolektiv (tamtéž) dále cituje údaje z Akademie pro studium volného času. Ta uvedla, že činnosti prováděné ve volném čase jsou zdrojem obživy zábavního průmyslu, cestovních kanceláří, sportovních zařízení, módních firem orientujících se na sportovní oděvy, apod. Akademie pro studium volného času odhadla, že lidé z vyspělých zemí utratí za výše uvedené činnosti třetinu svých příjmů. Průmysl volného času je tak podle Akademie pro studium volného času největším odvětvím světového hospodářství.

2. Sociologické a sociálněpsychologické hledisko

Podle Pávkové a kolektivu (2008: 15) je důležité sledovat, zda a jak volnočasové aktivity ovlivňují mezilidské vztahy a jestli volnočasové činnosti přispívají a pomáhají k utváření těchto vztahů. Patří sem především rodina, která je nepostradatelným socializačním činitelem a hraje velkou roli i ve způsobu trávení volného času. Rodina poskytuje jedinci pozitivní i negativní sociální vzory. Některé rodiny však neplní svou výchovnou úlohu, nezajímají se, jak jejich dítě tráví svůj volný čas. Tento nedostatek tak musí kompenzovat škola nebo jiné výchovné zařízení, kde pracují odborní pedagogičtí pracovníci. Janiš (2009: 12) k tomuto tématu přidává i druhý pohled, a to, že by rodiče neměli o trávení volného času svých dětí rozhodovat jen oni sami podle svých představ. Neměli by dítěti upírat právo na vlastní rozhodnutí. Jakou zájmovou aktivitu si zvolí, by tak měli rodiče nechat na dítěti. Haasová (1991: 174) tvrdí, že rodiče musí brát volnočasovou aktivitu svých dětí vážně, protože jen tak se může dítě plně rozvinout. Rodiče by podle Haasové (tamtéž) neměli svým dětem volnočasové aktivity zakazovat. Janiš (2009: 12) uvádí, že když budou rodiče své dítě do některé aktivity nutit, rozhodně to nepřispěje jeho sociální pohodě. Haasová (1991: 174) hovoří také o příliš aktivních rodičích, kteří svým dětem naplánovali tak velké množství aktivit, že děti nemají čas samy na sebe. „...jsou takřkajíc neustále v poklusu. Ale snění, loudání se a bloumání patří k uvolnění, a proto i k rozvíjení osobnosti, protože se stává určitým druhem sebeuvědomování, které děti v naší uspěchané době naléhavě potřebují,“ (Haasová 1991: 174-175). Pávková a kolektiv (2008: 16) věnuje pozornost i hromadným sdělovacím prostředkům, které mají silný socializační vliv. Poukazuje hlavně na negativní vliv televizní obrazovky, protože sledováním televize tráví mnoho dětí svůj volný čas. Toto počínání je pasivní činností. Sledování televize tak vytlačuje a nahrazuje aktivní způsob trávení volného času.

3. Politické hledisko

Z politického hlediska hovoří Pávková a kolektiv (2008: 16) hlavně o roli státu při zasahování do volného času jedinců. Stát může trávení volného času (hlavně dětí a mládeže) ovlivnit například školskou politikou. Janiš (2009: 12) dělí vliv státu na přímý a nepřímý. Za přímý zásah státu označuje výstavbu dětského hřiště, cyklostezky nebo financování institucí, které se věnují volnému času. Jako nepřímý zásah vidí Janiš v daňové a sociální politice státu a z toho plynoucí finanční situace obyvatel. Kdyby se snížily daně, lidé by měli více peněz. Nikde ovšem není řečeno a zaručeno, že by tyto finanční prostředky investovali do svého volného času.

4. Zdravotně-hygienické hledisko

Podle Pávkové a kolektivu (2008: 17) se toto hledisko zabývá hlavně otázkou, jak je možné podporovat zdravý tělesný i duševní vývoj člověka. Touto optikou nahlíží na volný čas hlavně zdravotníci. Ty zajímá, jak má jedinec uspořádaný svůj denní režim, zajímají se také o hygienu prostředí a sociálních vztahů nebo o duševní hygienu života jedince.

5. Pedagogické a psychologické hledisko

Jak tvrdí Pávková a kolektiv (2008: 17), pedagogické ovlivňování volného času by mělo především podporovat aktivity dětí a mládeže, uspokojovat potřeby seberealizace nebo dávat prostor jejich spontaneitě. Odborní pracovníci by měli dětem a mládeži pomoci při orientaci, kterou z nabízených aktivit zvolit. A to nejen aby smysluplně zaplnili svůj volný čas, ale aby je zvolená činnost naplnila pocitem seberealizace a uspokojení.

2.2 Funkce volného času

Volný čas plní řadu důležitých funkcí. Nejčastěji se volný čas podle Švigové (1967: 72) charakterizuje třemi funkcemi, které vymezil Dumazedier. Volný čas tak poskytuje prostor pro odpočinek, zábavu a rozvoj lidské osobnosti. Do složky odpočinek patří fyzická relaxace jakéhokoliv typu s výjimkou nutného spánku. Do složky zábavy náleží takzvaný aktivní odpočinek, který zahrnuje takzvané receptivní činnosti, tedy pasivní zábavu jako je například sledování televize, film, koncerty nebo posezení s přáteli. Poslední složkou je rozvoj lidské osobnosti, kam patří všechny činnosti, díky kterým se jedinec obohacuje o nové vědomosti a dovednosti. Čáp (1999: 306) dává těmto třem volnočasovým funkcím nerovnoměrnost důležitosti. Uvádí, že odpočinek i zábava jsou funkce s vlastním významem, ale hodnotu získávají především tím, že přispívají k rozvoji osobnosti. Veselá (1999: 28) dělí funkce volného času na:

- reprodukce pracovní síly (to znamená dočerpání energie)
- rekreační-kompenzační funkce
- mnohostranného rozvoje osobnosti (do této složky patří oblíbené činnosti jedince, jeho koníčky, záliby, apod.)

2.3 Děti, mládež a jejich volný čas

Volný čas jedinců, jak uvádí Sak (2000: 132), není jen jejich volným časem, ale i volným časem dané společnosti. Představuje její duchovní bohatství a významnou systémovou charakteristiku. Dále Sak (2000: 131) hovoří o provázanosti volného času s daným typem společnosti, kterému odpovídají určité hodnoty, instituce, vzorce chování a sociální mechanismy spojené právě s naplňováním volného času. „Jestliže společnost zabezpečí kvalitní trávení volného času dětí a mládeže, urychlí tím rozvoj obecných i specifických schopností mladé generace a potlačí rozvoj negativních sociálních rysů. Ve sféře volného času se rozhoduje o rozvoji talentu mladého jedince a naplnění jeho potřeb a zájmů a na druhé straně se tlumí tendence k negativnímu sociálnímu zrání,“ (Sak 2000: 131).

Způsob trávení volného času má velký vliv na celoživotní orientaci člověka. Je proto důležité, aby se jedinec učil smysluplně trávit svůj volný čas už od útlého věku. Jedinec se totiž nerodí s tím, že ví, jak smysluplně prožívat svůj volný čas. Tuto dovednost si musí osvojit a naučit se ji během svého života. Podle Saka (2000: 146) patří realizace zájmů a potřeb dítěte a mladého člověka prostřednictvím volnočasových aktivit do sociálního učení. „Začlenění se do volnočasových aktivit, zvláště náročných zájmových činností, je poměrně složitý a psychicky náročný proces, obsahující faktory motivační, informační, sociální, ekonomické a další,“ (Sak 2000: 146). Podle toho, jak se mění sociální pole jedince, se podle Saka (2000: 139) mění i objektivní podmínky pro realizaci určitých zájmů v aktivitách. Například s odchodem ze základní školy mohou zanikat určité volnočasové činnosti, které dítě provozuje a objevují se podmínky pro činnosti nové. Volnočasové aktivity působí na děti a mládež pozitivně. Hájek a kolektiv (2008: 28) uvádí, že podpora rodičů, učitelů nebo pracovníků volného času má kladný vliv na rozvoj osobnosti, vytváření mezilidských vztahů, přípravu na rodinu i práci. Jinými slovy, volný čas přispívá k mnohostrannému rozvoji jedince.

2.4 Rodina a vrstevnická skupina ve vztahu k volnému času

Na způsobu hospodaření s volným časem se významně podílí rodina. Veselá (1999: 29) ukazuje na důležitost působení rodičů na potomka už od raného dětství, kdy by mu měli ukázat a naučit ho, jak aktivně a smysluplně využít své volné chvíle. Tento zvyk si s sebou dítě ponese po celý život. Sak (2000: 146) tvrdí, že rodina hraje v osvojování si volnočasových aktivit dominantní roli. Ovlivňuje dítě nejen vědomou výchovou, ale i každodenním životem. Podle Hájka a kolektivu (2008: 30) si dítě vybírá činnosti nejen podle množství svého volného času a osobnostních předpokladů, ale hlavně podle rodiny. Tedy v závislosti na tom, jaké hodnoty uznává jeho rodina, jaké mají jeho rodiče představy o způsobu trávení volného času nebo jaké jsou jejich finanční možnosti. Podle tvrzení Hájka a kolektivu bychom mohli říct, že děti tráví svůj volný čas podle rozhodnutí a přání rodičů. V tomto názoru se s Hájkem shoduje Pávková a kolektiv i Sak. „Jedinec volí aktivity a potlačuje jiné na základě určitého modelu, hodnotové orientace a životních preferencí. Program výběru a potlačování určitých aktivit vyplývá z tvorby životního stylu, který se rodí na základě životního stylu původní rodiny,“ (Sak 2000: 147). Krbička (2004: 30) rozlišuje dvě roviny působení rodiny na dítě. První je ovlivňování zájmů dítěte, respektive způsobu jejich naplnění, druhou rovinou jsou společné aktivity rodičů s dětmi.

Pro formování vztahu k volnému času uvnitř rodiny je podle Pávkové a kolektivu (2008: 30) důležité, o jaký typ rodiny se jedná, jaký je způsob soužití, zda je rodina velká nebo malá, jaký je věk rodičů i dětí, počet dětí, jejich pohlaví, apod. Dalším podstatným faktorem jsou zájmy rodičů, jak si je navzájem tolerují a v neposlední řadě kolik financí jsou ochotni na volnočasové aktivity vynaložit.

Sak (2000: 152) klade důraz také na úroveň vzdělanosti rodičů, která má na dítě velký vliv. Podle něj existuje jen malá pravděpodobnost, že dítě, jehož rodiče dosáhli jen základního vzdělání, bude ve svém volném čase kulturně orientováno. „Vzdělání rodičů ovlivňuje sociokulturní úroveň rodiny, sociální pole dítěte a průběh jeho sociálního zrání. Bohatší sociální pole a kulturnější rodinné prostředí příznivěji ovlivní kulturní rozvoj dítěte. Tím je dítěti dán základní směr k zaměření jeho kulturní orientace. Každé zvýšení vzdělanosti na vzdělanostní škále rodičů znamená zvýraznění kulturní orientace dítěte,“ (Sak 2000: 151). Dále Sak (2000: 147) uvádí, že dítě, které žije v rodině kulturně a sociálně chudé, orientované pouze na základní potřeby, bude obtížně získávat vyšší potřeby a zájmy. Pávková a kolektiv (2008:14) tvrdí, že rodina nemůže zcela vyplnit volný čas dítěte. Má totiž nedostatek času, chybí jí odborná kvalifikace a nemůže uspokojit potřebu dětí, co se týká sdružování se ve

skupinách vrstevníků. Sak (2000: 148) uvádí, že s věkem dítěte aktivita mezi potomkem a rodiči klesá. Autor to zdůvodňuje proměnou sociálního pole dítěte, změnou jeho sociální pozice a rozsahem interakce s dalšími subjekty. Například s vrstevnickou skupinou. V té se podle Krbičky (2004: 30-31) promítají různorodé aktivity, které mohou děti a mládež naplňovat v neformálních skupinách svých přátel. Podle autora jsou důležité hlavně hodnoty, které daná vrstevnická skupina uznává. Krbička (tamtéž) uvádí dva typy skupin. První je skupina trávící volný čas žádoucím způsobem – organizovaná v nějakém sdružení nebo se může jednat o neformální partu kamarádů. Druhým typem je skupina s negativním postojem k obecně uznávaným hodnotám – organizovaná skupina, například gang nebo pouliční parta, která ve společnosti působí destruktivně.

2.5 Volný čas a zájmová činnost

Důležitou roli při trávení volného času dětí a mládeže hrají zájmy. Tedy aktivity, které jedinec dělá rád a s potěšením. Zájmové činnosti jsou podle Němce a kolektivu (2002: 23) zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností jedince. Zájmy se tak podílí na formování názorů, postojů a přesvědčení člověka. Při aktivních volnočasových zájmových činnostech si jedinec „...rozšiřuje okruh svých znalostí a zážitků a tím odkrývá a rozvíjí nové stránky a možnosti své osobnosti a zvyšuje četnost, intenzitu a vliv mezilidských kontaktů vznikajících během těchto činností. ... O alternativách aktivit a své účasti na nich se učí sám rozhodovat a takto spoluvytváří prostředí svého současného života i cesty jeho dalšího vývoje“ (Hájek a kolektiv 2008: 26). Němec a kolektiv (2002: 25) uvádí, že by zájmová činnost měla vést k samostatnosti, aktivitě a rozvoji schopnosti organizovat si činnost i volný čas.

Důležitým faktem podle Němce a kolektivu (2002: 23) je, že zájmová činnost má na rozdíl od zábavy a odpočinku vždy aktivní charakter. To znamená, že do zájmové činnosti nemůže patřit například sledování televize. Zda se jedinci věnují soustavně a vytrvale realizované zájmové činnosti nebo zda vyplňují svůj volný čas jen zábavou, závisí podle Čápa (1996: 183-184) na sociokulturní charakteristice rodiny a prostředí, na modelech v rodině nebo způsobu výchovy.

Pávková a kolektiv (2008: 13) uvádí, že z výchovného hlediska je důležité pedagogické ovlivňování dětí a mládeže. Děti ještě nemají zkušenosti a znalosti ze všech oblastí zájmových činností, a proto je musí někdo vést a ukázat jim, čemu všemu by se mohli věnovat. Veselá (1999: 29) zdůrazňuje důležitost na docházení dětí a mládeže do zájmových

kroužků, ve kterých se děti 'učí' trávit smysluplně svůj volný čas. Veselá (tamtéž) tvrdí, že pro jedince je velmi dobré, pokud postupně vystřídá několik typů těchto kroužků. Dítěti to dá základ pro jeho volnočasové 'vyžití' v dospělosti. Mohli bychom tedy říct, že čím více zájmových kroužků jedinec vyzkouší, tím větší získá přehled o různých aktivitách a bude si tak moci ze široké škály vybrat tu, která ho bude bavit, naplňovat a uspokojovat nejvíce. Němec a kolektiv (2002: 24), že díky rozmanitosti zájmových činností si děti zkusí, co jim jde, co je baví a v čem dosahují dobrých výsledků. Když tedy poznají co nejširší škálu zájmových aktivit, mohou objevit předpoklady pro určitou činnost.

Většinu zájmových kroužků organizují takzvané Domy dětí a mládeže. Hájek a kolektiv (2008: 42) je charakterizuje jako zařízení zájmového vzdělávání hrající v současném rozvoji zájmových aktivit dětí a mládeže významnou a neustále rostoucí roli. V institucích tohoto typu pracují odborní pedagogičtí pracovníci, kteří mohou dětem ukázat a naučit je, jak správně trávit volný čas. Podle Krbičky (2004: 33) plní Domy dětí a mládeže výchovně vzdělávací a rekreační funkci a nabízí jedincům širokou škálu činností.

2.5.1 Kategorizace zájmových činností

Hájek a kolektiv (2008: 168) rozlišují zájmy pravidelné (činnost zájmových útvarů) a zájmy příležitostné (vycházky, exkurze, soutěže, apod.). Zájmy dále autoři (tamtéž) dělí na aktivní a receptivní, hluboké a povrchní, jednostranné nebo mnohostranné či na zájmy žádoucí a nežádoucí. Pro potřeby práce je důležité rozdělení činností do takzvaných zájmových oblastí, které uvádí Hájek a kolektiv (2008: 167). Podle teoretiků (tamtéž) má každá oblast priority v rozvíjení některé ze složek osobnosti. Některé zájmové činnosti je podle Hájka a kolektivu (tamtéž) obtížné zařadit jen do jedné oblasti, neboť balancují na hranici s další zájmovou oblastí. Hájek a kolektiv (2008: 167-168) dělí zájmové činnosti na:

Rukodělné činnosti

- rozvíjí především manuální dovednosti a jemnou motoriku jedince, díky nim si má jedinec snáze osvojit pracovní postupy. Do této kategorie patří například hry se stavebnicemi, šití, vaření, apod.

Technické činnosti

- navazují na rukodělné činnosti, rozvíjí technickou představivost a smysl pro přesnost. Do této kategorie patří například modelářství, motokáry, apod.

Přírodovědná zájmová činnost

- seznamuje jedince s přírodními vědami, pěstuje v jedinci dobrý vztah k přírodě a její ochraně. Do této kategorie patří například rybníkářství, ekologie, pěstitelství, chovatelství, apod.

Estetickovýchovné činnosti

- formují vztah jedince k estetickým hodnotám, rozvíjí jeho představivost a kreativitu, podporují emocionální složku osobnosti, apod. Do této kategorie patří například výtvarná činnost, hra na hudební nástroj, divadlo, zpěv, četba, tanec, apod.

Tělovýchova a sport

- pomáhá rozvíjet fyzickou zdatnost jedince. Má důležitou úlohu při výchově k toleranci a smyslu pro fair play, apod. Tato oblast má však i možné negativní důsledky – může například podporovat agresivitu jedinců. Do této kategorie patří například sportovní hry, základní tělesná výchova, apod. Ve volném čase každého člověka, a to nejen dítěte, by měl mít své vyhrazené místo a čas sport. Pávková a kolektiv (2008: 96) tvrdí, že tělesné aktivity přispívají k fyzické i psychické odolnosti. Pravidelná sportovní činnost pomáhá řešit problém klesající tělesné zdatnosti dětí. Autoři (tamtéž) dále uvádí, že je pohybová aktivita podmínkou pro zdravý vývoj jedince. Podle Slepíčkové (2005: 20) však ne všichni mají zájem věnovat se ve svém volném čase právě sportu. Sportovní aktivitě totiž konkurují další nejrůznější činnosti, jejichž nabídka a různorodost neustále roste. Slepíčková (tamtéž) tvrdí, že konzumnost a pasivní zábava odsouvá do pozadí aktivní činnosti, které vyžadují mentální nebo fyzické úsilí, které je tak typické právě pro sportovní aktivity.

Turistika

- v této oblasti se spojuje poznání přírodovědní s poznáním společenskovedním s prvky tělovýchovnými. Do této kategorie bychom mohli zařadit i cestování. Hájek a kolektiv (2008: 41) uvádí, že se domácí a zahraniční turistická mobilita dětí a mládeže velmi rozšířila. Cestování podle Hájka a kolektivu (tamtéž) poskytuje jedinci rekreaci a aktivní odpočinek, poznání přírody a různých kultur celého světa. Nabízí nevšední zážitky a jedinec si při cestování vytváří nové mezilidské kontakty. Ze všech výše uvedených důvodů má cestování mimořádný význam právě pro děti a mladé lidi.

Společenskovední zájmová činnost

- má za úkol rozšířit jedincovy poznatky o společnosti, její historii i tradice, jazykové znalosti, apod. Do této kategorie patří například zájmové studium cizích jazyků, historie, sběratelství, apod.

PC

- jedná se o nejrychleji se rozvíjející zájmovou oblast, díky které mají jedinci počítačové dovednosti. Dále rozvíjí logické uvažování při programování, apod.

2.6 Trávení volného času ve vztahu k médiím

Většinu svého volného času tráví podle Saka (2000: 135) děti a mládež pasivním příjmem obsahů estetických hodnot a informací z hromadných sdělovacích prostředků. To ukazuje na velkou moc masmédií a tvůrců masové kultury nad mladou generací. Haasová (1991: 179) tvrdí, že velký počet dětí tráví čas před televizní obrazovkou. Fantazie jedince při této činnosti nemůže tvořivě pracovat, a proto nedochází ani k plnému rozvoji osobnosti. Jako příklad Haasová uvádí situaci jedné rodiny ze svého výzkumu. „V rodině H. sedí tři děti (9, 12 a 13 let) celé odpoledne před obrazovkou, a to ještě dřív, než si udělají úkoly. Nemají jiné zájmy a na sport jsou příliš líné. Matka pracuje odpoledne, a proto je nemůže kontrolovat. Když přijde otec z práce domů, sedne si k nim, mlčky pak všichni civí na obrazovku a vůbec se spolu nebaví. Takové chování u televize je typické pro mnoho rodin, kde oba rodiče pracují. Obrazovka je často jediným místem kontaktu v rodině,“ (Haasová 1991: 177). Autorka (1991: 178) dále doplňuje, že zaměstnané matky velmi často říkají, že jsou opravdu rády, když jejich děti sedí doma u televize. Matky tak mají pocit, že je o jejich potomky postaráno, nikde se nepotulují a nepřijdou do špatné společnosti. Takové matky si podle Haasové (tamtéž) nechtějí přiznat, že časté sledování televize jejich děti ochromuje, a to jak fyzicky, tak duševně. Haasová (tamtéž) dává nesmyslné trávení volného času dětí za vinu jejich rodičům, kteří se nepostarali o to, aby jejich potomek trávil čas jinak a lépe. Autorka (1991: 178) zastává názor, že by se rodiče měli postarat o to, aby jejich děti byly zaměstnány přátelstvím, partou, sportem, čtením, kutěním nebo hudbou. Pokud však dítě zná ze své rodiny jen sezení před televizí, pak se podle Haasové (1991: 179) není čemu divit, když děti automaticky každé odpoledne po škole zapnou televizi a ani nepomyslí na to, že by mohli strávit odpoledne jiným způsobem. Obrazovka se tak podle Haasové (1991: 175) stala jedním z nejpohodlnějších zdrojů zábavy. Sledování televize patří v České republice podle Vlastníka (2005: 43) mezi nejčastěji provozované aktivity ve volném čase dětí a mládeže, a to už od

roku 1984. Počet hodin, které děti a mládež stráví před televizní obrazovkou, stále stoupá. Rodiče by však podle Haasové (1991: 180) neměli dovolit, aby dítě trávilo u televize každý den. Autorka tvrdí, že by se děti měly na televizi dívat jen dva dny v týdnu. A to proto, aby si nezvykly pasivně marnit svůj volný čas. Omezovat by měli rodiče podle Haasové (tamtéž) i denní dobu, kdy se dítě k televizi posadí. „Děti do jedenácti až dvanácti let nepatří večer po osmé hodině před televizi! Výjimky jsou: pořady o zvířatech, sportovní přenosy, soutěže,“ (Haasová 1991: 179). Podle Saka (2000: 186) ve společnosti vznikají nové generace, které jsou od dětství formované televizí. V současné době podle něj ještě stále žijí lidé, kteří v dětství zpívali lidové písně, babička nebo maminka jim vyprávěla pohádky a jejich imaginace se tak probouzela a rozvíjela nad knihami různých žánrů. Autor uvádí, že tyto generace se sice prolínají s dětmi a mládeží současné doby, ale tato mladá generace už je plně zakotvena v konzumu televize. O konzumním stylu života dnešních dětí a mládeže hovoří i Vlastník (2005: 43). Děti a mládež se podle něj stále více věnují pasivním volnočasovým činnostem, které z jejich životů vytlačují koníčky jako je sport nebo hudební či výtvarná činnost. Podle Saka (2000: 142) vyrůstají děti a mládež pod tlakem masové kultury. Proto je pro ně normální, že chtějí být baveni, aniž by vynaložili určité úsilí. Například sport je podle Saka (tamtéž) pro děti a mládež příliš namáhavý na to, aby jej provozovali. Místo pohybu si raději sednou k počítači či televizi.

Podle Saka (2000: 185-186) má televizní obrazovka na dítě odlišný vliv podle jeho rodinného zázemí. Tvrdí, že vysoká sociokulturní úroveň rodiny dokáže do určité míry paralyzovat vliv brakové kultury komerční televize. Naopak jedinci s horším rodinným zázemím jsou vysíláním komerční televize fixováni na nižší estetické úrovni. „Čím horší je rodinné zázemí dítěte, tím více je vystaveno napospas brakové kultuře komerční televize,“ (Sak 2000: 185-186). Více o vztahu mezi médii a volným časem bude pojednáno v následující kapitole.

2.7 Rozdílnost účastníků volnočasových aktivit

Typy volnočasových aktivit se mění podle věku dětí a mládeže. „Závislost aktivit na věku je obsahově naplněna odlišnými faktory způsobujícími změny struktury činností ve volném čase. Činnosti ve volném čase jsou odrazem dosažené úrovně sociálního, mentálního a psychického zrání,“ (Sak 2000: 138). Věk dítěte podle Hájka a kolektivu (2008: 27) vytváří členitou síť přístupů a realizačních možností volného času. Hájek a kolektiv (2008: 33) interpretují výsledky výzkumu volnočasových aktivit, který dělali na jedincích ve věkovém rozmezí 11 – 26 let. Ty ukázaly, že se zvyšujícím se věkem dětí a mládeže klesá frekvence

hudební, dramatické a výtvarné činnosti, zájem o studium, chov zvířat nebo turistiku. S věkem naopak stoupá četba novin a časopisů nebo poslech rozhlasu. U čtení knih do určitého věku frekvence klesala a poté začala narůstat. Němec a kolektiv (2002: 24) tvrdí, že čím jsou děti starší, tím více se jejich zájmy vyhraňují a prohlubují. Jak uvádí Hájek a kolektiv (2008: 31), pohlaví jako činitel podmiňující účast na volnočasových aktivitách je stabilní ukazatel. I když v poslední době, jak dále autoři tvrdí, se účast na aktivitách proměňuje. Jinými slovy, dříve by se dalo čekat, že například na judo budou chodit jen chlupci a do umělecké gymnastiky jen dívky. Avšak Hájek a kolektiv (tamtéž) hovoří o sdružování děvčat nejen při tradičních dívčích činnostech (dívčí kluby, dívčí pěvecké sbory), ale stále více dívek se účastní i aktivit, které byly v minulosti pokládány za ryze chlapecké (některé zájmové činnosti technické, bojové, maraton).

3 Média a volný čas

Hromadné sdělovací prostředky jsou neodmyslitelnou součástí dnešní společnosti. Nebylo tomu tak vždy. Livingstone (2009) popisuje, že když ona sama v 60. letech minulého století prožívala své dětství, typická rodina z Velké Británie měla jen jednu televizi se třemi kanály. Telefon, pokud ho rodina měla, byl umístěn na chodbě. Když rodina telefon nevlastnila, museli chodit telefonovat na roh ulice. Pokračuje tím, že knihy se nekupovaly, ale půjčovaly se z knihovny a počítače existovaly jen ve sci-fi. Pro dnešní děti a mládež je toto však podle Livingstone (2009) zapomenutá a dávná historie. Burton s Jirákem (2001: 144) tvrdí, že média prodělala velkou změnu, a to v 80. letech. V tomto období se začala dostávat do popředí hlavně počítačová technika, díky které vznikala i nová média.

Podle Musila (2003: 196) došlo v dnešní informační společnosti k významné změně hlavně v oblasti mezilidského spojení a komunikace. Uvádí, že lidé jsou téměř bez přestání komunikačně dostupní, a to hlavně kvůli mobilnímu telefonu, který v dnešní době vlastní skoro každý. To podle Musila zcela mění život a sociální vazby. Hofbauer (2004: 128) uvádí, že se nové formy komunikace staly velmi rychle součástí denního života rostoucího okruhu příslušníků společnosti.

Livingstone (2009) konstatuje, že jsou média v přítomnosti dětí a mládeže neustále. Mají je totiž ustavičně u sebe, ve svých kapsách i uších. Livingstone tím myslí MP3 přehrávače nebo mobilní telefony. Toto tvrzení dokládá Livingstone (2009) čísly získanými ve výzkumu ChildWise v roce 2009. Děti totiž žijí zcela obklopeny médii – 79 % britských dětí mezi 7 a 16 lety má doma přístup k internetu, 77 % má televizi ve svém pokoji, 73 % dětí vlastní mobilní telefon, 55 % má svůj notebook nebo počítač a 69 % dětí vlastní DVD-přehrávač, MP3 nebo rádio.

Sak (2000: 135, 165) uvádí, že volný čas dětí a mládeže se stále více pojí s médii a mediální prostředí tak vytěsňuje přirozené prostředí. „Základ trávení volného času mládeže s denní a týdenní frekvencí tvoří především pasivní příjem obsahů estetických hodnot a informací z hromadných sdělovacích prostředků. To ukazuje na obrovskou moc masmédií a tvůrců masové kultury nad mladou generací,“ (Sak 2000: 135).

Děti si podle Livingstone (2009) pouštějí televizi nebo internet když ráno vstávají, ihned po příchodu domů, nebo když večer usínají s iPodem či mobilním telefonem pod polštářem. Livingstone (2009) nazvala novou generaci, pro kterou je život bez médií nepředstavitelný, jako generaci, která je vždy online, konstantně připojená nebo digitální.

3.1 Typy médií ve vztahu k volnému času

3.1.1 Televize

Televize je médiem, které má své místo téměř v každé domácnosti. Už Giddens (1999: 363-364) v roce 1999 tvrdil, že pokud se bude vliv televize vyvíjet tak rychle jako za posledních pár desítek let, stráví děti za prvních osmnáct let života víc času před obrazovkou než při jakékoliv jiné činnosti (s výjimkou spánku). Volek (1999: 17) uvádí, že televize zaujímá dominantní postavení vůči ostatním moderním technologiím. Dále popisuje televizi jako to, co je stále přítomno v prostoru „naší největší intimity, v teritoriu našeho domácího privatissima, kde nezřídka zaujímá centrální pozici,“ (Volek 1999: 17). Televize má, jak tvrdí Říčan s Pithartovou (1995: 47), velkou moc. Ta neustále roste, protože televize svými obsahy diváky zpracovává a přizpůsobuje tak, jak si přejí tvůrci programů. A tím se televize, jak uvádí Říčan a Pithartová (1995: 47), stává naším vládcem, naší matkou-živitelkou a nejdůležitějším členem domácnosti.

Jak uvádí Sak (2000: 165), sledování televize stále roste. Jedná se podle něj o médium, k jehož využití není potřeba společnosti, jedinec tak může televizi sledovat sám. Takové počínání má pasivní charakter. Stejný postoj má k dané problematice i Blažek (1995: 157-158), který uvádí, že televize ustupuje z pozice rodinného média. Ztrácí totiž svou funkci integračního funkce a je stále více sledována jednotlivci. To autor připisuje velkému množství televizních programů. Blažek také poukazuje na to, že hlavně u méně vzdělaných lidí se mění funkce televize. Není už zdrojem informací, ale slouží k zábavě.

Sledování televize patří podle Saka (2000: 180) k nejméně frekventovanějším aktivitám ve volném čase dětí a mládeže, kterou většina z nich nevyrovnává jinou aktivitou jako je například sport nebo četba. Mičienka a Jiráček (2007: 43), podobně jako Sak, tvrdí, že televize odvádí děti od jiných aktivit. Jako příklad uvádí hraní her nebo povídání si s kamarády. To autoři (tamtéž) ukazují i na číslech, neboť píšou, že děti tráví s televizí průměrně 30 hodin týdně. Dále tvrdí, že televizní vysílání má na děti a mládež trávící denně několik hodin před televizí, velký vliv. Podle některých výzkumů má časté sledování televize vliv na vzdělání dítěte. Jako důvod uvádí to, že čím více dítě tráví čas s obrazovkou, tím méně se učí a čte, a proto dosahuje ve škole špatných výsledků. Dalším vlivem, který může televize na děti mít, nazývá Blažek (1995: 193) pondělním syndromem. To znamená, že děti mají po víkendu, kdy sledovali televizi daleko víc než ve všední den, sklon si nahromaděnou a neodžitou energii vybit v pondělí ve škole.

Děti a mládež nekonzumují televizi jen proto, že sami chtějí. Ale mnohdy je k tomu vedou i sami rodiče. Mičienka a Jiráček (2007: 43) uvádí, že v některých rodinách má televizi funkci 'třetí babičky'. To znamená, že rodiče odkládají své děti k obrazovce tehdy, kdy na ně nemají čas. Televize tak podle Mičienky a Jiráčka (tamtéž) supluje rodičovskou úlohu ve chvíli, kdy matka ani otec nemají čas si s dětmi hrát, povídat si a celkově se jim věnovat. Jako odstrašující se jeví příklad, který popisují Říčan s Pithartovou. „Matka, která nemá právě na dítě čas, jej posadí k televizoru: Koukej a buď hodný! Dítě pak skutečně nezlobí. S televizním ovladačem dovede zacházet dřív než s vidličkou, a tak sedí a 'cvaká', volí mezi třemi, pěti, dnes už běžně dvaceti kanály a – zabaví se,“ (Říčan – Pithartová 1995: 47). Dále autoři uvádí, že se sice jedná o zábavu, kterou dítě považuje za atraktivní a přitažlivou, podle nich je však bezduchá – dítě se při ní nerozvíjí a jen maří svůj čas. Na 'obranu' obrazovky ale Říčan s Pithartovou (1995: 50-51) konstatují, že občasné sledování televizi se staršími dětmi není na škodu, pokud se jedná o pořad z přírody, o sportovní utkání nebo o dětský film. Musil (2003: 117) uvádí tvrzení amerických pediatriů, které vyšlo z Americké pediatrické akademie. Rodiče by neměli nechat své děti sledovat televizi víc než 1-2 hodiny denně. Podle výzkumu z Velké Británie, který Musil (2003: 97) interpretuje, však k obrazovce své děti odkládá 66 % anglických rodičů. Jako další příklad slouží Říčanovi a Pithartové (1995: 48-49) situace, kdy se dítě musí k obrazovce posadit proto, aby mohlo strávit nějaký čas se svým otcem. Ten se totiž vrátí z práce, pustí si televizi a u ní zůstane až do večera. Dítěti tak nezbude nic jiného, než být v blízkosti otce a zároveň sledovat televizi.

Televize patří v dnešní době k životnímu stylu, a proto, jak uvádí Musil (2003: 98-99), odtrhnout děti od televize úplně je stejný extrém jako mnohahodinová konzumace televizních programů. „Právě proto, že elektronická média – a z nich televize na prvním místě – patří do našeho světa, je rozumné seznámení s televizí součástí výchovy dítěte a součástí života mládeže,“ (Musil 2003: 98-99).

Televize je sice stále nejrozšířenějším elektronickým médiem v Česku, ale jak uvádí Musil (2003: 99), se stoupajícím věkem dětí a mládeže počet hodin strávených před obrazovkou klesá. Buď se děti a mládež věnují více kamarádům, studiu nebo je podle Musila (2003: 97) jejich novou volbou stále častěji počítač. Ten využívají hlavně k surfování po internetu nebo hraní počítačových her.

3.1.2 Počítačová technika

Počítače a notebooky jsou hlavně pro mladší lidi v dnešní době stejnou samozřejmostí, jako je televize. Český statistický úřad uvádí, že v roce 2010 mělo počítač téměř 60 %

českých domácností (Český statistický úřad, staženo 2.4. 2011). Sak (2000:132) uvádí, že se v České republice počítači zabývaly nejdříve děti a mládež. Ti brali svou novou aktivitu jako zálibu. Od nich se podle Saka začal proces, kdy výpočetní technika začala masově pronikat do české společnosti. Sak (2000: 200-201) popisuje, že v době, kdy do styku s počítači přišla jen malá skupina specialistů, děti a mládež se s novou moderní výpočetní technikou hojně seznamovala v rámci různých volnočasových institucí, jako jsou kluby nebo domy dětí a mládeže. „Tyto skupiny dětí a mládeže, jejich postoje k počítačům a získané znalosti a dovednosti byly základnou, na níž došlo v české společnosti k nástupu informačních technologií,“ (Sak 2000: 200-201). Musil (2003: 162) tvrdí, že složení a sociální stratifikace počítačových uživatelů se mění. Nejdříve přišli s počítačovou technikou do styku počítačovní odborníci a pak studenti a mladší ročníky. Sak (2005: 111) také poukazuje na fakt, že pro české děti a mládež má počítač vysokou hodnotu. Protože právě to, zda někdo vlastní nebo nevládní počítač je podle nich mezníkem mezi chudobou a normalitou. Sak (tamtéž) tvrdí, že pokud někdo počítač nemá, děti a mládež ho považují za chudého.

I když jsou počítače všudypřítomné a umět s nimi zacházet už dnes patří k základnímu 'vybavení' každého člověka, lidé s počítačovou technikou někdy tráví více času, než je opravdu nutné. Kromě pracovních či školních povinností tak počítače používají i k trávení svého volného času. Blažek (1995: 44) uvádí, že rodiče dětí, které tráví u počítače stále více času, jsou znepokojeni. A to hlavně proto, že počítače jejich děti odvádějí od jiných aktivit, například od reálného kontaktu s kamarády nebo od pobytu v přírodě. Blažek dokonce hovoří o počítačích jako o první droze dětí a mládeže. Burton a Jiráček (2001: 144) uvádí, že počítače do jisté míry vytlačují z lidského života klasické informační zdroje – knihy.

3.1.3 Internet

Internet je fenoménem, který se velmi rychle stal samozřejmostí dnešní doby. Jak uvádí Musil (2003: 161), internet se šíří třikrát rychleji než se šířila televize a šíří se desetkrát rychleji než předtím rozhlas. Burton a Jiráček (2001: 145) definují internet jako velmi pozoruhodný systém, díky kterému se dá komunikovat s celým světem a s minimálními náklady jsou uživatelům přístupné texty, obrázky, hry či hudba. Musil (2003: 173) popisuje internet jako multimediální vysílání, které může provozovat kdokoli, kdo je majitelem počítače připojeného k internetu. Burton a Jiráček (2001: 145) uvádí, že internet není institucionalizován, tedy nemá majitele. „Existuje jako svébytný, minimálně hierarchizovaný a minimálně uspořádaný prostor (někdy se o něm mluví jako o kyberprostoru, jindy jako o 'síti sítí') tvořený existujícími kabelovými spojeními, satelitními linkami a soustředěnými

v počítačových pamětech a programech milionů počítačů na celém světě,“ (Burton – Jiráček 2001: 145). Musil (2003: 164) tvrdí, že v současné době plní internet stejné funkce jako ostatní elektronická média. Ovšem s tím rozdílem, že většina funkcí je realizována interaktivním způsobem. Jak dále Musil (2003: 166) uvádí, změnil se i obsah, který čeští uživatelé na internetu hledají. V 90. letech podle Musila vyhledávali lidé hlavně informace, dnes k nim přibyla ještě komunikace a zábava. Podle údajů Českého statistického úřadu z 2. čtvrtletí roku 2010 patří mezi nejčastější činnosti prováděné na internetu e-mailová komunikace. To uvedlo 55 % uživatelů. Dále mezi nejfrekventovanější aktivity patří s 50 % vyhledávání informací o zboží a službách (Český statistický úřad, staženo 2.4. 2011).

Mladí lidé stále více dávají přednost počítači před televizí. To potvrzuje i Watkins (2009), který uvádí, že v každém výzkumném šetření, které provádí, stále více lidí tráví čas ve společnosti internetu než s televizí. S tvrzením, že je internet nutností, souhlasilo podle Watkinsa 56 % mladých lidí. S tvrzením, že je nutností televize, souhlasilo 42 % tázaných. To může být způsobeno i tím, že řada televizních kanálů se dá přes internet sledovat živě, televize tak není potřeba. Musil (2003: 163) uvádí výsledky výzkumu provedeného v roce 2001 v USA. Ty ukazují, že na internet si noví uživatelé udělali čas hlavně na úkor televize, dále pak na úkor jídla, spánku, telefonování nebo četby.

Livingstone (2009: 22) upozorňuje na fakt, že se internet stává daleko flexibilnějším. Domácnosti už nepřemýšlejí, kam internet umístit, jak tomu bylo před pár lety, kdy se internet instaloval například jen do počítače v obývacím pokoji. Dnes lidé uvažují, kolik připojení mít a kam všude je nechat v domě rozmístit. Musil (2003: 180) uvádí, že vývoj směřuje k takzvaným domácím informačně komunikačním centrům. To znamená, že každá domácnost vlastní telefon, televizi, rádio a samozřejmě počítače napojené na internet. V České republice bylo podle Českého statistického úřadu v roce 2010 k internetu připojeno 56 % domácností, a to je třikrát více než v roce 2005. Jak ale uvádí Český statistický úřad, Česko zaostává v podílu domácností, které mají internet, za průměrem Evropské unie. Ten je 70 % (Český statistický úřad, staženo 2.4. 2011).

Internet využívají stále mladší lidé. Mezi ně patří i děti. Livingstone (2009) zmiňuje výsledek z výzkumu The World Internet Project z roku 2009. Ten ukázal, že používání internetu u dětí mezi 12 a 14 rokem překročilo v České republice 95% hranici. Český statistický úřad uvedl, že v roce 2010 bylo k internetu připojeno 80 % domácností, ve kterých žijí děti. Dalším zjištěním Českého statistického úřadu je, že doma používalo internet 84 % dětí ve věku 10-15 let a každý nebo téměř každý den se internetu věnovalo 51 % dětí (Český statistický úřad, staženo 2.4. 2011). Seiter (2007: 1) tvrdí, že děti ze všech společenských tříd

si internet velmi rychle osvojily. Naučily se s internetem zacházet, používat webové stránky pro hraní her, umí stahovat obrázky, videa, filmy i hudbu. To, že u dětí převažuje audiovizuální zábava, uvádí i Musil (2003: 168). Poukazuje hlavně na oblast, která je pro děti a mládež velmi atraktivní. Tou je nelegální stahování hudby pro další vlastní použití. Jelikož jsou aktivity na internetu velmi různorodé, rodiče své děti kontrolují. Český statistický úřad uvádí, že v roce 2010 sledovalo 90 % rodičů, jaké aktivitě se jejich děti na internetu věnují, 54 % rodičů přiznalo, že svým dětem nějakým způsobem pohyb na internetu omezuje. Klimeš navrhuje, aby rodiče měli přístup k administrátorským právům. A to proto, aby mohli počítačovou aktivitu svých dětí omezovat a například nastavit dobu, kdy se počítač sám vypne (Klmeš, staženo 5.4. 2011).

Jednou z aktivit, které děti a mládež provozují na počítači nejvíce, je hraní počítačových her. Buď hrají hry například z CD, nebo takzvaně online, tedy na internetu. Blažek (1995: 56) hovoří o nenasytné touze mladého člověka po novém poznání, kterou uspokojují právě hry. Dítě se tak skrze hru učí to, co z celé počítačové kultury potřebuje nejvíce. Tedy jak se s počítačem zachází nebo co se má udělat, když se něco takzvaně sekne a nejede to. Že je hraní her přes internet mezi dětmi a mládeží po celém světě opravdu populární aktivitou, dokazují čísla, která uvádí Livingstone s Haddon (2009: 75). V roce 2008 hrálo hry na Islandu 81 % mladých internetových uživatelů, v roce 2004 ve Velké Británii provozovalo tuto aktivitu 70 % dětí a mládeže, k hraní her se v roce 2006 přiznalo 55 % italské mládeže a v České republice bylo v roce 2008 zjištěno, že 57 % dětí a mládeže hraje hry. Ač by se mohlo zdát, že je hraní her na počítači stále stejné a fádní, není tomu tak. Blažek (1995: 55) vysvětluje, že se hráč musí neustále zlepšovat, aby pronikal do obtížnějších herních úrovní. Při tom objevuje skrytá tajemství, která hra nabízí. A o tato tajemství a objevy se může hráč pochlubit prostřednictvím internetu jinému hráči. „Doma je svět přátel, kteří si vyměňují stále nové hry a říkají si, která z nich je v čem lepší. ... Některé hry se pro ně stávají primitivní, takže se proměňují ve sběratele, gurmány a znalce,“ (Blažek 1995: 55). Hráči počítačových her tvoří podle Blažka (tamtéž) subkulturu. Přes počítačové hry tak můžete na internetu získat protihráče nebo kamarády. To dokazují i výsledky výzkumu od Livingstone a Haddon (2009: 76), kdy 32 % dětí řeklo, že hraní her je vedlo k použití internetu proto, aby na něm našli další hráče a 28 % dětí poznalo skrz hraní online her nové přátele.

Proti počítačovým hrám existuje dlouhá řada námitek. Blažek (1995: 56) tvrdí, že nejčastější výhradou je, že se ve hrách jen střílí a zabíjí. „Je pravda, že mnoho her je postaveno na míření: na obrazovce se pohybuje nějaký cíl a vaším úkolem je ho dostihnout a trefit. Okamžik trefy bývá často doprovoben slyšitelným výbuchem, pádem figurky apod.,“

(Blažek 1995: 56). Blažek (1995: 56) však na obhajobu her tvrdí, že pouťové střelnice jsou založeny na stejném principu. Dále uvádí, že hry jsou velmi různorodé, neexistují jen ty střelečnického typu. Ale na výběr jsou například hry se sportovní tematikou, stavitelství, závody a tisíce dalších. Blažek (1995: 57) uvádí, že dítě, které začne u her, ve kterých se vyskytuje střelba, si najde svou cestu i k ostatním typům. Podle autora (tamtéž) to ale záleží na mnoha faktorech. A to hlavně na tom, jaké má dítě kamarády a na rodičích – jestli je rodič ochotný dítěti věnovat alespoň chvíli a hru s ním hrát. Často se podle Blažka (1995: 58) mezi lidmi traduje, že je dítě u počítače samo. To ale podle autora není pravda. „Jenom dítě, které už předtím bylo patologicky osamělé, zůstává i u počítačové hry samo. Naopak dítě obklopené kamarády je přivede i ke svému milovanému počítači,“ (Blažek 1995: 56).

Častou internetovou aktivitou dětí a mládeže je, že si povídají, takzvaně chatují se známými i neznámými lidmi skrze aplikace jako je například ICQ, Skype, Facebook nebo nejznámější český chat s názvem xchat.cz. Původně tyto diskuze podle Musila (2003: 169) existovaly kvůli výměně informací, dnes ale slouží spíše k zábavě. To potvrzuje i Watkins (2009), který uvádí, že se online komunikace s přáteli, kolegy nebo spolužáky stala velmi rychle častou aktivitou. „Informační sítě se stávají nejen technickou komunikační příležitostí, ale ‘komunikačním prostorem’ v sociologickém (a filozofickém) smyslu tohoto nově zaváděného pojmu,“ (Musil 2003: 203).

Výrazně zastoupeným fenoménem posledních několika let se celosvětově staly sociální sítě, a to hlavně sociální síť s názvem Facebook. Každý si může na Facebooku založit svůj profil, který může obsahovat informace o uživateli, jeho fotky nebo události, na které se chystá. Watkins (2009) uvádí, co řekla mladá Američanka Erika: „Znám jen dva lidi, co nejsou na Facebooku.“ Toto tvrzení ukazuje, jak populární Facebook je. Podle Watkinse (tamtéž) patří sociální sítě do každodenní rutiny mladých lidí, kteří si neumí život bez Facebooku nebo jiné sociální sítě vůbec představit. To dokazuje Watkins (tamtéž) na výroku Američanky Melindy, která řekla: „Co lidi vůbec dělali, když ještě neexistoval Facebook?“ Na Facebooku se dá skamarádit online s vašimi přáteli. Ať už s těmi, které znáte opravdu dlouho nebo s těmi, které jste viděli jednou v životě. Musil (2003: 203) přirovnává tento typ vztahu mezi účastníky ke ‘známému’. Uživatelská přátelství jsou velmi volná, účastníci nemají ke svým online přátelům žádnou povinnost, nemusí se s nimi vídat, ani s nimi udržovat hlubší vztah.

Většina lidí, hlavně těch mladších, si svůj život bez internetu už neumí představit. Watkins (2009: 16-17) uvádí, že podle jeho výzkumu 44 % lidí odpovědělo, že bez internetu dlouho nevydrží a 52 % uvedlo, že každý den musí navštívit určité, jimi preferované webové

stránky. Jakou aktivitu děti a mládež na internetu provozují, záleží podle Livingstone a Haddon (2009: 76) na věku dítěte. Se stoupajícím věkem jsou děti mnohostrannější. Například hraní her ustupuje do pozadí. Musil (2003: 182) dokonce hovoří o tom, že informační sítě přináší a určují nový životní styl. Sak (2005: 102) uvádí, že se život člověka přesouvá z přirozeného světa do takzvaného kyberprostoru, tedy do mediální a virtuální reality.

3.2 Socializační funkce médií ve spojení s volným časem

Popis způsobů trávení volného času dětí a mládeže ve vztahu k médiím zvláště nabývá na důležitosti, když vezmeme v úvahu, že právě hromadné sdělovací prostředky patří mezi nejvlivnější činitele sekundárního socializačního procesu. Socializační proces je v sociologii vymezován většinou jako proces začleňování se do společnosti, proces, jímž se člověk stává, pokud se socializace vydaří, konformní vůči společnosti. Nejprve budou v podkapitole popsány proces socializace a jeho základní činitele – rodina, škola a vrstevnická skupina. Následně bude specifikována role médií jako socializačních činitelů.

Podle Vlastníka (2005: 23) se život člověka dělí na čtyři vzájemně propojená období, a to na dětství, mládí, dospělost a stáří. Člověk se však nestává člověkem jen díky tomu, že se narodí. Důležitý je pro něj proces socializace, který utváří jeho vlastní já. Socializace probíhá u každého jedince. Jak popisuje Havlík a Koř'a (2007: 44), socializace spojuje každého člověka se společností. Autoři (tamtéž) dále uvádí, že se z biologické bytosti stává člověk, tedy osoba kulturní a sociální, která se chová podle všemi uznávaných pravidel a společensky přijatých hodnot. Berger s Luckmannem (1999: 129) definují socializaci jako úplné a důsledné zasvěcení jedince do objektivního světa společnosti či části společnosti. Dále tito teoretikové (1999: 128) tvrdí, že se člověk jako člen společnosti nerodí, ale rodí se se sklonem ke společenskosti a stává se členem společnosti. Jandourek (2003: 60) popisuje socializaci jako proces, kdy se člověk integruje do společnosti. Tvrdí, že vše začíná už u dítěte, které komunikuje se svými rodiči a poprvé si osvojuje lidskou řeč. Veselá (1999: 19) popisuje socializaci jako vývoj, kdy se člověk postupně utváří, kultivuje se. Jak autorka (tamtéž) dále doplňuje, kromě hodnot a pravidel si jedinec vytváří kulturní a hygienické návyky, diferencuje citové vazby nebo společenské zájmy či potřeby. Petruska (1994: 43) uvádí, že kromě přijetí materiálních a duchovních hodnot, se musí dítě naučit porozumět kultuře, ve které žije. V neposlední řadě se podle Petruska (1994: 43) musí dítě naučit, jakou sociální roli hrát v typických sociálních situacích. Šed'ová (2007: 36) definuje socializaci jako celoživotní

proces, jehož nejpodstatnější část se odehrává v raném dětství. Meyrowitz (2006: 194) tvrdí, že se při každém kroku v socializačním procesu setkává jedinec s novými informacemi a naráží i na fakt, že jsou mu některé informace odpírány. „Například dětem ve třetí třídě obvykle říkáme věci, které před druháky ještě tutláme a stále před nimi skrýváme věci, které se dozvědí až ve čtvrté třídě,“ (Meyrowitz 2006: 194).

3.2.1 Socializace skrze rodinu, typy rodin

Nejdříve je pro dítě důležitá socializace v rodině, která je takzvanou primární socializací. Berger a Luckmann (1999: 129) tvrdí, že primární socializace je první socializací, kterou jedinec prochází v období dětství a skrze kterou se stává členem společnosti. Havlík a kolektiv (1993: 41) uvádí, že je rodina pro dítě prvním prostředkem socializace a má na jedince významný vliv. Podle Veselé (1999: 19) je však opravdu prvním sociálním kontaktem, které dítě v rámci rodiny má, kontakt s matkou. Jak uvádí Šedřová (2007: 21), vztah mezi matkou a dítětem je základním kamenem pro ostatní sociální vazby, které dítě bude v budoucnu mít. Narušení vztahu s matkou tak může vést k závažným důsledkům ve vývoji jedince. Rodina má tedy v socializačním procesu nezastupitelnou roli. Berger s Luckmannem (1999: 130) uvádí, že se jedinec rodí do objektivní sociální struktury a také do objektivního sociálního světa, kde se setkává s významnými druhými, kteří mají socializaci tohoto nově narozeného jedince na starosti. Tito významní druzí jsou jedinci podle Bergera a Luckmanna (tamtéž) vnuceni. Významní druzí jedinci zprostředkovávají svět, který je však podle autorů přefiltrován. To jinými slovy znamená, že významní druzí vybírají jen určité rysy daného světa, a to podle svého postavení ve společnosti a na základě svých individuálních vlastností, které se u nich v průběhu jejich života vyvinuly. Jedinec se tak během socializace učí a má velké emocionální vazby na významné druhé. Podle Bergera a Luckmanna (tamtéž) by učení nebylo možné, pokud by jedinec tyto emocionální vazby neměl. Rodina (kterou jsou významní druzí) má na jedince velký vliv. Možný (2008: 168) ale tvrdí, že čím je rodina slabší (například když se jedná o rodinu neúplnou), tím povrchněji působí na dítě, snadněji ztrácí svůj vliv a nahrazují ji jiní socializační činitelé.

Možný (2008: 166) dále uvádí, že rodina není jediná, kdo má na socializaci výhradní právo. Šedřová (2007: 24) tvrdí, že s přibývajícím věkem dítěte exkluzivita působení rodiny klesá. Když se totiž dítě dostane do školního kolektivu, tedy mezi své vrstevníky, jak popisuje Jandourek (2003: 65), začne takzvaná sekundární socializace. Tu charakterizují Berger s Luckmannem (1999: 129) jako jakýkoliv následný proces po primární socializaci, který uvádí již socializovaného jedince do nových sfér objektivního světa společnosti, ve které daný

jedinec žije. Do sekundární socializace v dnešní době patří kromě vzdělávací instituce a vrstevnické skupiny už zmíněná socializace skrze hromadné sdělovací prostředky. Sekundární socializace podle Veselé (1999: 19) probíhá po celý život a hlavním nástrojem jsou především mezilidské vztahy. Jinými slovy se člověk učí žít v interakci s lidmi. Berger s Luckmannem (1999: 130) k sekundární socializaci dále uvádí, že se veškerá základní struktura sekundární socializace musí podobat struktuře primární socializace, neboť ta je pro jedince nejdůležitější.

3.2.1.1 Rodina a její typy

Pro potřebu práce je důležité teoreticky ukotvit pojem rodina a její typy, proto je v této části zařazeno také vymezení pojmu rodina a stručný popis jednotlivých typů rodin. Rodina je pro společnost jako celek naprosto nepostradatelnou a významnou sociální institucí. Giddens (1999: 150) popisuje rodinu jako skupinu lidí, kteří jsou přímo svázáni příbuzenskými vztahy a kdy dospělí členové rodiny jsou odpovědní za výchovu dětí. Padrnos (2005: 13) charakterizuje rodinu jako základní a nejvýznamnější společenskou jednotku, jejíž společenský význam je nezastupitelný. Právě z tohoto důvodu je rodina pod ochranou státu a chráněna zákonem. Podle Padrnose (tamtéž) je jen zdravá rodina zárukou zdravé výchovy dětí. Havlík a kolektiv (1993: 41) chápou rodinu jako sociální subjekt, ve kterém můžeme sledovat biologické, přírodní a sociálně-individuální a společenské jevy. Dále Havlík a kolektiv (1993: 43) uvádí, že si rodinu nemůže člověk zvolit, protože se do ní rodí a je tedy její součástí. Havlík a Koř'a (2007: 67) charakterizují rodinu jako primární skupinu, ve které se od narození formuje osobnost dítěte a ve které dítě prožívá všechny své životní etapy. Podle Smetáčkové (2008: 15) je dítě po celé své dětství mezi lidmi, kteří jsou mu nejbližší. Od rodiny se jedinec podle Smetáčkové (tamtéž) učí většinu toho, co je pro jeho život ve společnosti důležité a potřebné. Proto vše, co jedince v dětství obklopuje, vnímá jako jediné přirozené a stává se to pro něj normou.

Rodina však není důležitým základem pro jedince, jak uvádí Havlík a kolektiv (1993: 41), ale jak tvrdí Matoušek (2003: 10), je nepostradatelnou stavební jednotkou společnosti, protože téměř každá společnost se o rodinu opírá jako o svůj základní článek.

Rozlišujeme několik typů rodin. Základní dělení je na rodinu úplnou a neúplnou. Pro rodinu úplnou používají teoretikové také označení jádrová, manželská, dvougenerační, neolokální nebo nukleární. Takovýto typ rodiny se podle Murphyho (1998: 86) skládá z jádra tvořeného mužem a ženou, a ti se svými budoucími dětmi vytvoří novou rodinu. Havlík a kolektiv (1993: 41) doplňují, že se tedy jedná o dvougenerační skupinu, ve které je jasná jak

role matky a otce, tak i dětí. Matoušek (2003: 84) uvádí stanovisko většiny lidí. Ti si myslí, že většina rodin je úplná. Podle Matouška (tamtéž) tomu tak však není. „Odhaduje se, že v naší populaci tvoří úplné nukleární rodiny třetinu rodin a pouze pětinu všech domácností,“ (Matoušek 2003: 84). Rodinu neúplnou definuje Havlík a kolektiv (1993: 41) jako celek, ve kterém chybí jeden ze zakládajících členů, tedy buď matka nebo otec. De Singly (1999: 38) zahrnuje do termínu neúplná rodina také svobodné matky, vdovy i rozvedené ženy s dětmi, rodiny, v jejichž čele stojí žena bez partnera nebo takzvané biologické rodiny nezahrnující manželský pár. Giddens (1999: 168) uvádí, že rodin, které vede osamělý rodič, je stále více. Hlavně se to podle Giddense týká žen. Vysvětluje to tím, že po rozpadu manželství svěří soud děti většinou do péče matky. Možný (2008: 260) uvádí, že v neúplných rodinách žije asi 15 % Čechů, z toho je zhruba 85 % žen. Nejčastěji se podle Možného jedná o rozvedené ženy a narůstá i počet domácností svobodných matek.

Dalším typem rodiny, který je pro práci důležité uvést, je takzvaná rodina rozšířená. Matoušek (2003: 10) ji definuje jako nukleární rodinu, která se rozšířila o další generaci. Jako příklad uvádí rodinu dvou manželů a jejich dospělého syna, ke kterým se přidá nově vzniklá rodina tohoto syna. Nebo, jak popisuje Havlík a kolektiv (1993: 41), se k nukleární rodině může přidat někdo z širšího kruhu příbuzných. Například prarodiče, rodiče sourozenců, a podobně.

Teoretici hovoří také o rodině doplněné. De Singly (1999: 117) ji charakterizuje jako rodinu, která vzniká po rozvodu, a to tak, že člověk, který žije sám se svým dítětem, začne sdílet domácnost se svým novým partnerem. Ten nahrazuje toho člena rodiny, který z ní odešel. De Singly (1999: 118) uvádí, že nový člen rodiny se stává jakýmsi skoro-rodičem.

Havlík a kolektiv (1993: 41-42) zmiňují i další typ rodiny, a tím je dysfunkční rodina. To je taková rodina, která není schopna plnit některou ze svých funkcí. I přesto však funguje jako celek. Dysfunkčnost Havlík a kolektiv (tamtéž) uvádějí na příkladu, kdy je narušen vztah mezi matkou a otcem, nebo vztah mezi rodiči a dětmi.

V typologii rodin se uvádí také rodina nefunkční. Tu na příkladu popisují Havlík a Kořa (2007: 77) jako rodinu, kde jsou otec i matka jednostranně orientováni na kariéru, nejeví o dítě zájem nebo dítěti nevěnují svůj čas.

Úplné, neúplné, dysfunkční nebo nefunkční rodiny mohou mít podle Havlíka a Koti (2007: 77) špatný vliv na socializaci dítěte.

3.3 Socializace skrze školu a vrstevnickou skupinu

S nástupem do školy se dítě setkává s dalším faktorem socializace. Jak uvádí Havlík a Koťa (2007: 52), rodina neztrácí v socializačním procesu své místo. Ale protože jedinec navštěvuje školu každý den, netráví s rodinou tolik času a rodina tak řadu svých funkcí realizuje až ve volném čase dítěte. Ve škole se jedinec, jak tvrdí Havlík a kolektiv (1993: 30) seznamuje se zcela novými vztahovými sítěmi. Jedná se hlavně o vztahy organizované a institucionalizované. Ve škole se dítě setkává s prací ve formě učení a má tak poprvé závaznou povinnost. Škola kromě vztahů formálních, tedy interakcí s autoritami, sebou do života dítěte přináší i nové vztahy neformální. Jak konstatuje Možný (2008: 166), díky škole musí dítě povinně trávit svůj čas ve školní třídě, tedy mezi svými vrstevníky. Jedinec se podle Havlíka a Koti (2007: 52) musí do nového kolektivu začlenit, musí se umět prosadit a obhájit svou pozici ve vrstevnické skupině. „...ve skupinách vrstevníků se děti učí vztahům rovnoprávnosti či autority vznikající spontánně na jiných základech než formálních a generačně zakotvených,“ (Havlík a kolektiv 1993: 30).

Vrstevnická skupina má na socializaci jedince velký vliv, který, jak uvádí Havlík a Koťa (2007: 52), začíná zhruba od desíti let převládat nad vlivem dospělých. Například názory kamarádů jsou pro jedince důležitější než názory rodičů. Autoři dále uvádí, že typickým rysem vrstevnických skupin je, že si vytvářejí své nové hodnoty, postoje, normy nebo dokonce komunikaci. V praxi to tedy znamená, že v 'partě' platí určitá pravidla, která musí její členové respektovat, pokud nechtějí, aby byli z této vrstevnické skupiny vyloučeni. Havlík s Koťou (2007: 52) tvrdí, že do dvanáctého až třináctého roku jsou kolektivy homogenní, jednu skupinu tak tvoří chlapci a druhou dívky. S nástupem pubertálního období se však utváří vrstevnické skupiny smíšené.

3.4 Socializace skrze média

Jak bylo naznačeno v úvodu této části, média patří mezi významné socializační činitele. Socializace skrze média je stále častější. Šed'ová (2007: 32) uvádí, že televize je spolu s rodinou a školou nejvlivnější socializační institucí. Rozdíl mezi nimi je však v tom, že zatímco rodina a škola má za socializaci dětí legislativně ukotvenou zodpovědnost, média ji nemají, a to i když je jejich vliv podle Šed'ové opravdu velký. Meyrowitz (2006: 196) tvrdí, že televize provází děti jejich životem dřív, než smějí samy přejít ulici. To potvrzuje i Šed'ová (2007: 32), která uvádí, že děti jsou v kontaktu s televizí ve svých rodinách už od svého narození a rodina tak děti učí od raného věku jak se dívat na televizi. Většinou si to však

neuvědomuje a dělá to nezáměrně. Meyrowitz (2006: 196) uvádí, že díky televizi se dětem nabízí možnost pohledu z venku, s jehož pomocí mohou hodnotit rituály své rodiny nebo náboženské praktiky. Havlík a Kořa (2007: 53) upozorňují kromě televize také na internet nebo hudební a vizuální nosiče, se kterými děti tráví stále více volného času.

Podle McQuaila (2002: 392) je velmi obtížné dokázat, že média na jedince v rámci socializace působí. I přesto však uvádí dva pohledy na danou problematiku:

1. „...na jedné straně mohou média posilovat a podporovat ostatní prostředky socializace;

2. na druhé straně jsou často považována za potenciální hrozbu pro hodnoty vštěpované dětem rodiči, vychovateli a dalšími zprostředkovateli společenské kontroly,“ (McQuail 2002: 392-393).

Jinými slovy, podle McQuaila mohou mediální obsahy, které děti sledují, ničit hodnoty a normy, které se snaží rodiče své děti naučit a o kterých jim říkají, že jsou správné. Teoretici často poukazují na násilí, které média vysílají. „Televize je v současné době stále více zaměřená na násilí, které je intenzivnější, drastičtější, realističtější...“ (Vlastník 2005: 45). Pokud dítě zhlédne pořad, ve kterém se lidé navzájem tlučou, je pak pro rodiče těžké dítěti vysvětlit, že tento akt není správný. Šed'ová (2007: 25) hovoří o výzkumech mediálních účinků na děti, které podle ní opakovaně potvrzují, že se děti z médií opravdu učí.

O tom, zda mají televizní programy vliv na jednání člověka, hovoří i Giddens (1999: 366). Uvádí, že většina studií se zabývá hlavně dětskými diváky, protože kromě toho, že před obrazovkami tráví nejvíce času, mohou být televizí ovlivněni hlavně v socializačním procesu.

Sak (2000: 165) tvrdí, že sledování televize zaujímá první místo ve volnočasových činnostech dětí i mládeže, a proto se televize stala v dnešní době dominantní socializační institucí. Vlastník (2005: 23) však tvrdí, že to, jak velká bude role televizní obrazovky v procesu socializace, záleží na tom, kolik hodin jedinec před televizí stráví.

4 Výzkumy

Pro potřeby své magisterské diplomové práce považuji za důležité interpretovat výzkumy, které se věnovaly stejné nebo podobné tématice - trávení volného času. Uvádím výzkumy, které se nesoustředily pouze na způsob trávení volného času dětí a mládeže, ale i dospělých. Výzkumy s volnočasovou tematikou prováděné na dospělých jedincích mi byly inspirací a dobrým zdrojem informací při sestavování dotazníku.

4.1 Rodiče a výchova 2010

Sociologický ústav vydal v prosinci roku 2010 zprávu s názvem *Rodiče a výchova 2010*. Cílem výzkumu bylo zjistit, „jaké jsou rozdíly v hodnotách, vzdělanostních aspiracích, kulturním kapitálu rodičů a v trávení volného času dětí u dvou typů rodin dle dosaženého

vzdělání rodičů: v rodinách „vysokoškoláků“ a v rodinách, kde jsou oba rodiče nanejvýše vyučení,“ (Rodiče a výchova 2010, staženo 25.3.2011). Pro mou práci jsou důležité výsledky trávení volného času dětí, a proto nebudu interpretovat celý výzkum, ale jen tuto část.

Výzkum byl realizován na 325 respondentech. Těmi byli rodiče z rodin, ve kterých je minimálně jedno dítě ve věku 6 – 16 let docházející na základní školu nebo na víceleté gymnázium. Šetření bylo realizováno metodou řízených standardizovaných osobních rozhovorů a pomocí online dotazování.

Výsledky výzkumu ukázaly, že děti vysokoškoláků častěji navštěvují zájmové kroužky, mají své individuální zájmy, čtou knihy a pracují s počítačem. Děti vyučených rodičů tráví více času ve školní družině a se svými kamarády. Jak vysokoškoláci, tak vyučení popsali dobu, kterou jejich děti tráví sledováním televize a přípravou do školy. U obou typů rodin se čas strávený tímto způsobem významně neliší a těmto aktivitám se podle výzkumu věnuje přibližně 70 % dětí denně.

Rozdíl mezi dětmi vysokoškoláků a vyučených je v četbě. Až 40 % dětí vysokoškolsky vzdělaných rodičů čte denně, zatímco u vyučených rodičů je to jen 16 % dětí. To souvisí také s návštěvou veřejné knihovny. Tu nevyužívá téměř polovina dětí vyučených rodičů, z rodin vysokoškoláků nenavštěvuje knihovnu jen 22 % dětí.

Další rozdíl mezi dětmi vyučených a vysokoškolských rodičů je v zájmových kroužcích. Zatímco jazykový nebo počítačový kroužek navštěvují děti z obou typů rodin, v jiných typech zájmových kroužků se vyskytují rozdíly. Děti vysokoškoláků navštěvují více sportovní a umělecké kroužky, více docházejí například do Skautu (nebo podobné

organizace). Dvakrát více dětí vysokoškoláků než dětí vyučených rodičů reprezentuje školu, účastní se různých závodů a vystoupení.

4.2 Není nám to jedno!

Společnosti Henkel ČR a Ahold v roce 2010 pracovaly na projektu s názvem *Není nám to jedno!*. Výzkum se týkal zdravého životního stylu dětí – jak se děti stravují, jestli sportují, dále se výzkum zaměřil na trávení volného času dětí. Společnosti chtěly poukázat na fakt, že smysluplné trávení volného času je důležité a je vhodné, aby se ho děti naučily. K tomu by je měli vést rodiče, učitelé nebo vedoucí zájmových kroužků.

Dotazníkové šetření bylo realizováno v období od dubna do poloviny září roku 2010 po celém území České republiky. Zúčastnilo se ho 1 535 dětí ve věku 6 – 16 let. V dotazníku se zohledňoval fakt, jestli je dítě z města či vesnice, jakého je pohlaví a kolik má let. Dotazníky děti vyplňovaly (s pomocí rodičů) přes internet. Společnost Henkel ČR zkoumala tuto problematiku už v roce 2005. Výsledky z roku 2010 tak porovnává s těmi, které získala v předchozím šetření.

Téměř třetina školáků, přesně 31 % dětí, nenavštěvuje žádný kroužek. Děti z venkova, které nedocházejí do žádného kroužku, je ještě více – a to 36 %. Přitom v roce 2005 nenavštěvovalo zájmový kroužek jen 10 % dětí. Na těchto údajích tak můžeme pozorovat silný negativní trend. Výsledky výzkumu z roku 2010 také ukázaly, že do kroužku nedochází 33 % chlapců a 28 % dívek. Pro pětinu respondentů je hlavním důvodem, proč nenavštěvují žádný kroužek to, že na něj nemají čas. Kvůli časově náročnému dojíždění nedochází do kroužku 18 % dětí. Kvůli vysoké ceně kroužků do něj nechodí 17 % respondentů. Děti, které chodí alespoň do jednoho kroužku, je 58 %. Ve věku od 10 do 15 let je to 65 %.

Výsledky šetření dále ukázaly, že děti stále více tráví svůj volný čas s elektronickými médii. Zatímco v roce 2005 trávilo denně u PC hraním her nebo surfování na internetu 25 % dětí, v roce 2010 se jednalo o 36 %. Dále výsledky výzkumu ukázaly, že 30 % dětí hraje počítačové hry nebo surfuje po internetu více než hodinu denně. Více než hodinu denně stráví u počítače 31 % chlapců a 28 % dívek. Kromě počítače děti tráví každý den také s televizí. To uvedlo 43 % respondentů. Ti dále uvedli, že s televizí stráví více než hodinu denně. U dětí starších 10 let se jedná dokonce o 47 %. Téměř čtvrtina z nich (24 %) pak televizi sleduje téměř každý den. Další částí výzkumu bylo, zda rodiče svým dětem televizi zakazují, či je ve sledování jinak omezují. Dle průzkumů přiznává 27 % rodičů, že nikdy nezakazuje svým dětem sledovat pořady, které jsou dle nich nevhodné pro děti, a 29 % rodičů nikdy

nedoporučuje dětem sledování pořadu, o kterém si myslí, že je pro děti zajímavý. Podobné je to i v oblasti počítačů. 36 % rodičů přiznává, že nikdy nezakazuje dětem navštěvovat některé webové stránky, přestože si myslí, že jsou nevhodné pro děti a 45 % rodičů svým dětem nikdy nedoporučuje stránky, které by pro ně vhodné byly.

4.3 Zpráva o českém internetu

Společnost Factum Invenio provedla v dubnu 2010 výzkum s názvem *Zpráva o českém internetu*. Výzkum tohoto charakteru realizuje společnost každoročně již od roku 2001. Do výzkumu však bylo poprvé v roce 2010 zapojeno i téma volného času. Šetření se provedlo na dvou skupinách:

1. aktivní uživatelé internetu, kteří využívají internet nejméně jednou do týdne
2. obyvatelé České republiky v rámci pravidelného omnibusového šetření.

Oba vzorky mají cca 1 000 respondentů a jsou získány metodou kvótního výběru podle základních socio-demografických charakteristik.

Podle výsledků výzkumu se lidé věnují především aktivitám pasivního charakteru. Online populace tráví nejvíce svého volného času surfováním po internetu, obecná populace České republiky nejvíce sleduje televizi. Častými aktivitami je vaření, četba, poslech hudby nebo posezení s rodinou.

Aktivněji tráví volný čas uživatelé internetu než obecná populace. Například sportuje každý čtvrtý uživatel internetu, což je 25 %, v obecné populaci sportuje jen 13 % lidí. Podobně jsou na tom procházky a pobyt v přírodě. Ty jsou pravidelnou činností pro 38 % uživatelů internetu, v obecné populaci se této aktivitě věnuje jen jedna čtvrtina lidí.

Jakou aktivitu lidé zvolí ve svém volném čase, závisí i na věku. Podle výsledků výzkumu se surfování po internetu, poslechu hudby nebo sportování věnují hlavně lidé do 30 let. Z výzkumu také vyplynulo, že se čas, který lidé věnují sledování televize, s věkem zvyšuje. Totéž platí pro četbu nebo zahradničení.

Výsledky výzkumu přinesly také informace o využívání internetu. Připojením k internetu z domova disponuje přibližně 59 % obecné populace České republiky. Přístup k internetu nejen z domova mají necelé dvě třetiny obyvatel. Muži v internetové i obecné populaci věnují na internetu nejvíce času pasivním sportovním aktivitám a automobilismu. Ženy internetové populace využívají internet častěji než muži. Co se týká obecné populace, informace na internetu vyhledávají častěji ženy. Zajímají se především o vaření, péči o zevnějšek, zdraví, kulturní akce nebo vzdělávání.

4.4 Klíče pro život

Národní institut dětí a mládeže ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy realizuje od 1. dubna roku 2009 národní projekt, který se jmenuje *Klíče pro život - Rozvoj klíčových kompetencí v zájmovém a neformálním vzdělávání*. Cílem projektu je zvýšit povědomí veřejnosti o důležitosti systémové a odborné práce s dětmi a mládeží v jejich volném čase.

Pro mou práci není podstatné interpretovat všechny dílčí výzkumy, které se v rámci projektu uskutečnily či uskuteční. Vybrala jsem část *Hodnotové orientace dětí a mládeže ve věku 6 – 15 let*, která trvala od dubna 2009 do února 2011. Šetření je rozděleno na tři okruhy, a to: 1. rodina a škola, 2. volný čas, 3. média. Pro potřeby mé práce je důležitý okruh dvě a tři. Cílem výzkumu bylo „zjistit, jakou roli tito klíčoví hráči mají v životě dětí, jak velký podíl má ten který z nich na formování osobnosti dítěte, jaký k nim mají děti vztah a jaké preference jim přidělují,“ (Klíče pro život, staženo 2.4. 2011).

Sbírání dat bylo kombinované, tedy kvalitativní a kvantitativní. Kvalitativní částí byly skupinové a hloubkové rozhovory. Kvantitativní bylo dotazníkové šetření, které proběhlo mezi třemi věkovými skupinami: 6 – 9 let, 10 – 12 let, 13 – 15 let. Šetření se zúčastnilo cca 2 000 dětí.

Součástí výzkumu byla otázka, zda děti dávají přednost televizi nebo internetu. Téměř dvě pětiny dětí si neumí představit život ani bez jednoho zmiňovaného média. Jedna třetina dětí by se smířila s tím, že se nebudou moci dívat na televizi, 20 % dětí by se raději vzdalo internetu. Něco málo přes 10 % dětí nepokládá televizi a internet za důležité, aby bez nich nemohli žít. Výsledky šetření dále ukázaly, že role médií se vyvíjí s věkem respondenta. S přibývajícím věkem vzrůstá i důležitost, kterou jedinec přikládá internetu a klesá důležitost televize. Jen desetina dětí mezi 13 a 15 rokem uvedla, že by mohla existovat bez internetu. Bez televize by se ale ve stejné věkové kategorii obešlo 40 % dětí.

Dále se výzkum zabýval také tím, co všechno děti s rodiči dělají a jak často to dělají. Pro mou práci je důležité zjištění, že nejfrekventovanější aktivitou, kterou děti od 10 do 15 let se svými rodiči provozují, je dívání se na televizi. Dále následuje společné stravování a povídání si.

Výsledky také ukazují, jaká elektronická média děti přímo vlastní, popřípadě je mají ve svém pokoji. Téměř 80 % respondentů má mobilní telefon, 49 % dětí vlastní MP3 přehrávač a 43 % dětí má svůj počítač. Se stoupajícím věkem toho děti a mládež vlastní stále více. Mobilní telefon ve věku 13 – 15 let mají téměř všichni respondenti. Ve stejném

věkovém rozmezí vlastní 65 % tázaných MP3 přehrávač a 57 % má počítač ve svém pokoji. Televizi má ve svém pokoji téměř 40 % mládeže, a to je téměř stejné procento respondentů jako ve věkové kategorii 10 – 12 let.

4.5 Průzkum GE Money Bank

GE Money Bank v srpnu roku 2009 provedla výzkum o volnočasových aktivitách dětí, a to v několika zemích světa. Výzkum se uskutečnil ve Francii, Velké Británii, Kazachstánu, Austrálii, USA, Slovensku, Vietnamu, Chorvatsku, Turecku, Německu a Česku. Pro mou práci je důležité interpretovat, jak tráví volný čas české děti a mládež. Podle výsledků české děti dochází do různých kroužků a na sportoviště, a to na pět až osm hodin týdně. Více času tráví těmito aktivitami jen Američané a Australané. Nejčastější aktivitou dětí a mládeže je ve všech zmiňovaných zemích sport. V České republice tráví chlapci nejvíce času hraním fotbalu, populární je také hokej nebo tenis. Dívky se věnují hlavně aerobiku, gymnastice nebo plavání. Čeští školáci však kromě sportu tráví svůj volný čas v uměleckých kroužcích (například dramatickém, výtvarném, hudebním). České dívky mají jako oblíbenou volnočasovou aktivitu tanec, hru na hudební nástroj, zpěv, keramiku či kreslení. Do uměleckých kroužků se podle GE Money Bank zapojují i čeští chlapci. Konkrétní aktivity však nejsou uvedeny. České děti a mládež také navštěvují turistické oddíly nebo organizace typu Junák – svaz skautů a skautek.

Zpráva z výzkumu GE Money Bank však nspecifikuje, kolik dětí se do šetření zapojilo, jakého byly věku nebo zda šlo o kvantitativní či kvalitativní šetření.

4.6 World Internet Project

Institut výzkumu dětí, mládeže a rodiny při Masarykově univerzitě v Brně zveřejnil v roce 2008 výsledky mezinárodního výzkumu World Internet Project. Do projektu se spolu s dalšími dvanácti státy zapojila i Česká republika. Zúčastnilo se jej 2 210 českých respondentů od 12 do 60 let a více.

Podle výsledků z projektu World Internet Project používá internet 57 % Čechů. Výzkum ukázal, že občané České republiky jsou k internetu důvěřiví. Internetovému obsahu věří 52 % uživatelů. Sledování a stahování videí se na internetu věnuje 59 % Čechů. K vyhledávání stránek se sexuálním obsahem se přiznalo 40 % českých uživatelů internetu.

Součástí World Internet Project bylo prováděno výzkumné šetření i na mladší věkové kategorii, a to od 12 let a starší. Zúčastnilo se ho 1 586 respondentů (z toho 864 aktivních

uživatelů internetu), na kterých se prováděly hloubkové rozhovory face to face. Pro potřeby mé práce interpretuji výsledky z věkové kategorie 12 – 18 let, která je mé práci nejbližší. V této věkové skupině se denně věnuje 62 % respondentů e-mailové komunikaci, 56 % píše zprávy skrz ICQ, MSN, apod., 41 % dotazovaných stahuje nebo poslouchá hudbu a 39 % hraje hry. Z výzkumu dále vyplývá, že dívky nejčastěji čtou a píší blogy a vyhledávají informace o zdraví. Chlapci nejčastěji hrají online hry a dívají se na stránky s erotickou tematikou. Jakým internetovým aktivitám se uživatelé věnují, je možné rozdělit i podle věku. Děti od 12 do 15 let častěji hrají hry, mládež od 16 do 18 let dává přednost zpravodajství, využívá e-mailové komunikace, sleduje videa nebo poslouchá hudbu. Výzkum se zabýval i otázkou kontroly, tedy jestli rodiče mají či nemají sledovat, co jejich děti na internetu dělají. Z adolescentů odpovědělo 11 %, že je na jejich počítači instalovaný nějaký blokující software. K této otázce se vyjadřovali také rodiče dětí. Vymezený čas pro práci na počítači má podle tázaných rodičů 51 % českých dětí. Počítač na veřejné místo umístilo 35 % rodičů.

4.7 Jak čtou české děti

Společnosti Investorsko inženýrská a.s. a Gabal, Analysis & Consulting v prosinci roku 2002 vytvořily projekt *Jak čtou české děti*. Cílem výzkumu bylo zjistit, co děti ve věku 10 – 14 let ke čtení vede, jestli vůbec čtou nebo jaký vliv mají na četbu média či rodina. Výzkumu se zúčastnilo 1 092 dětí a stejný počet jejich rodičů. Šetření se provádělo formou dotazníků pomocí face to face rozhovorů.

Výsledky ukázaly, že 7 % dětí věnuje četbě každý den i několik hodin, 21 % si vezme knihu každý den, a to alespoň na chvíli. To znamená, že téměř třetina dětí denně čte. Čtvrtina z nich však nečte vůbec. Zda děti čtou a kolik toho přečtou, závisí i na pohlaví a typu školy. Častěji se četbě věnují dívky a děti z víceletých gymnázií. Zajímavým poznatkem, který z výzkumu vyplynul, je, že čtení má významnou spojitost s dalšími volnočasovými aktivitami. Děti například více čtou, když se jim rodiče více věnují – společně si povídají, hrají, podnikají výlety. Čtením tráví více času také děti, které mají umělecké zájmy a učí se cizí jazyky (mimo školu). „Všechny tyto charakteristiky svědčí o poměrně strukturovaném a na dítě a jeho vzdělání komunikačně zaměřeném rodinném prostředí, které dítě stimuluje ve volném čase k řadě činností, včetně četby knížek,“ (Jak čtou české děti, staženo 2.4.2011). Velkým konkurentem knih je televize. Většina dětí totiž televizi sleduje. Jak dlouho a jak často, však záleží na rodině – tedy zda sledování televize svým dětem rodiče regulují a motivují je k jiným aktivitám. Pokud tomu tak je, pak podle výzkumu čte dítě častěji. Výsledky ukázaly,

že pokud má dítě televizi ve svém pokoji (30 % dětí), věnuje jí více času a obrazovka tak ovládne jeho volný čas. Čtvrtina rodin se alespoň chvíli dívá na televizi společně. Výzkumníci tvrdí, že rodinné prostředí, ve kterém je televizní obrazovka často zapnutá, snižuje zájmy dítěte o knihy. Elektronickým médiem, které pozitivně působí na četbu, je počítač. Děti, které používají počítač téměř denně a tráví s ním podstatnou část volného času, čtou častěji než jiné děti.

II Empirická část

5 Vymezení cílů empirického šetření, formulace hypotéz a jejich operacionalizace, výzkumná metoda

5.1 Hlavní cíle a dílčí cíle, formulace hypotéz

5.1.1 Hlavním cílem práce je zjistit, jakým způsobem tráví svůj volný čas děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě.

Dílčí cíle a formulace hypotéz:

Dílčím cílem práce je zjistit, jaké volnočasové aktivity vyplňují volný čas dětí a mládeže druhého stupně základních škol v Opavě.

Hypotéza: Předpokládáme, že více než polovina respondentů a respondentek uvede jako svou každodenní volnočasovou činnost aktivitu spojenou s využitím některého elektronického média (dívám se na TV/DVD, poslouchám rádio, poslouchám CD, MP3, hraji hry na počítači, surfuji na internetu, chatuji na internetu, trávím čas na Facebooku).

Dílčím cílem práce je zjistit, v jakém poměru děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě navštěvují zájmové kroužky a jaké.

Hypotéza: Předpokládáme, že nejméně třetina respondentů/respondentek dochází do některého zájmového kroužku. Předpokládáme dále, že nejvíce respondentů bude navštěvovat zájmový kroužek počítačový či jazykový.

Dílčím cílem práce je zjistit, s kým nejčastěji/nejraději tráví děti a mládež základních škol v Opavě svůj volný čas.

Hypotéza: Předpokládáme, že děti budou nejčastěji trávit volný čas s kamarády. Předpokládáme také, že největší podíl respondentů a respondentek by volný čas trávilo nejraději s kamarády.

Dílčím cílem práce je zjistit, zda způsob trávení volného času dětí a mládeže druhého stupně základních škol v Opavě souvisí s dosaženým vzděláním rodičů.

Hypotézy: Předpokládáme souvislost mezi vzděláním rodičů a způsobem trávení volného času jejich dětí. Děti a mládež vysokoškolsky vzdělaných rodičů se dívají méně na

televizi než děti a mládež rodičů s nižším stupněm vzdělání. Děti a mládež vysokoškolsky vzdělaných rodičů více čtou než děti a mládež rodičů s nižším stupněm vzdělání.

Dílčím cílem práce je zjistit, zda existuje souvislost mezi typem rodiny (dítě žije s oběma rodiči, s jedním z rodičů a jeho/jejím partnerem/kou, s jedním z rodičů) a způsobem trávení volného času dětí a mládeže druhého stupně základních škol v Opavě.

Hypotéza: Předpokládáme, že děti a mládež žijící jen s jedním z rodičů tráví více svého volného času s elektronickými médii (sledování TV/DVD, poslech rádia, poslech CD, MP3, hraní her na počítači, surfování na internetu, chatování na internetu, přihlášení k sociální síti Facebook) než děti a mládež, která žije v domácnosti s oběma rodiči.

Dílčím cílem práce je zjistit, zda existuje souvislost mezi způsobem trávení volného času a pohlavím žáků.

Hypotéza: Předpokládáme, že dívky tráví čas jinými volnočasovými aktivitami než chlapci.

5.1.2 Druhým hlavním cílem práce je zjistit, jakou roli hrají ve volném čase dětí a mládeže druhého stupně základních škol v Opavě elektronická média.

Dílčí cíle a formulace hypotéz:

Dílčím cílem práce je zjistit, jak často sledují děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě televizní programy a jaké, kdy je sledují a jak dlouho je sledují.

Hypotézy: Předpokládáme, že největší poměr respondentů sleduje televizi každý den v týdnu a že nejvíce preferuje z televizních pořadů seriály. Předpokládáme dále, že největší poměr respondentů sleduje televizi nejčastěji během odpoledne a večera a že největší poměr respondentů sleduje televizi více než hodinu denně.

Dílčím cílem práce je zjistit, zda sledování televize souvisí s tím, zda jdou následující den do školy nebo ne.

Hypotéza: Předpokládáme, že pokud děti a mládež následující den do školy nejdou, budou se na televizi dívat více.

Dílčím cílem práce je zjistit, zda mají děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě vlastní počítač a kolik času s ním denně tráví.

Hypotéza: Děti a mládež tráví více času s počítačem, pokud jsou jeho jedinými majiteli než děti a mládež, která se o počítač dělí s jinou osobou.

5.1.3 Třetím hlavním cílem práce je zjistit, jak jsou děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě spokojeni s intenzitou trávení volného času u jednotlivých aktivit a kterými aktivitami by děti a mládež chtěli trávit více/méně času.

5.2 Operacionalizace proměnných z hypotéz

Proměnnou volnočasové aktivity měříme pomocí otázky číslo 3 v dotazníku. Touto otázkou zároveň měříme spokojenost s intenzitou jednotlivých aktivit v rámci volného času, respektive, kterými aktivitami by děti a mládež chtěly trávit více či méně času. Pro způsob trávení volného času je také určující, s kým nejčastěji tráví čas a zároveň s kým jej tráví nejraději, což měříme otázkami číslo 1 a 2 v dotazníku. Zajímá nás také, zda navštěvují kroužek a jakého typu (otázky 4 a 5).

Níže uvádíme zmíněné otázky.

Q3) Pokud máš volný čas (tedy neplníš domácí povinnosti a nejsi zrovna ve škole), jak ho trávíš? U každé aktivity se rozhodni, jak často se jí věnuješ. Zakroužkuj vždy jen jedno číslo. 1 znamená - denně, 2 - občas, 3 - jen málokdy, 4 - nikdy. Dále zakroužkuj, jak jsi s trávením volného času spokojený. 1 znamená – chtěl bych trávit touto aktivitou víc času, 2 – jsem spokojený tak, jak to je, 3 – chtěl bych touto aktivitou trávit méně času

	Spokojenost						
	1	2	3	4	1	2	3
<i>Navštěvuji zájmový kroužek</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Kreslím, umělecky tvořím</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Hraji na hudební nástroj</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Učím se sám/sama cizí jazyk</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Čtu si knihu nebo časopis</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Jdu do kina</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Procházím se s kamarády</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Posezení s rodinou</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Telefonuji s přáteli/rodinou</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Dívám se na TV/DVD</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Poslouchám rádio</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Poslouchám CD, MP3</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Hraji hry na počítači</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Surfuji na internetu</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Chatuji na internetu</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Trávím čas na Facebooku</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Vařím</i>	1	2	3	4	1	2	3
<i>Pobyt v nákupních centrech</i>	1	2	3	4	1	2	3

<i>Sportuji</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
<i>Pobyt v přírodě</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
<i>Cestuji</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
<i>Péče o domácí zvířata</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
<i>Péče o zevnějšek (kosmetika, móda)</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>

Q4) Docházíš do nějakého kroužku?

- 1. ano*
- 2. ne (pokud jsi zvolil tuto možnost, pokračuj otázkou č.6)*

Q5) O jaký kroužek se jedná? Můžeš vybrat libovolný počet možností.

- 1. pohybový (například sport, tanec, jízda na koni)*
- 2. umělecký (například výtvarný, hudební, dramatický)*
- 3. počítačový (například kurz výpočetní techniky, programování)*
- 4. jazykový*
- 5. filmový klub*
- 6. jiný kroužek, uveď jaký: _____*

Q1) S kým nejčastěji trávíš svůj volný čas?

- 1. s oběma rodiči*
- 2. s mámou*
- 3. s tátou*
- 4. s kamarády*
- 5. s prarodiči*
- 6. sám*
- 7. se sourozencem/sourozenci*
- 8. s někým jiným, uveď s kým: _____*

Q2) S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

- 1. s oběma rodiči*
- 2. raději s mámou než s tátou*
- 3. raději s tátou než s mámou*
- 4. s kamarády*
- 5. s prarodiči*
- 6. sám*
- 7. se sourozencem/sourozenci*
- 8. s někým jiným, uveď s kým: _____*

Vzhledem k dalším dílčím cílům prvního hlavního cíle je nutné operacionalizovat pojem dosažené vzdělání rodičů. Dosaženého vzdělání rodičů měříme pomocí otázky 18 a 19.

Dále je nutné operacionalizovat pojem typ rodiny. Měření typu rodiny je velmi zjednodušeno, jak je vidět v otázkách - měříme pomocí otázky 22 a 23.¹ Sociodemografické charakteristiky, jako jsou vzdělání rodičů a pohlaví respondentů, budu zjišťovat pomocí otázek 18-21 v dotazníku.

Q 18 Jaké je vzdělání Tvé mámy?

1. *základní*
2. *vyučená*
3. *vyučená s maturitou*
4. *středoškolské*
5. *vyšší odborné*
6. *vysokoškolské*
7. *nevím*

Q19 Jaké je vzdělání Tvého táty?

1. *základní*
2. *vyučený*
3. *vyučený s maturitou*
4. *středoškolské*
5. *vyšší odborné*
6. *vysokoškolské*
7. *nevím*

Q22) Máš sourozence (vlastní i nevlastní), který/ kteří žijí ve stejné domácnosti jako ty?

1. *ano*
2. *ne*

Q23) S kým žiješ v domácnosti, pokud nepočítáš sourozence?

1. *s oběma rodiči*
2. *jen s mámou*
3. *jen s tátou*
4. *s mámou a jejím přítelem/novým manželem*
5. *s tátou a jeho přítelkyní/novou manželkou*
6. *s oběma rodiči a prarodiči (nebo alespoň jedním prarodičem)*
7. *jiná možnost, uveď jaká:*

Oblast trávení volného času s televizí je měřena pomocí otázek číslo 8-13 v dotazníku.

Q8) Jak často se díváš na televizi?

¹ Pokud nebudou jednotlivé kategorie dostatečně naplněny respondenty, budou jednotlivé typy rodin sloučeny. Popis způsobu sloučení bude popsán v části interpretace dat.

1. *každý den v týdnu*
2. *pět až šest dní v týdnu*
3. *tři až čtyři dny v týdnu*
4. *jeden až dva dny v týdnu*
5. *méně než jeden den v týdnu*
6. *nedívám se vůbec (pokud jsi zvolil tuto možnost, pokračuj otázkou č. 14)*

Q9) Kdy se nejvíc díváš na televizi během všedních dnů? Můžeš označit více možností. Podtrhni tu možnost, kdy televizi sleduješ nejčastěji.

1. *ráno než jdu do školy*
2. *hned, když přijdu ze školy*
3. *odpoledne nebo v podvečer*
4. *večer (zhruba od 19 hodin)*
5. *v noci (po 22 hodině)*

Q10) Odhadni, jak dlouho sleduješ televizi během dne, pokud následující den JDEŠ do školy.

1. *maximálně hodinu*
2. *více než hodinu, ale ne více než tři hodiny*
3. *více než tři hodiny*

Q11) Odhadni, jak dlouho sleduješ televizi během dne, pokud následující den NEJDEŠ do školy.

1. *maximálně hodinu*
2. *více než hodinu, ale ne více než tři hodiny*
3. *více než tři hodiny*

Q12) Na jaké TŘI televizní stanice se díváš nejčastěji? Svě odpovědi zakroužkuj. Ze tří tebou vybraných televizních stanic podtrhni tu, na kterou se díváš nejvíc.

1. *ČT 1*
2. *ČT 2*
3. *ČT 24*
4. *ČT 4*
5. *Nova*
6. *Nova Cinema*
7. *Prima*
8. *Prima Cool*
9. *Prima Love*
10. *TV Barrandov*
11. *jiný kanál, _____*

Q13) *Jaký typ pořadu sleduješ v TV nejčastěji*

1. *filmy*
2. *seriály*
3. *zpravodajství*
4. *hudební pořady*
5. *soutěže*
6. *dokumenty*
7. *jiné, _____*

Oblast trávení volného času s počítačem tvoří otázky číslo 14-17 v dotazníku.

Q14) *Trávíš na počítači svůj volný čas?*

1. *ano*
2. *ne (pokud jsi zvolil tuto možnost, pokračuj otázkou č. 18)*

Q15) *Kde na počítači trávíš nejvíce svého volného času?*

1. *na svém vlastním počítači*
2. *na počítači rodičů/sourozenců*
3. *u kamarádů*
4. *jinde, _____*

Q16) *Kolik volného času trávíš většinou denně s počítačem?*

1. *maximálně hodinu*
2. *více než hodinu, ale ne více než tři hodiny*
3. *více než tři hodiny*
4. *netrávím s počítačem každý den*

Q17) *Co na počítači děláš?*

Přečti si následující možnosti a rozhodni se, jak často se každé z nich věnuješ.

Denně minimálně jednou týdně méně než jednou týdně nikdy

hraji hry

vypracovávám úkoly do školy

jen tak surfuji na internetu

Chatuji

hledám na internetu věci do školy

jsem přihlášený na Facebooku

koukám na videa/seriály/filmy/klipy

učím se cizí jazyk

Z výše uvedených aktivit zakroužkuj tu, kterou děláš nejčastěji.

5.3 Výzkumná metoda a konstrukce dotazníku, výzkumný vzorek a sběr dat

Empirickou částí práce je kvantitativní výzkumné šetření. Pro získání dat od respondentů a respondentek jsem zvolila dotazníkovou metodu. „Dotazování je nejběžnější a nejčastěji využívaná metoda, která je založená na výpovědích lidí,“ (Surynek 2001: 79). Dotazník jsem vypracovala na základě nastudované odborné literatury a po prostudování výzkumů na stejnou či podobnou tematiku. Držela jsem se pravidla, že otázky musí být pro respondenty a respondentky jasné a srozumitelné. Vyplňování dotazníků nemohlo být ani komplikované či zdlouhavé. Při velké časové náročnosti dotazníku by nebyla možná domluva se základními školami, protože dotazníkové šetření volí jako výzkumnou metodu mnoho vysokoškolských studentů. Ti docházejí na základní školy se žádostí, zda by mohli od žáků a žákyň získat potřebná data ke svým diplomovým pracím.

5.3.1 Konstrukce dotazníku

V úvodní části dotazníku jsem se respondentům a respondentkám představila a vysvětlila, proč je pro mě spolupráce s nimi důležitá. Dále jsem jim sdělila, že vyplnění dotazníku je zcela anonymní, není na známky a na otázky neexistuje správná odpověď. Dále jsem uvedla pokyny k vyplnění dotazníku. V první části dotazníku jsem se zaměřila na to, s kým nejčastěji a s kým nejradyji tráví odpovídající svůj volný čas. Poté jsem umístila obsáhlou otázku, kterou jsem zjišťovala, jakými aktivitami a jak často odpovídající tráví svůj volný čas. Respondenti a respondentky měli na výběr z 23 volnočasových aktivit, u kterých křížkovali, jak často se dané činnosti věnují. Zda denně, minimálně jednou týdně, méně než jednou týdně nebo nikdy. Otázka zjišťuje také spokojenost s frekvencí vykonávaných činností. Následující otázkou jsem zjišťovala, zda odpovídající navštěvují nějaké kroužky. Pokud ano, měli odpovědět jaké. V další části dotazníku jsem se ptala na otázky související s televizí a jejím sledováním. Kdy se odpovídající nejčastěji dívají na televizi, jak často, jaký televizní kanál a typ televizního pořadu sledují. Dále jsem zjišťovala údaje týkající se užívání počítače. Jak dlouho tráví respondenti a respondentky čas s počítačem, co na počítači nejčastěji dělají nebo čím počítač ke svým aktivitám využívají. V poslední části dotazníku jsem od odpovídajících zjišťovala základní sociodemografické údaje (pohlaví, věk), zda mají sourozence, s kým žijí v domácnosti a jaké vzdělání mají jejich rodiče.

5.3.2 Výzkumný vzorek a sběr dat

Populací tohoto výzkumného šetření byli žáci druhého stupně základních škol v Opavě. Na druhý stupeň opavských základních škol dochází cca 2 500 žáků. Pro stanovení výzkumného vzorku jsem použila schéma od M. Katriaka, který uvádí Schneider a Koudelka (1993: 110). Podle tohoto vzorce by stačil vzorek o 187 respondentech, toto číslo jsem však pro distribuci dotazníků navýšila, neboť jsem nemohla počítat se 100% návratností. Vzorek jsem také navýšila i vzhledem k možnosti špatně vyplněných dotazníků. Celkem jsem se rozhodla distribuovat 325 dotazníků. V Opavě je celkem 15 základních škol, do výběru jsem zvolila čtyři zástupce. Výzkumný vzorek jsem získala náhodným výběrem. „Náhodný (pravděpodobnostní) výběr je takový výběr, ve kterém každý element populace má stejnou pravděpodobnost, že bude vybrán do vzorku,“ (Disman 2008: 97). Dále Disman (2008: 115) uvádí, že techniky náhodného výběru produkují nejlepší možnou reprezentaci populace. Do výzkumného vzorku byli vybráni žáci 6. – 9. tříd základních škol Mařádkova, Vrchní, Šrámkova a Tomáše Garigua Masaryka. Výzkum zahrnoval chlapce i dívky. Byly do něj zařazeny celé třídy výše uvedených základních škol. Vyplňování dotazníků jsem se neúčastnila. Potřebný počet dotazníků jsem nechala u vedení základních škol, které zajistilo jejich distribuci v jimi vybraných předmětech. Podle pedagogů zabralo vyplnění dotazníku žákům zhruba čtvrt hodiny až dvacet minut. Celkem bylo rozdáno 325 dotazníků, z toho se všechny vrátily zpět. Návratnost je tedy 100%. 39 dotazníků jsem však musela z důvodu špatného vyplnění vyřadit. Ve výzkumném souboru je tedy nakonec 145 dívek a 141 chlapců, celkem 286 respondentů. Vedení výše uvedených škol mi vyšlo vstříc a dotazníky svým žákům rozdali během týdne od 21.3. do 25.3. 2011. Ředitelé a ředitelky všech spolupracujících základních škol v Opavě projevili zájem o výsledky mého výzkumu.

6 Analýza a interpretace dat

Získaná data jsem vytřídila ve statistickém programu SPSS. Použila jsem pouze jednoduché třídění prvního a druhého stupně. Na základě dat v tabulkách jsem následně v programu Excel vytvořila grafy.

6.1 Jakým způsobem tráví svůj volný čas děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě.

Hlavním cílem práce bylo zjistit, jakým způsobem tráví svůj volný čas děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě. Abychom mohli na tento cíl odpovědět, rozložili jsme si ho do dílčích cílů. Nejprve jsme zjišťovali, jaké volnočasové aktivity vyplňují volný čas dětí a mládeže druhého stupně základních škol v Opavě. Výsledky jsou zaznamenány v tabulce číslo 1 a grafu číslo 1, ze kterých vyplývá, že výrazný podíl respondentů a respondentek, a to více než 60 %, tráví denně svůj volný čas těmito aktivitami: sledováním televize/DVD (66,8 %), posloucháním CD, MP3 (67,8 %) a surfováním na internetu (64,3 %). Více než polovina dotazovaných denně tráví svůj volný čas chatováním na internetu (56,3 %) a jsou přihlášení ke svému účtu na sociální síti Facebook (56,3 %). Předpoklad o tom, že více než polovina dotazovaných tráví denně svůj volný čas s některými elektronickými médii (jedná se o aktivity: sledování TV/DVD, poslech rádia, poslech CD, MP3, hraní her na počítači, surfování na internetu, chatování na internetu, přihlášení k sociální síti Facebook) se tak potvrdil. Z grafu dále vyplývá, že více než polovina respondentů a respondentek tráví denně svůj volný čas péčí o zevnějšek (kosmetika, móda) (51 %). Necelá polovina dotazovaných pak pečuje o domácí zvířata (46,9 %), hraje hry na počítači (46,9 %) či poslouchá rádio (44,4 %).

Mezi nejvýrazněji zastoupenou aktivitu, kterou děti a mládež tráví volný čas minimálně jednou do týdne, patří návštěva zájmového kroužku (43,4 % respondentů a respondentek). (O jaké zájmové kroužky se jedná viz. dále)

Mezi další výrazně zastoupené aktivity, kterými děti a mládež tráví volný čas minimálně jednou do týdne, patří: sport (43 %), procházení se s kamarády (42,3 %), posezení s rodinou (38,8 %), čtení knih nebo časopisů (36,7 %).

Mezi aktivity, kterými respondenti a respondentky tráví volný čas méně než jednou týdně, byly výrazněji zastoupeny volnočasové aktivity: návštěva kina (64,7 %) a cestování (56,3 %). Necelá polovina respondentů a respondentek označila jako svou aktivitu, kterou

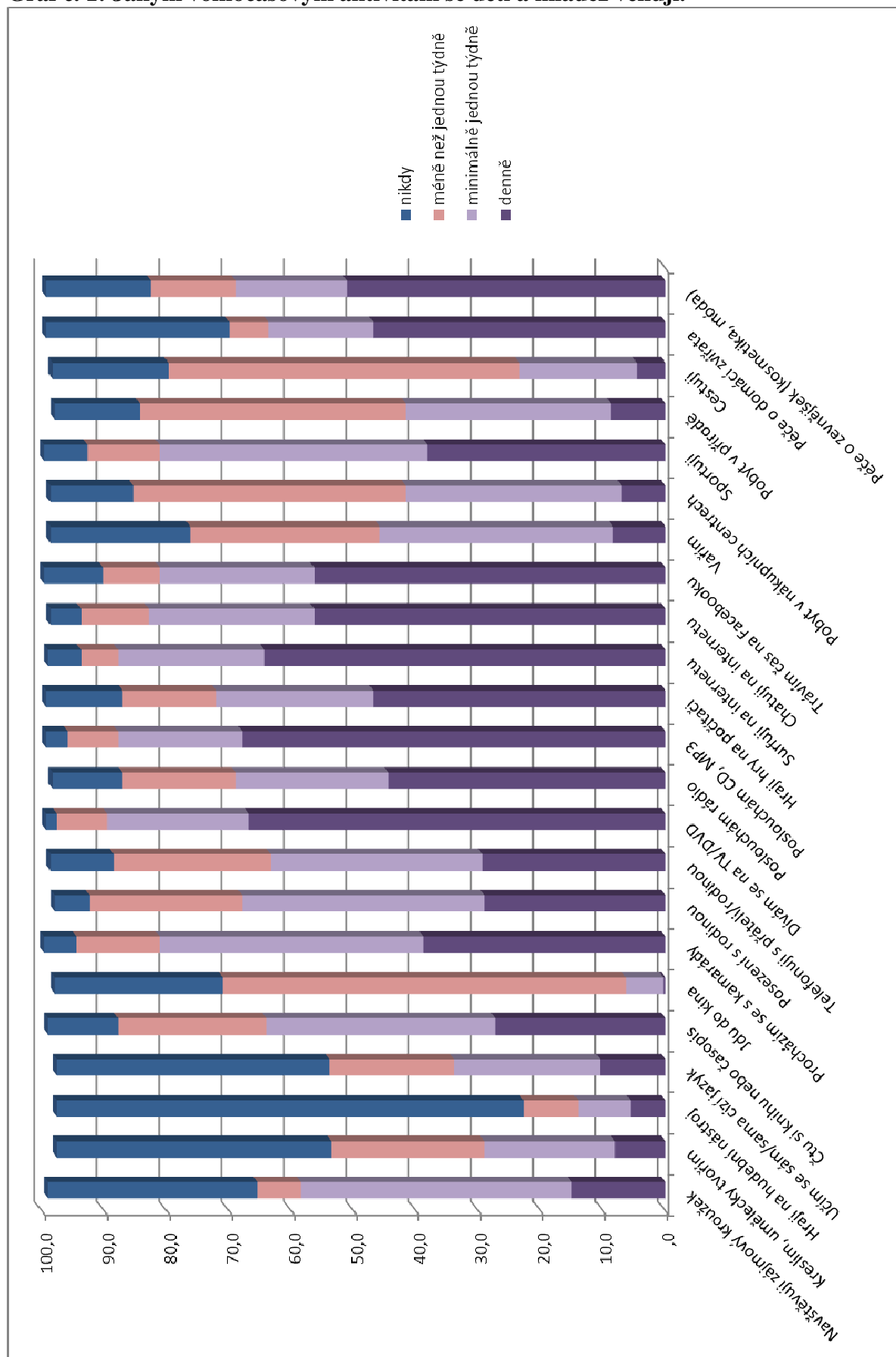
tráví volný čas méně než jednou týdně, pobyt v nákupních centrech (43,7 %) a pobyt v přírodě (42,7 %).

Když se zaměříme na jednotlivé volnočasové aktivity, vysledujeme některá zajímavá zjištění. Za zajímavé lze pokládat podobné zastoupení respondentů a respondentek v kategorii pobyt v přírodě a pobyt v nákupních centrech. V obou volnočasových aktivitách se přibližně třetina respondentů a respondentek zařadila do kategorie 'trávím touto volnočasovou aktivitou minimálně jednou týdně' a přibližně necelá polovina respondentů a respondentek se zařadila do kategorie 'trávím touto aktivitou méně než jednou týdně'.

Tabulka č. 1: Jakým volnočasovým aktivitám se děti a mládež věnují.

Typ činnosti	Denně	minimálně jednou týdně	méně než jednou týdně	Nikdy
Navštěvuji zájmový kroužek	15,0	43,4	7,0	33,6
Kreslím, umělecky tvořím	8,0	21,0	24,5	44,1
Hraji na hudební nástroj	5,6	8,4	8,7	74,8
Učím se sám/sama cizí jazyk	10,5	23,4	19,9	43,7
Čtu si knihu nebo časopis	27,3	36,7	23,8	11,2
Jdu do kina	,3	5,9	64,7	26,9
Procházím se s kamarády	38,8	42,3	13,3	5,2
Posezení s rodinou	29,0	38,8	24,5	5,6
Telefonuji s přáteli/rodinou	29,4	33,9	25,2	10,1
Dívám se na TV/DVD	66,8	22,7	8,0	1,7
Poslouchám rádio	44,4	24,5	18,2	11,2
Poslouchám CD, MP3	67,8	19,9	8,0	3,5
Hraji hry na počítači	46,9	25,2	15,0	12,2
Surfuji na internetu	64,3	23,4	5,9	5,2
Chatuji na internetu	56,3	26,6	10,8	4,9
Trávím čas na Facebooku	56,3	24,8	9,1	9,4
Vařím	8,4	37,4	30,4	22,4
Pobyt v nákupních centrech	7,0	34,6	43,7	13,3
Sportuji	38,1	43,0	11,5	7,0
Pobyt v přírodě	8,7	32,9	42,7	13,6
Cestuji	4,5	18,9	56,3	18,5
Péče o domácí zvířata	46,9	16,8	6,3	29,4
Péče o zevnějšek (kosmetika, móda)	51,0	17,8	13,6	16,8

Graf č. 1: Jakým volnočasovým aktivitám se děti a mládež věnují.

Dalším dílčím cílem práce bylo zjistit, jaké kroužky nejčastěji navštěvují děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě a kolik procent těchto respondentů a respondentek některý ze zájmových kroužků navštěvuje.

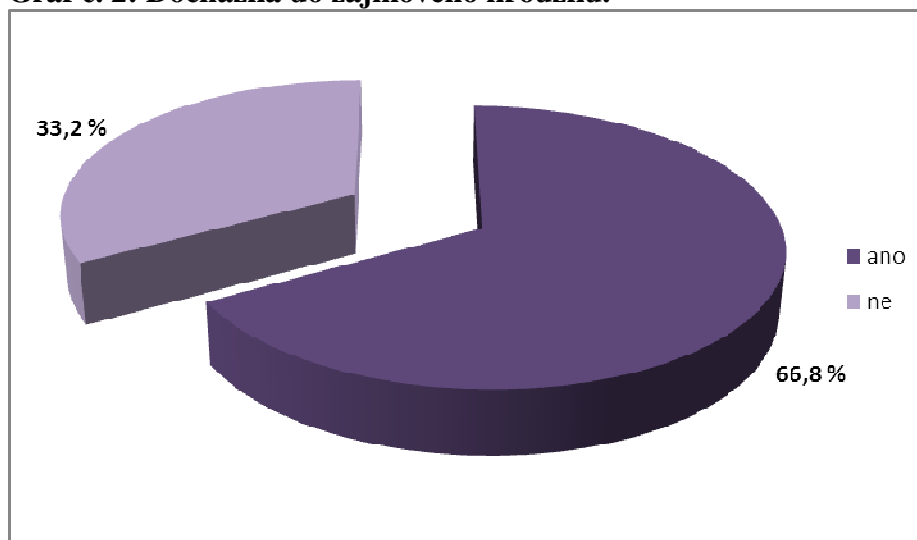
Podle výzkumu společností Henkel ČR a Ahold *Není nám to jedno!* z roku 2010 je patrné, že 58 % dětí navštěvuje alespoň jeden zájmový kroužek. Ve věkové kategorii 10 –15 let jde dokonce o 62 % dětí. 11 % všech českých dětí pak navštěvuje 3 a více zájmových kroužků.

Na otázku, zda dochází do nějakého zájmového kroužku, odpověděly dvě třetiny respondentů a respondentek kladně. Naše hypotéza, že nejméně třetina dětí a mládeže druhého stupně základních škol v Opavě navštěvuje zájmový kroužek, se potvrdila.

Tabulka č. 2: Docházka do zájmového kroužku.

	Četnost	Procenta
Ano	191	66,8
Ne	95	33,2

Graf č. 2: Docházka do zájmového kroužku.

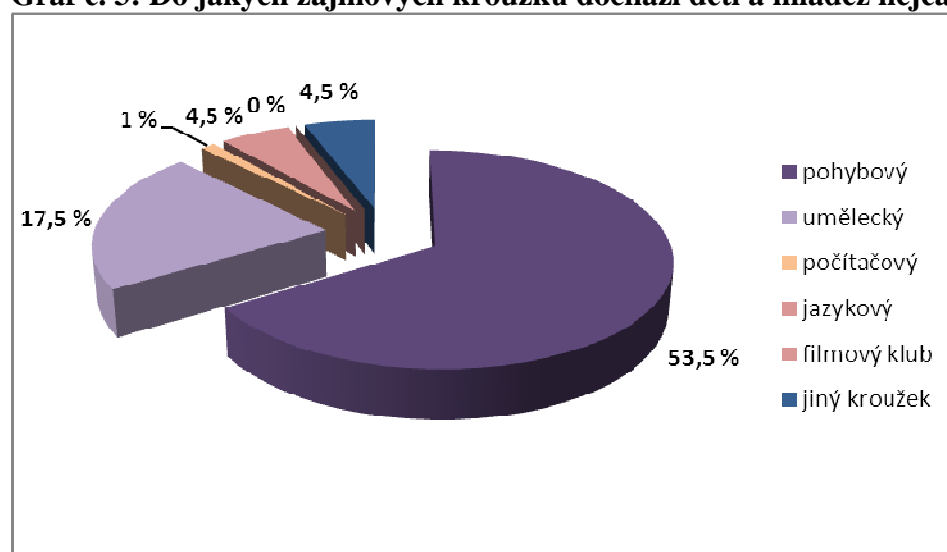
Z tabulky je vidět, že nejvíce respondenti a respondentky navštěvují pohybový zájmový kroužek. To uvedlo přes 50 % dotazovaných. Do uměleckého kroužku chodí 17 % respondentů a respondentek. Zajímavé je, že v dnešní době počítačů a informačních technologií navštěvuje zájmový kroužek s počítačovou tematikou jen 1 % odpovídajících. Necelých 5 % respondentů a respondentek dochází do jazykového kroužku, stejné procento dotazovaných uvedlo jako zájmový kroužek možnost „jiný kroužek“. Nejčastěji se v této odpovědi

vyskytoval Skaut. Naše hypotéza, že nejvíce děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě navštěvuje zájmový kroužek počítačový nebo jazykový, se nepotvrdila.

Tabulka č. 3: Do jakých zájmových kroužků dochází děti a mládež nejčastěji.

Typ kroužku	Četnost	Procenta
Pohybový	153	53,5
Umělecký	50	17,5
Počítačový	3	1,0
Jazykový	13	4,5
filmový klub	0	,0
Jiný kroužek	13	4,5

Graf č. 3: Do jakých zájmových kroužků dochází děti a mládež nejčastěji.

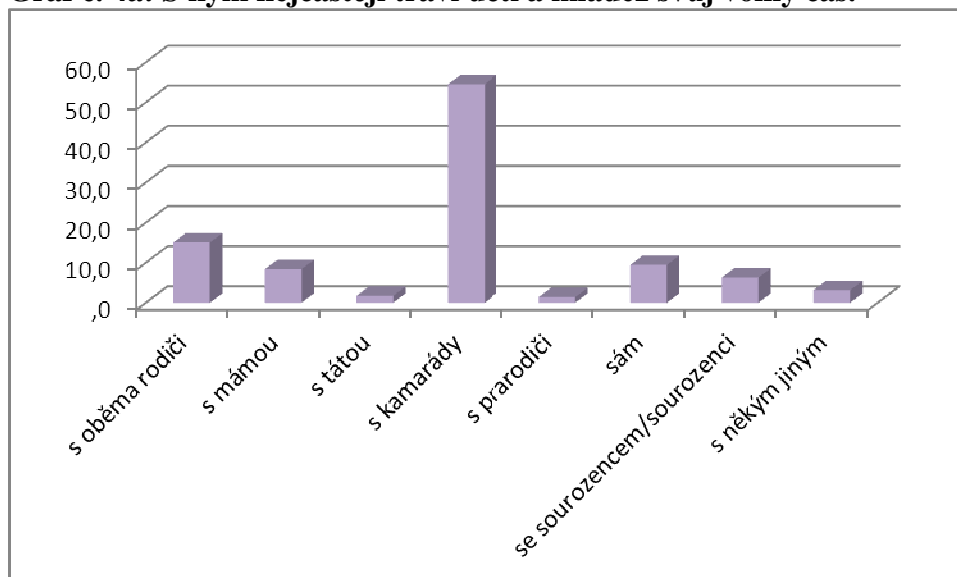
Dalším dílčím cílem bylo zjistit, s kým nejčastěji a nejraději tráví děti a mládež základních škol v Opavě svůj volný čas.

Z tabulky jde vidět, že 54 % respondentů a respondentek tráví svůj volný čas nejčastěji ve společnosti svých kamarádů. Přes 61 % odpovídajících tráví svůj volný čas taktéž nejraději se svými kamarády. Zvláštností je, že děti a mládež téměř netráví svůj volný čas s prarodiči. Nejčastěji je ve svém volném čase s prarodiči pouze 1,4 % respondentů a respondentek. Podobný výsledek, a to 1,7 % dotazovaných, tráví svůj volný čas s otcem. Sami tráví nejraději volný čas 9,4 % dětí a mládeže. Jak data ukazují, náš předpoklad, že děti a mládež tráví nejčastěji a zároveň nejraději svůj volný čas s kamarády, se potvrdil.

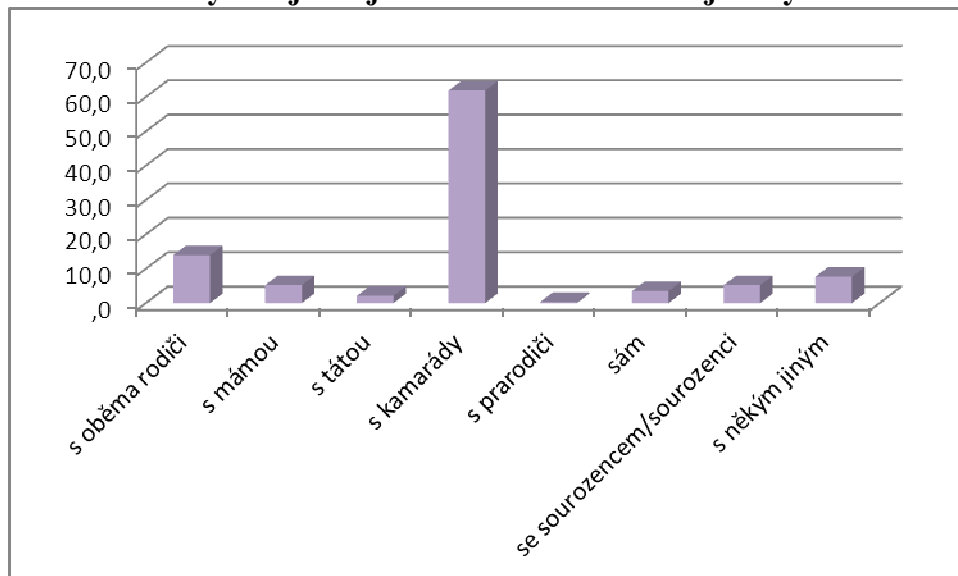
Tabulka č. 4: S kým nejčastěji a nejrareji tráví děti a mládež svůj volný čas.

S kým tráví respondenti svůj volný čas	NEJČASTĚJI		NEJRADĚJI	
	Četnost	Procenta	Četnost	Procenta
s oběma rodiči	43,0	15,0	40	14,0
s mámou	24,0	8,4	15	5,2
s tátou	5,0	1,7	6	2,1
s kamarády	156,0	54,5	177	61,9
s prarodiči	4,0	1,4	1	,3
Sám	27,0	9,4	10	3,5
se sourozencem/sourozenci	18,0	6,3	15	5,2
s někým jiným	9,0	3,1	22	7,7

Graf č. 4a: S kým nejčastěji tráví děti a mládež svůj volný čas.

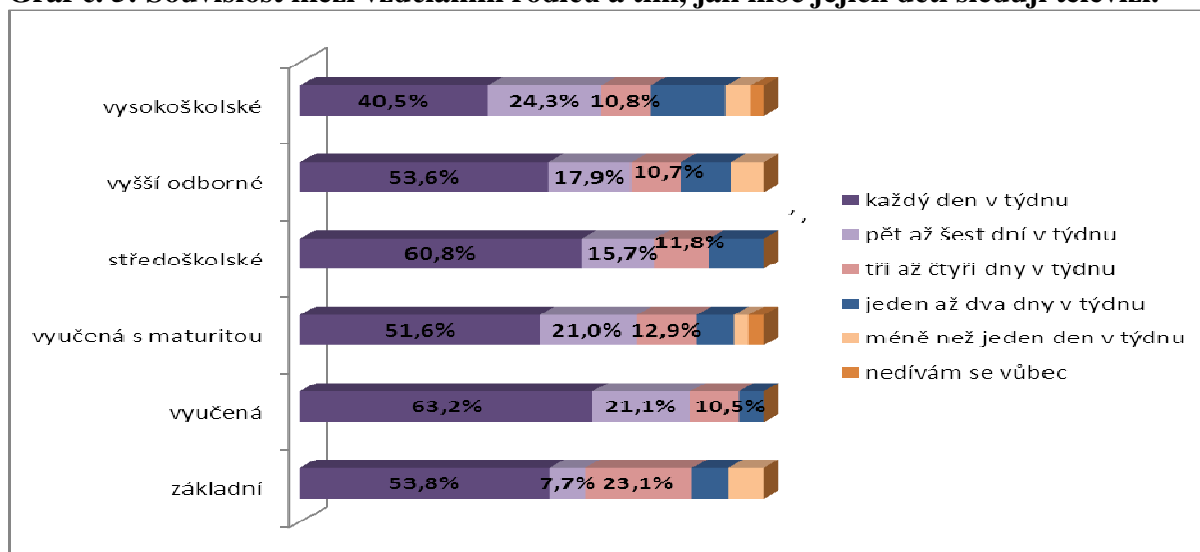

Graf č. 4b: S kým nejčastěji tráví děti a mládež svůj volný čas.

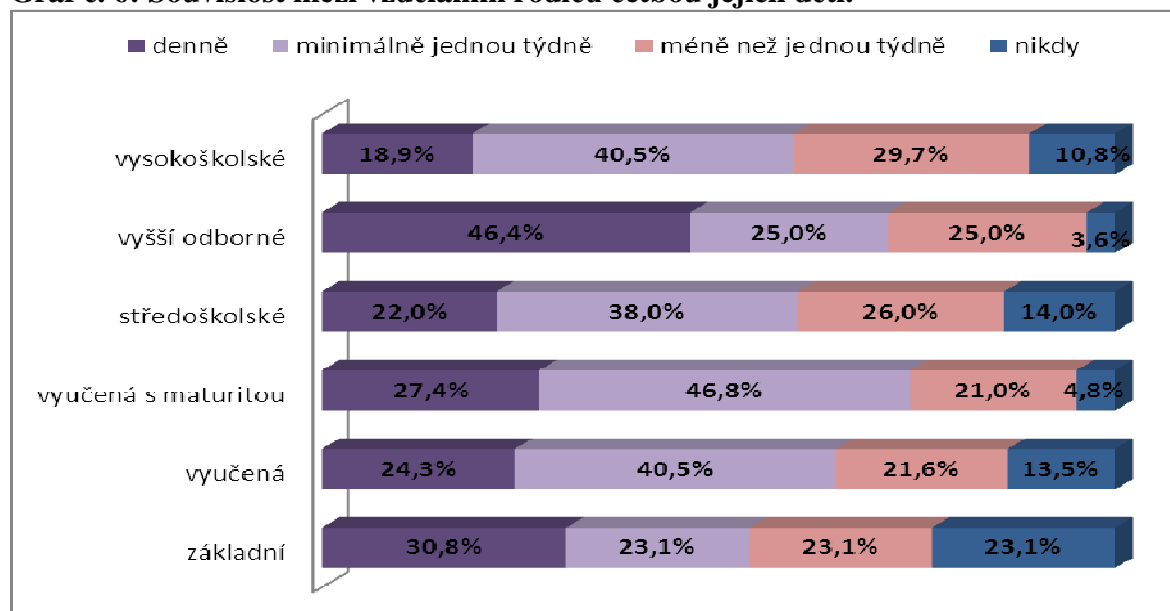
Dalším dílčím cílem práce bylo zjistit, zda existuje souvislost mezi vzděláním rodičů a tím, jak často jejich děti sledují televizi. Z grafu vyplývá, že televizi denně sleduje necelých 54 % dotazovaných, jejichž rodiče mají základní vzdělání, téměř dvě třetiny respondentů a respondentek, jejichž rodiče jsou vyučeni, více než polovina dětí, jejichž rodiče jsou vyučeni s maturitou. Děti středoškoláků, kteří se věnují televizi každý den v týdnu, je 60 %. Více než polovina respondentů a respondentek rodičů, jejichž rodiče mají vyšší vzdělání, tráví s televizí každý den v týdnu, dětí vysokoškolsky vzdělaných rodičů, kteří sledují televizi každý den, je přes 40 %. Děti vysokoškoláků, kteří se dívají na televizi pět až šest dní v týdnu, je téměř čtvrtina. Podle výsledků šetření nelze soudit, že by děti vysokoškolsky vzdělaných rodičů sledovaly televizi významně méně než děti a mládež rodičů s nižším stupněm vzdělání.

Graf č. 5: Souvislost mezi vzděláním rodičů a tím, jak moc jejich děti sledují televizi.

Částí dílčího cíle práce bylo zjistit, zda existuje souvislost mezi vzděláním rodičů a tím, jak často jejich děti čtou. Na základě analýzy dat bylo zjištěno, že více než polovina dětí rodičů se základním vzděláním čte denně nebo minimálně jednou týdně. U dětí, jejichž rodiče jsou vyučeni, tento podíl tvoří téměř 65 %, u dětí, jejichž rodiče jsou vyučeni s maturitou, se podíl ještě zvyšuje, a to na téměř 75 %. Děti středoškolsky vzdělaných rodičů čtou denně nebo minimálně jednou týdně v 60 % případů. Více než 70 % respondentů, jejichž rodiče mají vyšší odborné vzdělání, tráví četbou denně nebo minimálně jednou týdně, u vysokoškoláků je tento podíl téměř 60%. Na základě analýzy dat se nedá soudit, že by děti vysokoškolsky vzdělaných rodičů četly více než děti rodičů s nižším vzděláním.

Graf č. 6: Souvislost mezi vzděláním rodičů četbou jejich dětí.

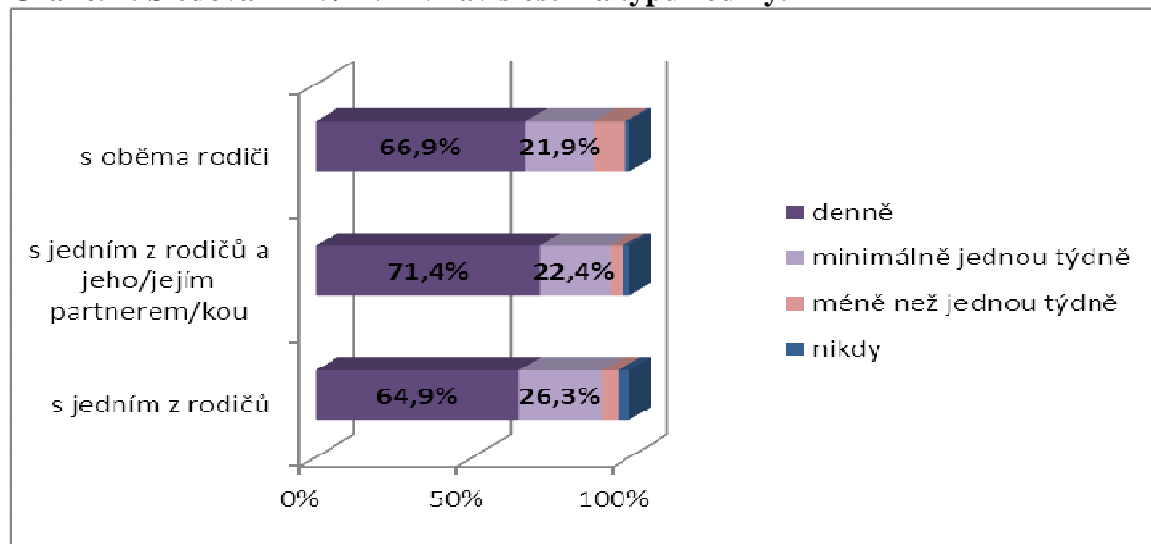

Dalším dílčím cílem práce bylo zjistit, zda existuje souvislost mezi typem rodiny (zda žije jedinec s jedním z rodičů, s jedním z rodičů a jeho/jejím partnerem/kou, s oběma rodiči) a způsobem trávení volného času dětí a mládeže. Předpokládali jsme, že pokud děti a mládež žijí jen s jedním z rodičů, tráví více svého volného času s elektronickými médii (jedná se o aktivity: sledování TV/DVD, poslech rádia, poslech CD, MP3, hraní her na počítači, surfování na internetu, chatování na internetu, přihlášení k sociální síti Facebook) než děti a mládež, která žije v domácnosti s oběma rodiči.

Na základě analýzy dat bylo zjištěno, že se na televizi či DVD denně dívají dvě třetiny respondentů a respondentek, kteří žijí jak v domácnosti s oběma rodiči, tak jen s jedním z rodičů. Televizi či DVD denně sleduje 70 % dotazovaných, kteří sdílí domácnost s jedním z rodičů a jeho/jejím partnerem/partnerkou. Co se týče sledovanosti televize minimálně

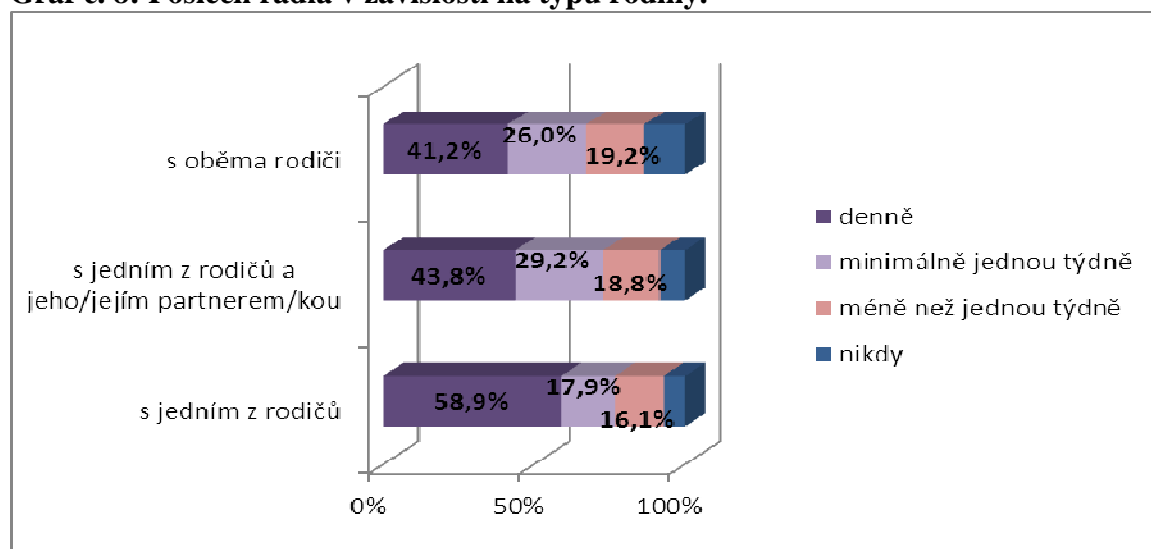
jednou týdně, výsledky se v jednotlivých typech rodiny neliší – na televizi se dívá okolo jedné třetiny dotazovaných.

Graf č. 7: Sledování TV/DVD v závislosti na typu rodiny.

Dalším elektronickým médiem je rádio. Poslechem rádia tráví denně nejvíce děti a mládež, která žije jen s jedním z rodičů – tak odpovědělo téměř 60 % respondentů a respondentek. Denně tráví s rádiem přes 40 % dotazovaných, kteří žijí s oběma rodiči či s jedním z rodičů a jeho/jejím partnerem/kou.

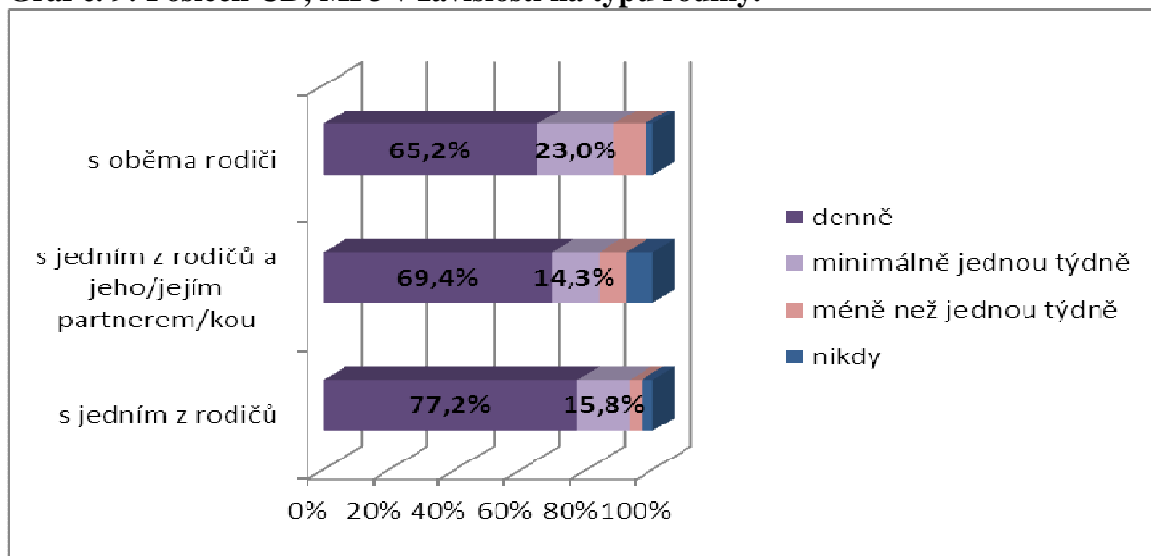
Graf č. 8: Poslech rádia v závislosti na typu rodiny.

Poslechu CD nebo MP3 se denně věnují nejvíce dotazovaní, kteří žijí jen s jedním z rodičů – a to necelých 80 %. CD či MP3 poslouchá téměř 70 % respondentů a respondentek

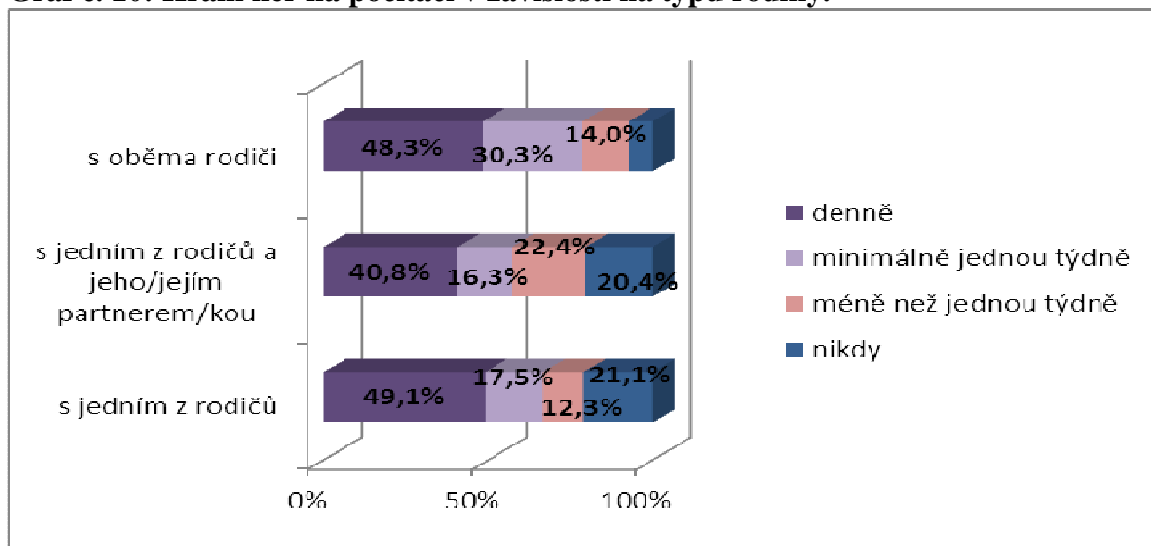
žijících s jedním z rodičů a jeho/jejím partnerem/kou. Nejméně se dennímu poslechu CD nebo MP3 věnují jedinci, kteří sdílejí domácnost s oběma rodiči (65 %).

Graf č. 9: Poslech CD, MP3 v závislosti na typu rodiny.

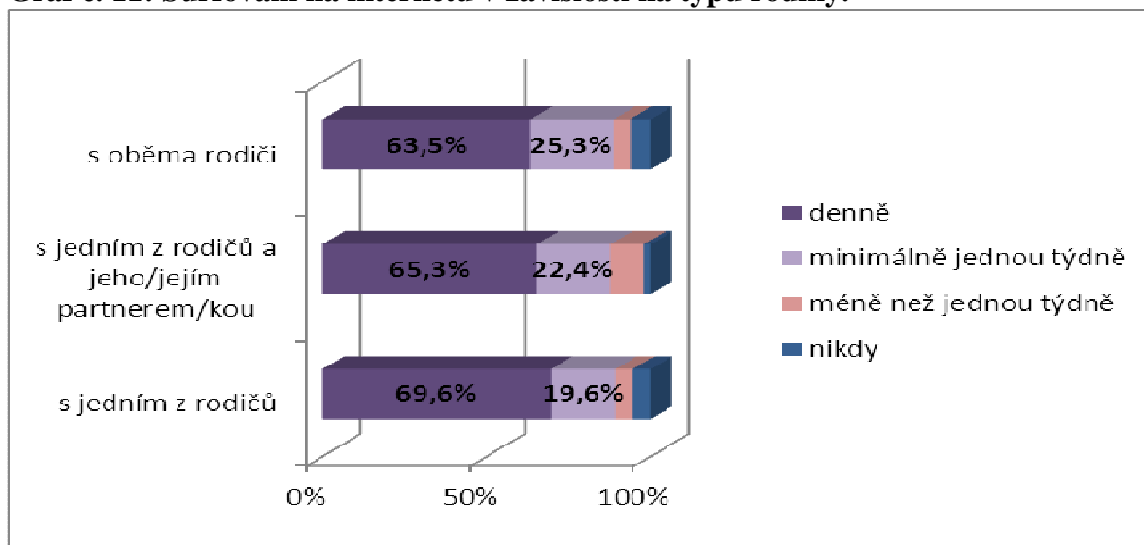
Hraní počítačových her se věnuje téměř polovina respondentů a respondentek, a to jak těch, kteří žijí s jedním z rodičů, tak těch, kteří sdílí domácnost s oběma rodiči. Respondentů žijících s jedním z rodičů a jeho/jejím partnerem/kou, kteří hrají denně počítačové hry, je 41 %. Minimálně jednou týdně se hraním počítačových her zabývá necelá třetina respondentů a respondentek žijících s oběma rodiči. Z grafu dále vyplývá, že denně a minimálně jednou do týdne se věnuje počítačovým hrám necelých 80 % dotazovaných, kteří žijí s oběma rodiči. Ti podle výsledků šetření tráví s počítačovými hrami nejvíce času.

Graf č. 10: Hraní her na počítači v závislosti na typu rodiny.

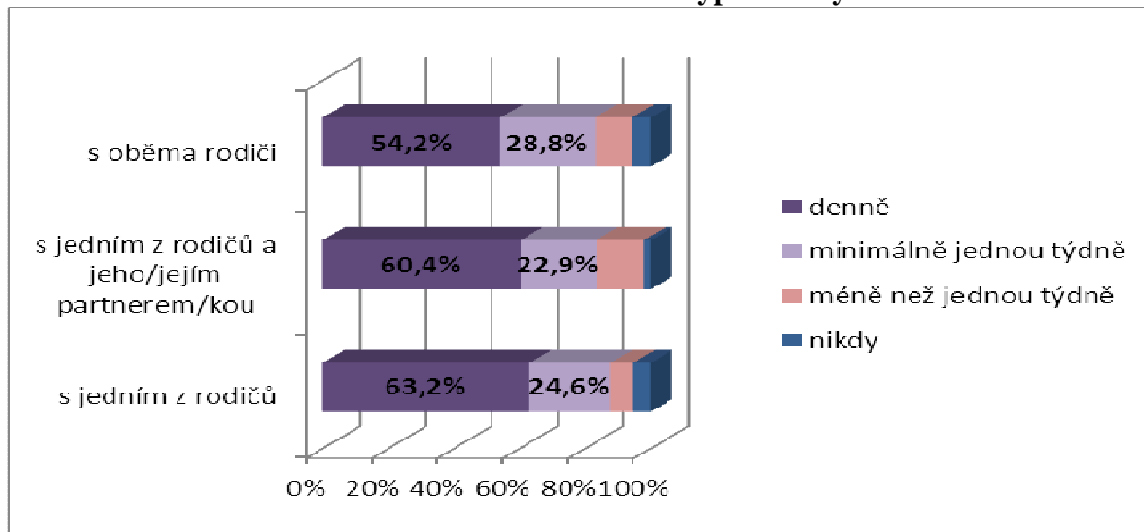
Zjištěné hodnoty k činnosti 'surfování na internetu' jsou zobrazeny v následujícím grafu. Dennímu surfování na internetu se věnuje ve všech třech kategoriích podobné procento dotazovaných – a to přibližně dvě třetiny. Kategorie 'minimálně jednou týdně' je také vyrovnaná. S touto frekvencí se surfování na internetu věnuje přibližně kolem pětiny respondentů a respondentek všech typů rodin. Nelze tedy předpokládat souvislost mezi surfováním na internetu a typem rodiny.

Graf č. 11: Surfování na internetu v závislosti na typu rodiny.

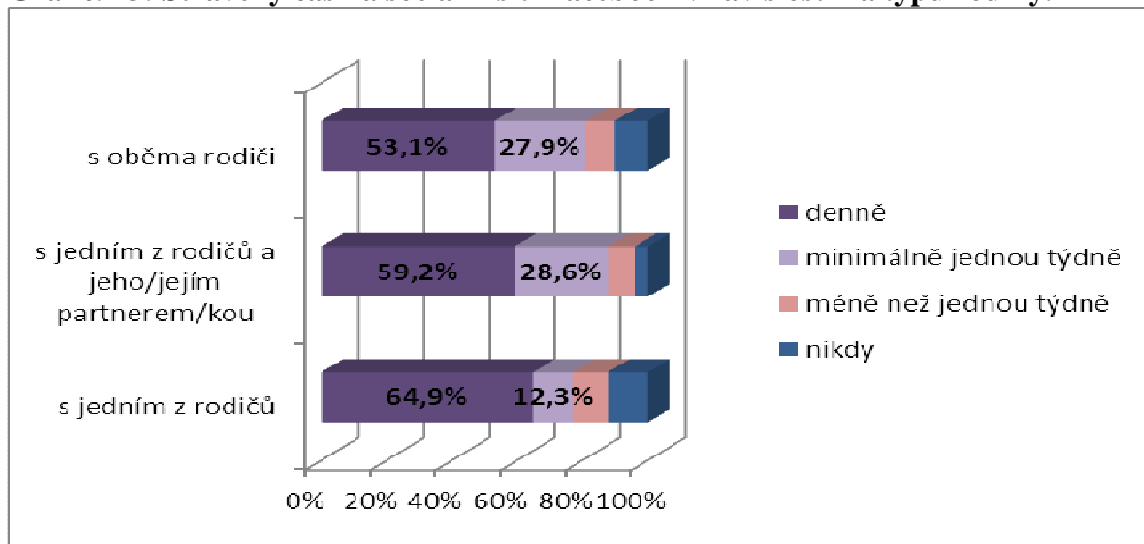
Dennímu chatování na internetu se procentuelním poměrem nejvíce věnují děti a mládež žijící jen s jedním z rodičů, a to necelé dvě třetiny těchto respondentů. Podobně je na tom však kategorie respondentů a respondentek, kteří žijí s jedním z rodičů a jeho/jejím partnerem/kou – více než 60 %. Děti a mládež žijící s oběma rodiči chatuje denně víc než polovina dotazovaných. Minimálně jednou týdně chatuje okolo čtvrtiny respondentů a respondentek z každého typu rodiny.

Graf č. 12: Chatování na internetu v závislosti na typu rodiny.

Na sociální síti Facebook tráví svůj volný čas denně více než polovina respondentů a respondentek žijících s oběma rodiči. Téměř dvě třetiny dětí a mládeže žijící s jedním z rodičů a jeho/jejím partnerem/kou tráví denně čas na sociální síti Facebook. Podobně jsou na tom respondenti a respondentky, kteří žijí jen s jedním z rodičů. Minimálně jednou týdně však tráví na Facebooku téměř 30 % těch, co žijí s oběma rodiči i těch, co sdílí domácnost s jedním z rodičů a jeho/jejím partnerem/kou, ale jen přes 12 % dětí a mládeže žijící jen s jedním z rodičů.

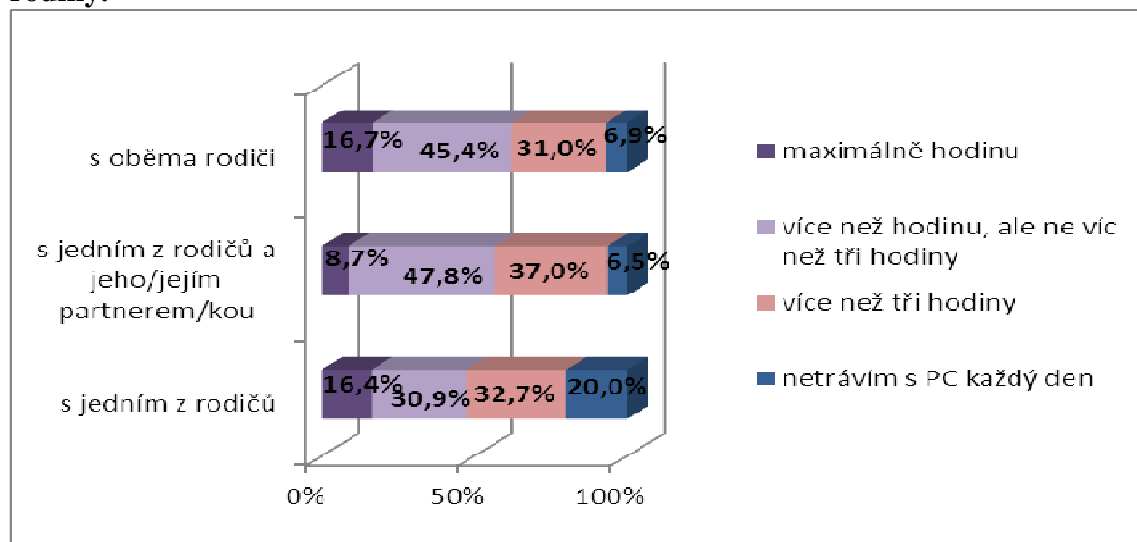
Graf č. 13: Strávený čas na sociální síti Facebook v závislosti na typu rodiny.

Více než hodinu, ale ne víc než tři hodiny, tráví denně u počítače necelá polovina dotazovaných, kteří žijí s oběma rodiči nebo s jedním z rodičů a jeho/jejím partnerem/kou. Děti a mládež žijící s jedním z rodičů, kteří tráví na počítači denně více než hodinu, ale ne víc

než tři hodiny, je téměř jedna třetina. Více než tři hodiny tráví s počítačem denně okolo jedné třetiny respondentů a respondentek, a to ve všech typech rodiny. Zajímavé je, že s počítačem netráví každý den 20 % dotazovaných, kteří sdílí domácnost jen s jedním z rodičů.

Graf č. 14: Kolik volného času tráví děti a mládež denně s počítačem v závislosti na typu rodiny.

Hypotézu, že děti a mládež žijící jen s jedním z rodičů tráví více svého volného času s elektronickými médii (jedná se o aktivity: sledování TV/DVD, poslech rádia, poslech CD, MP3, hraní her na počítači, surfování na internetu, chatování na internetu, přihlášení k sociální síti Facebook) než děti a mládež, která žije v domácnosti s oběma rodiči, nelze potvrdit. Počet dětí a mládeže, která tráví svůj volný čas s elektronickými médii, je v obou typech rodiny téměř vyrovnaný.

Dalším dílčím cílem práce bylo zjistit, zda existuje souvislost mezi způsobem trávení volného času a pohlavím žáků. U všech aktivit jsem sečetla procenta uvedená u položky denně a minimálně jednou týdně, a to jak u dívek, tak u chlapců. Jedná se tedy o součet intenzity u obou pohlaví. Intenzitu denně a minimálně jednou týdně jsem sečetla kvůli lepší interpretaci výsledků. Pokud jedinec vykonává danou aktivitu denně nebo minimálně jednou týdně, jedná se o pravidelnou činnost.

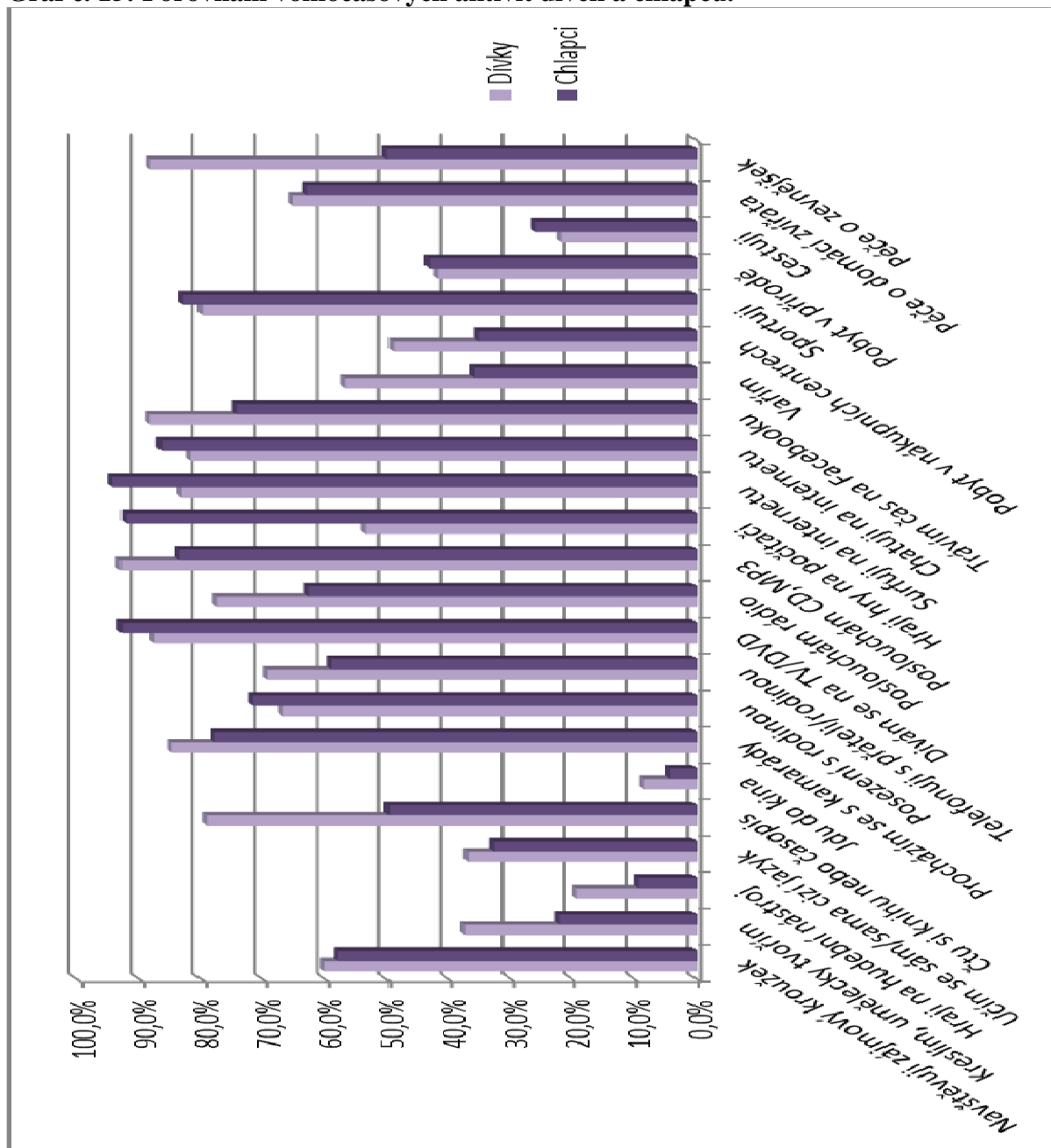
Co se týče docházení do zájmového kroužku, není mezi dívkami a chlapci velký rozdíl (zhruba 60 %). Podobně je to i se sportem. Ten provozuje zhruba 80 %, a to jak dívek, tak chlapců. Jak vidíme v tabulce, velký rozdíl je však v péči o zevnějšek. Denně nebo minimálně jednou do týdne se jí věnuje necelých 90 % dívek, ale jen polovina dotazovaných chlapců. Polovina dívek uvedla, že pobývá denně nebo minimálně jedenkrát týdně v nákupních

centrech, avšak chlapců jen třetina. Necelých 60 % dívek denně nebo minimálně jednou do týdne vaří. Chlapců, kteří vaří, je třetina. Dívky jsou také častějšími uživatelkami sociální sítě Facebook. Denně nebo minimálně jednou týdně na Facebooku tráví svůj volný čas téměř 90 % respondentek, chlapci, kteří uvedli, že tráví čas na Facebooku, je necelých 75 %. Chlapci však na internetu denně nebo minimálně jednou týdně více chatují. Jako svou aktivitu to uvedlo přes 86 % chlapců, chatujících dívek je téměř 82 %. Chlapci jsou aktivnější i při surfování na internetu (94 %), stejnou činnost provozuje denně nebo minimálně jednou do týdne necelých 84 % dívek. Zajímavý je výrazný rozdíl mezi pohlavími ve hraní počítačových her. Těm se denně nebo minimálně jednou týdně věnuje polovina respondentek. Chlapci se však této činnosti věnují podstatně více. Za svou aktivitu označilo hraní her 92 % dotazovaných. Dívky více než chlapci hrají na hudební nástroj – necelých 20 %. Chlapců, kteří se této aktivitě věnují, je téměř 10 %. Podobně je na tom kreslení a umělecké činnosti. Ty vykonává více než třetina respondentek, chlapců věnujícím se této činnosti denně nebo minimálně jednou týdně je 22 %. Dívky se výrazněji než chlapci věnují četbě knih nebo časopisů. Jako svou pravidelnou aktivitu to uvedlo přes tři čtvrtiny dívek. Chlapců je jen polovina. Zajímavý je výsledek u posezení s rodinou. Touto aktivitou tráví svůj volný čas více chlapci – téměř 72 %. Této činnosti se věnuje 67 % dívek. S kamarády se prochází více dívek (85 %) než chlapců (78 %). Sledování televize nebo DVD se denně nebo minimálně jednou týdně věnuje více chlapců (téměř 93 %) než dívek (necelých 88 %). Co se týče hudby, rádio poslouchá více než tři čtvrtiny dívek, chlapců jsou dvě třetiny. Poslechem hudby na CD nebo MP3 tráví svůj volný čas 93 % dívek a o 10 % méně chlapců – a to necelých 84 %.

Tabulka č. 5: Porovnání volnočasových aktivit dívek a chlapců.

Volnočasová aktivita	Dívky	Chlapci
Navštěvuji zájmový kroužek	60,1%	57,9%
Kreslím, umělecky tvořím	37,4%	22,1%
Hraji na hudební nástroj	19,3%	9,4%
Učím se sám/sama cizí jazyk	36,9%	32,6%
Čtu si knihu nebo časopis	79,2%	49,6%
Jdu do kina	8,5%	4,3%
Procházím se s kamarády	84,8%	77,9%
Posezení s rodinou	66,9%	71,7%
Telefonuji s přáteli/rodinou	69,2%	59,0%
Divám se na TV/DVD	87,5%	92,9%
Poslouchám rádio	77,5%	62,6%
Poslouchám CD,MP3	93,1%	83,6%
Hraji hry na počítači	53,5%	92,1%
Surfuji na internetu	83,2%	94,3%
Chatuji na internetu	81,7%	86,4%
Trávím čas na Facebooku	88,3%	74,3%
Vařím	56,6%	36,0%
Pobyt v nákupních centrech	49,0%	35,3%
Sportuji	79,9%	83,0%
Pobyt v přírodě	41,8%	43,2%
Cestuji	21,8%	25,9%
Péče o domácí zvířata	65,3%	62,9%
Péče o zevnějšek	88,2%	50,0%

Graf č. 15: Porovnání volnočasových aktivit dívek a chlapců.

6.2 Role elektronických médií ve volném čase dětí a mládeže druhého stupně základních škol v Opavě

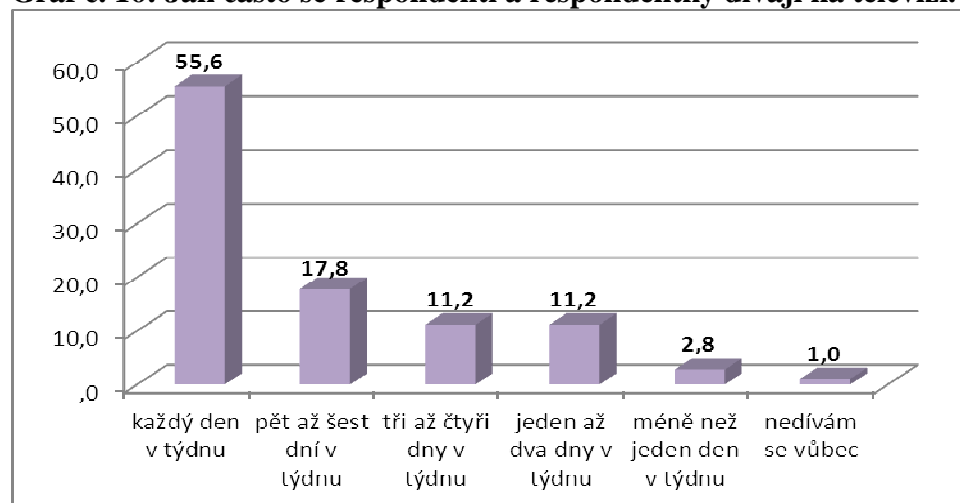
Druhým hlavním cílem práce bylo, jakou roli hrají ve volném čase dětí a mládeže druhého stupně základních škol v Opavě elektronická média.

Dílním cílem práce bylo zjistit, jak často sledují děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě televizní programy a jaké, kdy je sledují a jak dlouho je sledují. Respondenti a respondentky se podle výsledků výzkumu dívají na televizi nejčastěji každý den. To uvedlo 55 % odpovídajících. Naopak televizi nikdy nesleduje jen 1 % respondentů a respondentek. Pět až šest dnů v týdnu, tedy téměř každý den, se na televizi dívá skoro 18 % odpovídajících.

Tabulka č. 6: Jak často se respondenti a respondentky dívají na televizi.

Jak často se díváš na televizi	Četnost	Procenta
každý den v týdnu	159	55,6
pět až šest dní v týdnu	51	17,8
tři až čtyři dny v týdnu	32	11,2
jeden až dva dny v týdnu	32	11,2
méně než jeden den v týdnu	8	2,8
nedívám se vůbec	3	1,0

Graf č. 16: Jak často se respondenti a respondentky dívají na televizi.

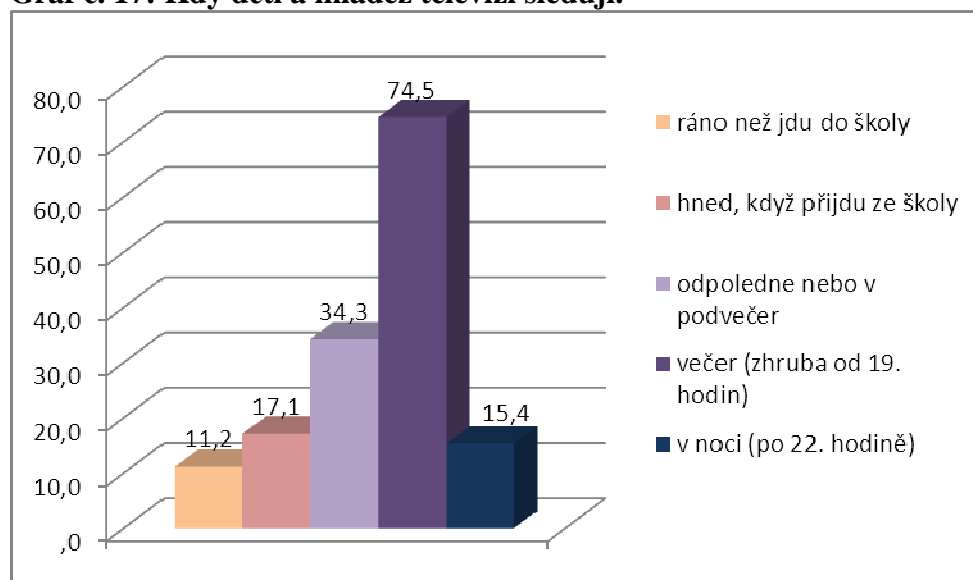

Nejčastěji se respondenti a respondentky dívají na televizi večer, tedy zhruba od 19. hodin. To uvedlo 65 % odpovídajících. Druhou nejčastější dobou, kdy s televizí tráví respondenti a respondentky svůj volný čas, je odpoledne nebo podvečer. Zajímavé a zarážející je to, že necelých 6 % dětí a mládeže uvedlo, že se nejčastěji dívají na televizi v noci, tedy po 22. hodině. Jako dobu, kdy sledují televizi, tuto noční hodinu uvedlo 10 % respondentů a

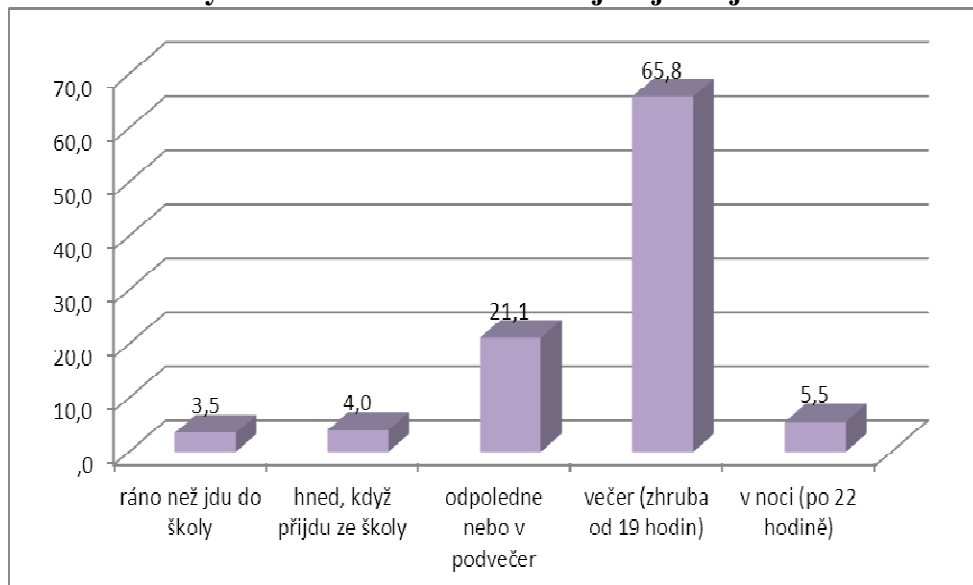
respondentek. Připomínám, že na otázky odpovídaly děti a mládež druhého stupně základních škol, tedy jedinci ve věkovém rozmezí cca 11 až 16 let. Haasová (1991: 179) tvrdí, že jedenáctileté až dvanáctileté děti nemají u televize po osmé hodině večer co dělat a neměly by v přítomnosti televizoru vůbec pobývat.

Jak je vidět v tabulce, 11 % dětí a mládeže sleduje televizi ihned po příchodu ze školy. Haasová (1991: 179) jako důvod, proč děti a mládež zapínají odpoledne obrazovku uvádí, že takto konají automaticky, neboť je ani nenapadne, že by mohli svůj volný čas věnovat jiné činnosti. Naše hypotéza, že děti a mládež v Opavě sleduje televizi nejčastěji odpoledne a večer, se nepotvrdila. Děti a mládež nejčastěji sledují televizi večer. Odpolední sledování televize je sice na druhém místě, tedy za večerním sledováním. Procento dětí a mládeže, které se však na televizi v tuto dobu dívá (34,3%), je podstatně nižší než procento dětí a mládeže, která sleduje televizi nejčastěji večer (74,5 %).

Graf č. 17: Kdy děti a mládež televizi sledují.

Graf č. 18: Kdy děti a mládež televizi sledují nejčastěji.

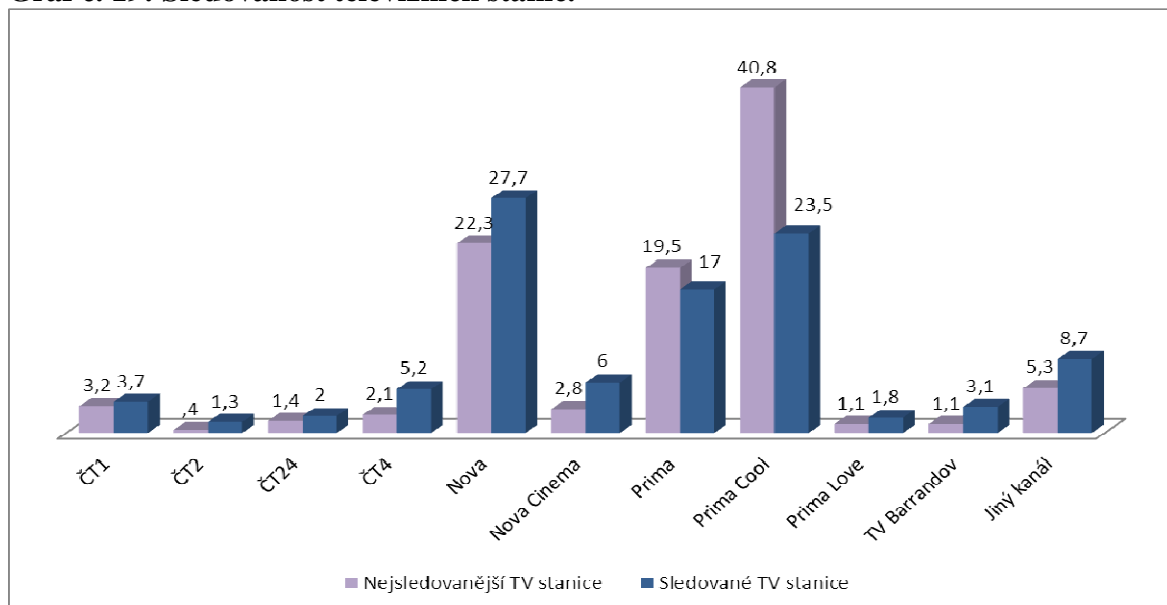

Z tabulky jde vidět, že respondenti a respondentky se nejčastěji dívají na televizní stanici Prima Cool. To uvedlo necelých 41 % dotazovaných. Druhou nejčastěji sledovanou televizní stanicí je Nova s téměř 23 %, třetí je Prima, kterou uvedlo jako nejsledovanější necelých 20 % odpovídajících. Jako televizní stanici, kterou respondenti a respondentky sledují, uvedlo téměř 28 % televizi Nova. Děti a mládež se podle tabulky dívají minimálně na veřejnoprávní televizní stanice. Výjimkou je jen ČT4, kterou uvedlo přes 5 % respondentů a respondentek. Jinou televizní stanicí uvedlo téměř 9 % odpovídajících. Většinou se jednalo o Disney Channel nebo o hudební stanice (Očko, MTV).

Tabulka č. 7: Sledovanost televizních stanic.

Stanice	Nejsledovanější TV stanice		Sledované TV stanice
	Četnost	Procenta	Procenta
ČT1	9	3,2	3,7
ČT2	1	,4	1,3
ČT24	4	1,4	2,0
ČT4	6	2,1	5,2
Nova	63	22,3	27,7
Nova Cinema	8	2,8	6,0
Prima	55	19,5	17,0
Prima Cool	115	40,8	23,5
Prima Love	3	1,1	1,8
TV Barrandov	3	1,1	3,1
Jiný kanál	15	5,3	8,7

Graf č. 19: Sledovanost televizních stanic.

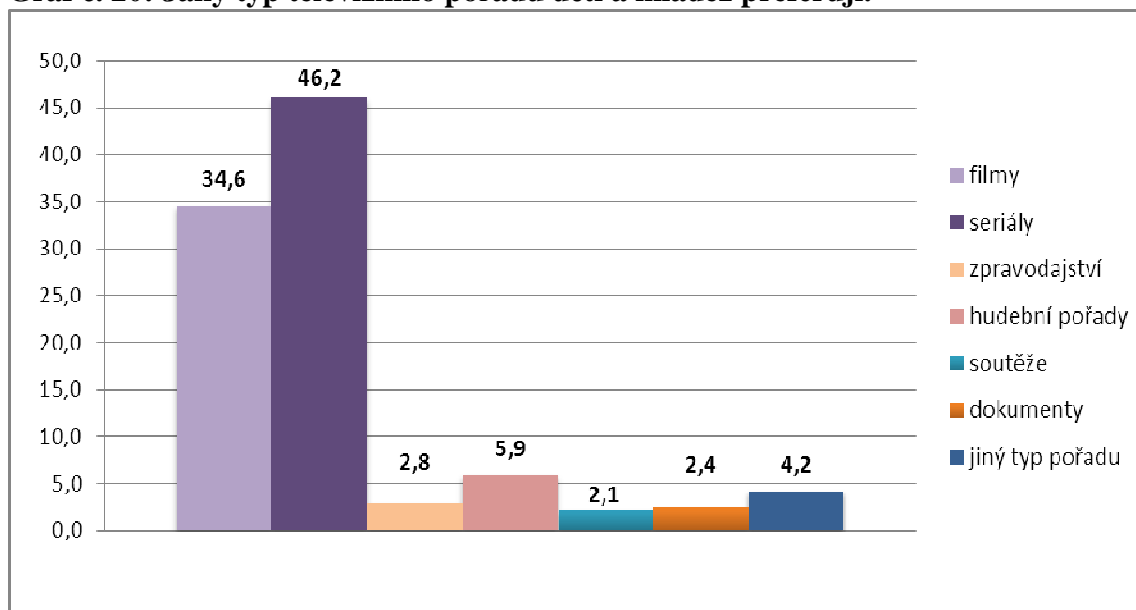

Z tabulky vidíme, že téměř polovina (46 %) respondentů a respondentek se nejraději dívá na seriály. To odpovídá nejsledovanější televizní stanici z předchozí otázky – na televizní stanici Prima Cool se vysílají převážně seriály. Dále děti a mládež upřednostňují filmy. To uvedlo necelých 35 %. Možnost „jiný typ“ pořadu uvedlo 4 % odpovídajících. Nejčastěji se mezi těmito odpověďmi vyskytoval sport. Naše hypotéza, tedy že děti a mládež ze všech typů televizních pořadů nejvíce preferuje seriály, se potvrdila.

Tabulka č. 8: Jaký typ televizního pořadu děti a mládež preferují.

Typ pořadu	Četnost	Procenta
Filmy	99,0	34,6
Seriály	132,0	46,2
Zpravodajství	8,0	2,8
hudební pořady	17,0	5,9
Soutěže	6,0	2,1
Dokumenty	7,0	2,4
jiný typ pořadu	12,0	4,2

Graf č. 20: Jaký typ televizního pořadu děti a mládež preferují.

Dalším dílčím cílem práce bylo zjistit, zda sledování televize souvisí s tím, zda jdou děti a mládež následující den do školy nebo ne.

Celorepublikové šetření veřejného mínění z roku 2008 prováděné agenturou Opinion Window Research International ukázalo, kolik času tráví děti a mládež denně před televizní obrazovkou. „V reprezentativním, omnibusovém šetření rodiče dětí do 18 let odhadovali, že jejich děti stráví v průměru za běžný den 85 minut sledováním televize. ... Před obrazovkami tak děti denně tráví v průměru téměř 2,5 hodiny,“ (Opinion Window Research International, staženo 10.4.2011).

Respondenti a respondentky druhého stupně opavských základních škol měli odpovědět, kolik času denně tráví před obrazovkou, pokud následující den jdou nebo nejdou do školy.

Následující den je škola – téměř 56 % respondentů a respondentek odpovědělo, že televizi sleduje více než hodinu, ale ne více než tři hodiny. Více než tři hodiny se televizi věnuje 25 % odpovídajících, maximálně hodinu s televizí tráví necelých 18 % respondentů a respondentek.

Následující den není škola – více než polovina odpovídajících uvedla, že se na televizi dívá denně více než tři hodiny. Méně než tři hodiny, ale více než hodinu televize věnuje 37 % respondentů a respondentek.

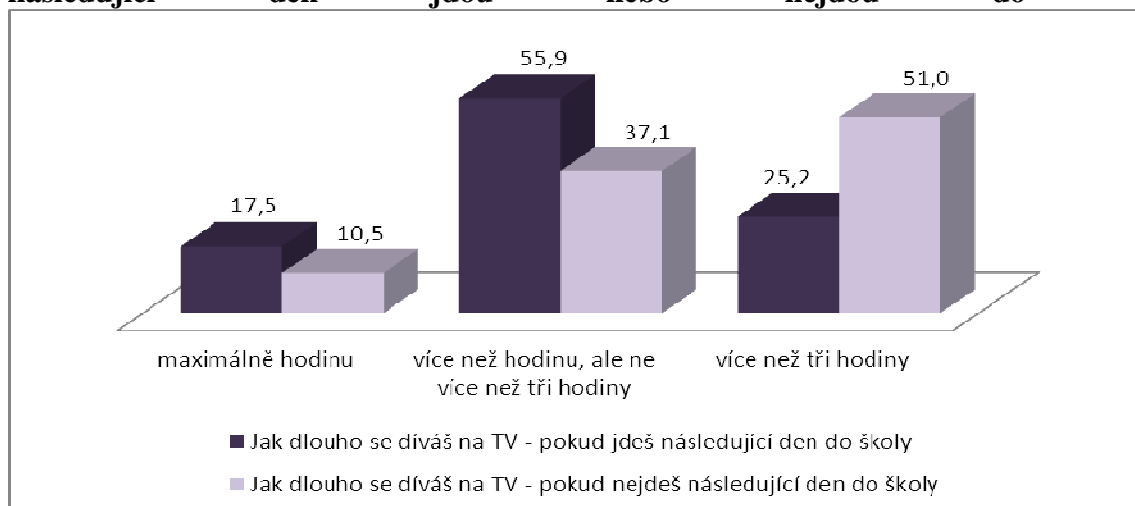
Naše hypotéza, tedy že se děti a mládež dívá na televizi více, pokud nejde následující den do školy, než když následující den do školy jde, se potvrdila minimálně v tom smyslu, že

se podíl respondentů v kategorii „více než tři hodiny“ významně zvyšuje ve dnech, kdy nejdou do školy.

Tabulka č. 9: Jak dlouho se respondenti a respondentky dívají na televizi, pokud následující den jdou nebo nejdou do školy.

Jak dlouho se díváš na televizi	Pokud jdeš následující den do školy		Pokud nejdeš následující den do školy	
	Četnost	Procenta	Četnost	Procenta
maximálně hodinu	50	17,5	30	10,5
jednu až tři hodiny	160	55,9	106	37,1
více než tři hodiny	72	25,2	146	51,0

Graf č. 21: Jak dlouho se respondenti a respondentky dívají na televizi, pokud následující den jdou nebo nejdou do školy.

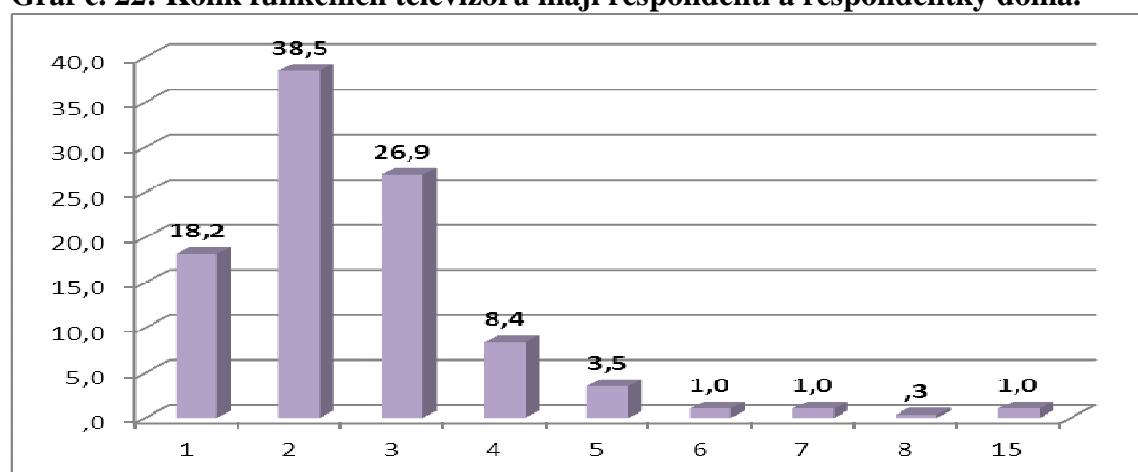

Haasová (1991: 175) uvedla, že naprostá většina domácností má minimálně jednu televizi. Podle výzkumu společností Henkel ČR a Ahold *Není nám to jedno!* z roku 2010 vyplynulo, že téměř 30 % dětí ve věku 6–9 let má televizi ve svém pokoji a v případě dětí 10–15 let to je téměř 40 %.

Z mé tabulky vyplývá, že téměř 40 % respondentů a respondentek má doma dva funkční televizory. Tři funkční televizní obrazovky má v domácnosti necelých 30 % odpovídajících. Zvláštní se může zdát, že 1 % respondentů a respondentek má v domácnosti 15 funkčních televizorů. Odpovídající, kteří uvedli tento počet obrazovek, však žijí v dětském domově, a proto je číslo nezvykle vysoké.

Tabulka č. 10: Kolik funkčních televizorů mají respondenti a respondentky doma.

Počet televizorů	Četnost	Procenta
1	52	18,2
2	110	38,5
3	77	26,9
4	24	8,4
5	10	3,5
6	3	1,0
7	3	1,0
8	1	,3
15	3	1,0

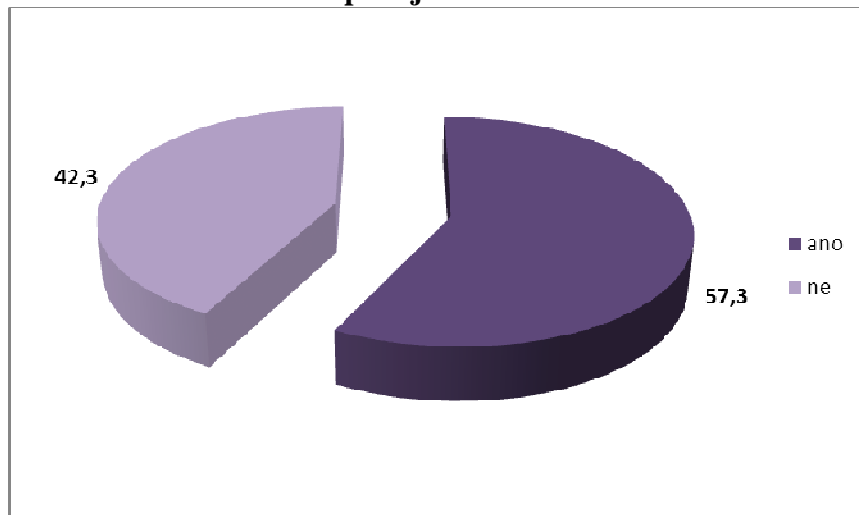
Graf č. 22: Kolik funkčních televizorů mají respondenti a respondentky doma.

Na otázku, zda mají ve svém pokoji televizi, odpovědělo kladně téměř 60 % respondentů a respondentek. Podle průzkumu veřejného mínění České republiky z roku 2008, který provedla agentura Opinion Window Research International se ukázalo, že 34 % českých dětí a mládeže má ve svých pokojích televizní obrazovku. Podle výsledků výzkumu mají však možnost sledovat pouze základní televizní kanály, nemají možnost využívat kabelovou nebo satelitní televizi (Opinion Window Research International, staženo 10.4.2011).

Tabulka č. 11: Máš ve svém pokoji televizi?

Máš televizi ve svém pokoji	Četnost	Procenta
Ano	164	57,3
Ne	121	42,3

Graf č. 23: Máš ve svém pokoji televizi?

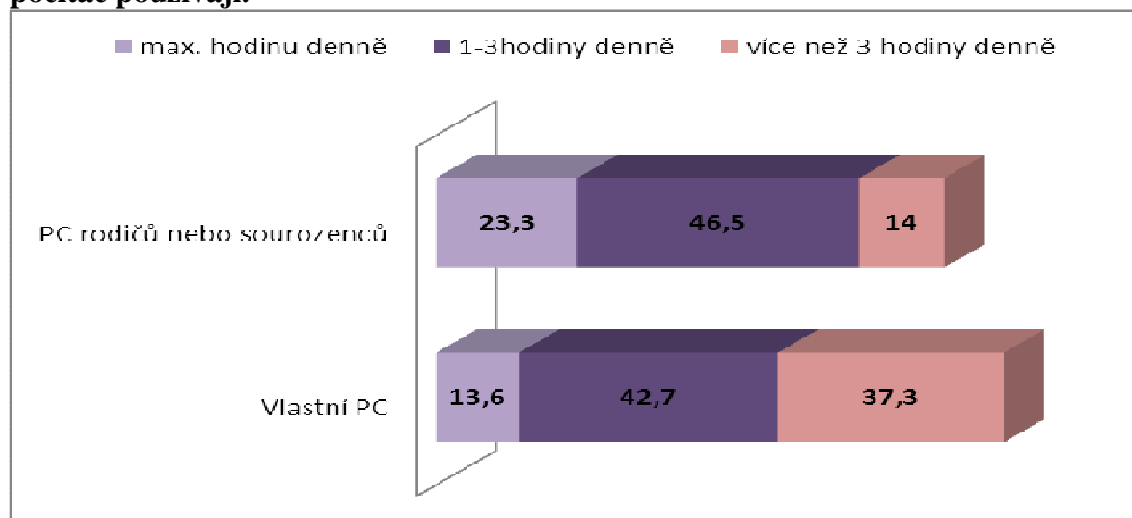

Dílčím cílem práce bylo zjistit, zda mají děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě vlastní počítač a kolik času s ním denně tráví. Předpokládali jsme souvislost mezi vlastněním počítače a dobou, kterou s ním děti a mládež tráví.

Výsledky ukázaly, že největší podíl respondentů (42 %) tráví na počítači denně více než hodinu, ale ne více než tři hodiny, přičemž největší podíl těchto respondentů (téměř 80 %) tento čas tráví na svém počítači. Zajímavé dále je, že téměř třetina respondentů tráví denně na počítači více než tři hodiny, přičemž největší podíl těchto respondentů (přes 92 %) tento čas tráví na svém počítači. Celkově více než 90 % respondentů tráví s počítačem každý den, přičemž více než 90 % z nich na svém počítači.

V grafu je zaznamenán podíl jednotlivých časových kategorií podle toho, zda respondent tráví čas na počítači rodičů/sourozenců či na svém počítači. Podíl respondentů, kteří tráví volný čas na počítači více než tři hodiny denně je výraznější u respondentů s vlastním počítačem.

Graf č. 24: Kolik volného času tráví děti a mládež s počítačem v závislosti na tom, či počítač používají.

6.3 Spokojenost žáků druhého stupně základních škol s intenzitou jednotlivých volnočasových aktivit

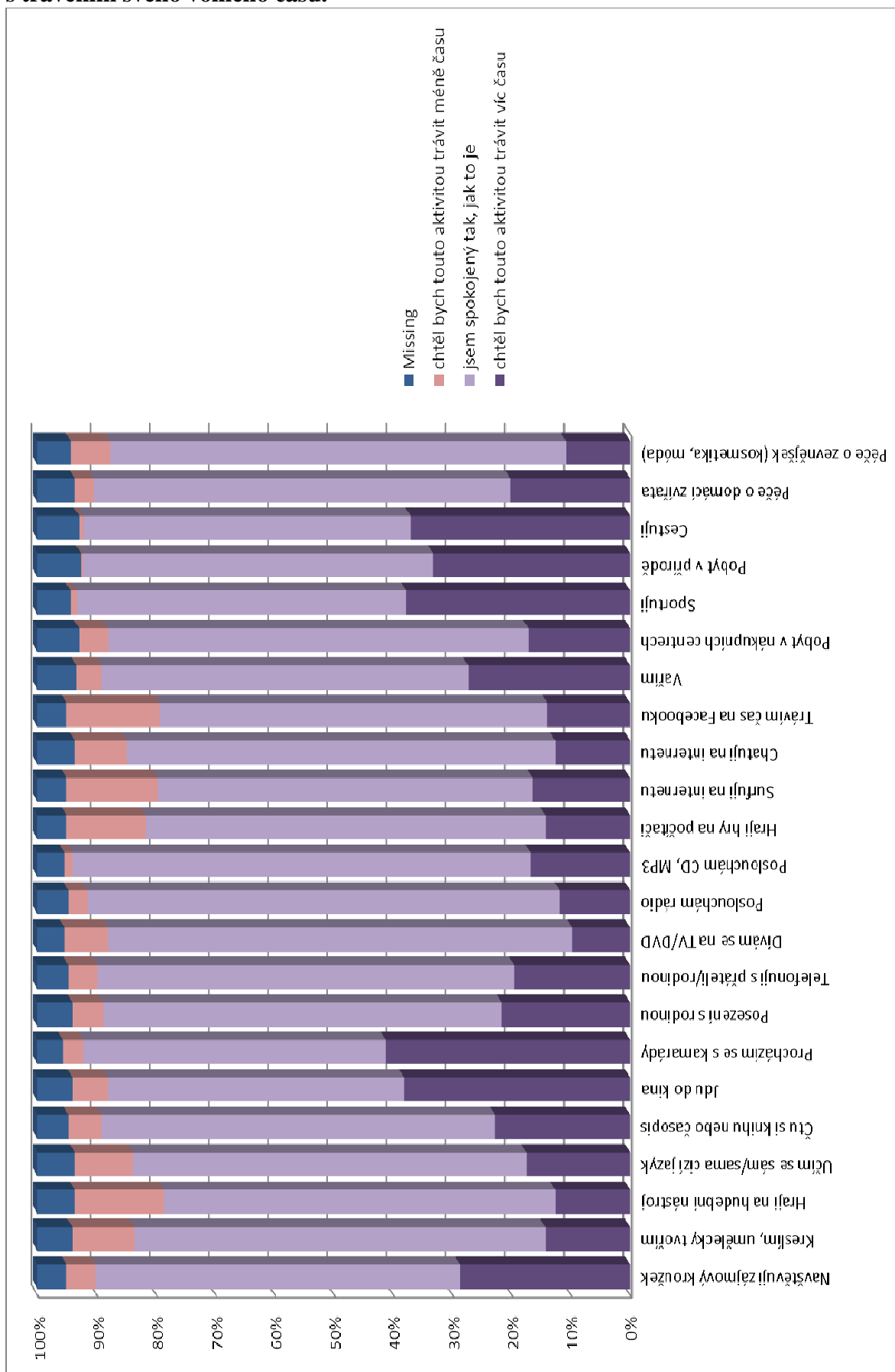
Dalším hlavním cílem práce bylo zjistit, jak jsou děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě spokojeni s intenzitou jednotlivých volnočasových aktivit. Zajímalo nás, kterými aktivitami by děti a mládež chtěli trávit více či méně času.

Jak lze vidět v tabulce, vysoké procento respondentů a respondentek odpovídalo, že jsou spokojeni s dobou, kterou s danou činností tráví. Přes 40 % odpovídajících by se chtělo více procházet s kamarády, 37 % respondentů a respondentek by se chtělo více věnovat sportu, 37 % by rádo více cestovalo, 33 % odpovídajících by chtělo trávit více času v přírodě. Necelých 30 % dětí a mládeže by chtělo trávit více času v zájmovém kroužku a přes 20 % odpovídajících by rádo více sedělo a povídalo si s rodinou. Méně času by respondenti a respondentky chtěli trávit surfování po internetu (15 %) a trávením času na Facebooku (15 %). 15 % odpovídajících by chtělo trávit méně času hraním na hudební nástroj.

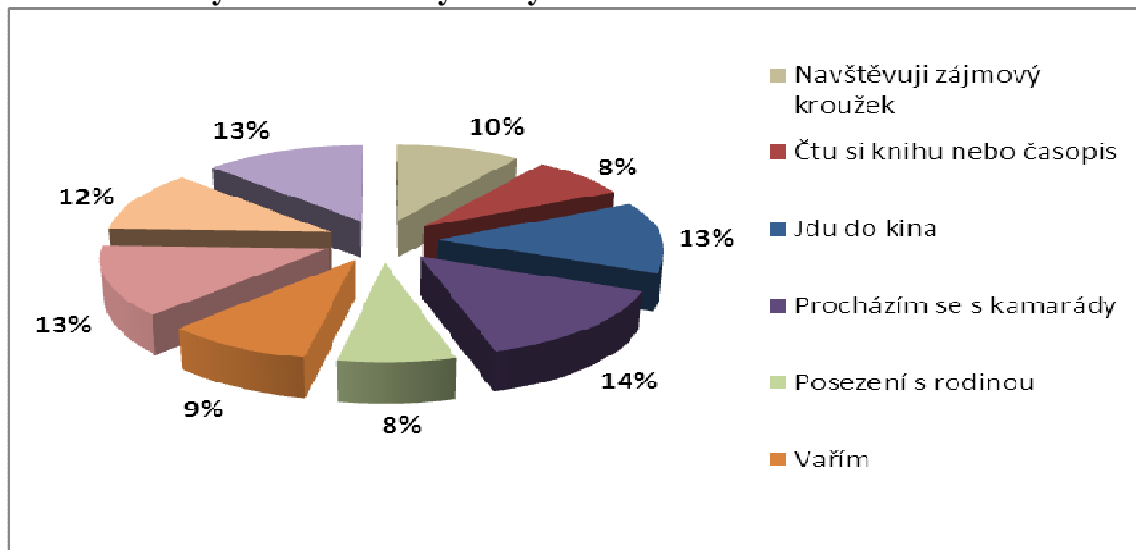
Tabulka č. 12: Jak jsou děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě spokojené s trávením svého volného času. Čísla znázorňují procentuelní podíl.

Typ činnosti	Chtěl bych touto aktivitou trávit víc času	Jsem spokojený tak, jak to je	Chtěl bych touto aktivitou trávit méně času	Neuvedlo odpověď
Navštěvuji zájmový kroužek	28,7	61,5	4,9	4,9
Kreslím, umělecky tvořím	14,3	69,2	10,5	5,9
Hraji na hudební nástroj	12,6	66,1	15,0	6,3
Učím se sám/sama cizí jazyk	17,5	66,4	9,8	6,3
Čtu si knihu nebo časopis	22,7	66,4	5,6	5,2
Jdu do kina	38,1	50,0	5,9	5,9
Procházím se s kamarády	41,3	51,0	3,5	4,2
Posezení s rodinou	21,7	67,1	5,2	5,9
Telefonuji s přáteli/rodinou	19,6	70,3	4,9	5,2
Dívám se na TV/DVD	9,8	78,3	7,3	4,5
Poslouchám rádio	11,9	79,7	3,1	5,2
Poslouchám CD, MP3	16,8	77,3	1,4	4,5
Hraji hry na počítači	14,3	67,5	13,3	4,9
Surfuji na internetu	16,4	63,3	15,4	4,9
Chatuji na internetu	12,6	72,4	8,7	6,3
Trávím čas na Facebooku	14,0	65,4	15,7	4,9
Vařím	27,3	61,9	4,2	6,6
Pobyt v nákupních centrech	17,1	71,0	4,9	7,0
Sportuji	37,8	55,6	1,0	5,6
Pobyt v přírodě	33,2	59,1	,3	7,3
Cestuji	37,1	55,2	,7	7,0
Péče o domácí zvířata	20,3	70,3	3,1	6,3
Péče o zevnějšek (kosmetika, móda)	10,8	76,9	6,6	5,6

Graf č. 25: Jak jsou děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě spokojené s trávením svého volného času.

Graf č. 26: Jakými aktivitami by chtěly děti a mládež trávit více času.

7 Závěr

V magisterské diplomové práci jsem se zabývala způsobem, jak tráví děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě svůj volný čas a jakou roli v jejich volném čase hrají elektronická média. K výzkumnému šetření jsem využila kvantitativní výzkumné paradigma a dotazníkovou metodu sběru dat. Nejdříve jsem danou tematiku teoreticky vymezila, a to tak, aby bylo možné stanovit výzkumné hypotézy. Dále jsem formulovala hlavní a dílčí cíle práce a následně se pokusila stanovit výzkumné hypotézy. Hypotézy bylo nezbytné operacionalizovat, tedy vymezit proměnné, se kterými jsem pracovala. Na základě teoretické části a hypotéz jsem konstruovala dotazník. Tato přípravná fáze trvala zhruba dva a půl měsíce. Po sestavení dotazníku jsem jej ověřovala v rámci předvýzkumu, a to na dětech a mládeži žijící v okolí mého bydliště. Tito jedinci patřili do stejné věkové kategorie jako děti a mládež, na kterých je celé výzkumné šetření realizováno. Data jsem sbírala v Opavě v průběhu měsíce března roku 2011. Do výběrového souboru jsem náhodným výběrem zařadila třídy druhého stupně základních škol v Opavě, tedy respondenty a respondentky ve věku 11 až 16 let. Dotazování dochází do čtyř opavských základních škol (základní škola Mařádkova, základní škola Vrchní, základní škola Šrámkova a základní škola Tomáše Garigua Masaryka), které byly taktéž vybrány náhodným výběrem. Celkem bylo rozdáno 325 dotazníků, z toho se všechny vrátily zpět. Výzkumný soubor se však neskládá z 325 dotazníků, ale z 286 dotazníků, protože 39 dotazníků jsem musela z důvodu špatného vyplnění vyřadit. Za nutné považuji říct, že dotazník byl pro všechny dotazované zcela anonymní.

Data, která jsem dotazníkovým šetřením získala, jsem statisticky zpracovala, a to v programu SPSS. Závěry z výzkumného šetření jsem formulovala v kapitole Analýza a interpretace dat. V závěru považuji za nutné interpretovat především výsledky hlavního cíle této práce, tedy jak tráví děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě svůj volný čas.

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, jakým způsobem tráví svůj volný čas děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě. Došla jsem ke zjištění, že výrazný podíl respondentů a respondentek tráví denně svůj volný čas s elektronickými médii (sledování TV/DVD, poslech rádia, poslech CD, MP3, hraní her na počítači, surfování na internetu, chatování na internetu, přihlášení k sociální síti Facebook). Například na sociální síti Facebook tráví denně svůj volný čas více než polovina dotazovaných, surfování po internetu tráví denně svůj volný čas necelé dvě třetiny respondentů a respondentek. Mezi aktivity,

kterým se věnuje více než polovina dotazovaných, patří například hry na počítači, péče o domácí zvířata nebo péče o zevnějšek (kosmetika, móda). Další výrazněji zastoupenou volnočasovou aktivitou dětí a mládeže je návštěva zájmového kroužku, a to minimálně jednou týdně. To uvedla necelá polovina dotazovaných. Děti minimálně jednou do týdne také sportují (43 %), prochází se s kamarády (42,3 %), tráví čas s rodinou (38,8 %) nebo si čtou knihy či časopisy (36,7 %). Mezi volnočasové aktivity, kterými děti a mládež tráví čas méně než jednou týdně, patří návštěva kina (64,7 %) a cestování (56,7 %). Téměř polovina dotazovaných uvedla, že méně než jednou týdně pobývají v nákupních centrech a v přírodě.

Hlavním cílem práce bylo také zjistit, jakou hrají roli v životě dětí a mládeže elektronická média. Podle výsledků výzkumu můžeme říct, že elektronická média jsou každodenním společníkem dětí a mládeže druhého stupně základních škol v Opavě. Na televizi se denně dívá 55 % dotazovaných, a to nejčastěji večer po 19. hodině. To uvedlo 65 % respondentů a respondentek. Nejvíce se děti a mládež (necelých 41 %) dívají na televizní kanál Prima Cool. Nejoblíbenějším typem pořadu se staly seriály, a to u necelé poloviny dotazovaných. Ve svém pokoji mají televizi necelé dvě třetiny respondentů a respondentek. Děti a mládež tráví denně svůj volný čas také s počítačem. Každý na počítači tráví více než hodinu, ale méně než tři hodiny 42 % respondentů a respondentek. Největší podíl těchto dotazovaných (80 %) tráví tento čas na svém počítači. Téměř třetina respondentů a respondentek tráví na počítači denně více než tři hodiny, přičemž z toho téměř 92 % dotazovaných tráví tento čas na svém vlastním počítači.

Stanovené hlavní cíle magisterské diplomové práce (1. jakým způsobem tráví svůj volný čas děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě, 2. jakou roli hrají ve volném čase dětí a mládeže druhého stupně základních škol v Opavě elektronická média, 3. jak jsou děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě spokojené s trávením svého volného času) se díky výzkumnému šetření podařilo naplnit. Stejně tak tato práce splňuje i dílčí cíle jednotlivých hlavních cílů.

Tato magisterská diplomová práce by se mohla dále rozvinout o výzkum, který by se zabýval nejen tím, kolik svého volného času věnují děti a mládež elektronickým médiím, ale také tomu, proč jim věnují svůj volný čas, zda jsou například spokojeni s dobou, kterou jim věnují jejich rodiče v rámci společného volného času, popřípadě by se dalo zkoumat, zda má finanční zázemí rodiny vliv na trávení volného času dětí a mládeže. Do výzkumu by se tak mohli zapojit také rodiče dotazovaných dětí a mládeže, kteří by mohli do výzkumného šetření přinést poznatky o tom, zda svým dětem regulují nebo zakazují sledování televize či užívání počítače. Dále by se dalo zkoumat, zda rodiče kontrolují, co jejich děti na internetu dělají,

jaké webové stránky navštěvují a jaké činnosti se na internetu věnují nejčastěji. Další část výzkumu by se mohla zabírat mediálními obsahy – zda rodiče určité mediální obsahy považují za vhodné, přijatelné nebo zda by je zakázali a proč.

8 Použité zdroje

8.1 Literatura

- Blažek, B. **Tváří v tvář obrazovce**. Praha: Slon, 1995. ISBN 80-85850-11-7.
- Berger, L., P., Luckman, T. **Sociální konstrukce reality**. Brno: Centrum pro demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-46-1.
- Burton, G., Jiráček, J. **Úvod do studia médií**. Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 80-85947-67-6.
- Čáp, J. **Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy**. Praha: ISV, 1996. ISBN 80-85866-15-3.
- Čáp, J. **Psychologie výchovy a vyučování**. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-534-3.
- De Singly, F. **Sociologie současné rodiny**. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1.
- Disman, M. **Jak se vyrábí sociologická znalost**. Třetí vydání. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0139-7.
- Filipcová, B. **Člověk, práce, volný čas**. Praha: Svoboda, 1966.
- Giddens, A. **Sociologie**. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- Hájek, B., Hofbauer, B., Pávková, J. **Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy**. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
- Havlík, R., Kořan, J. **Sociologie výchovy a školy**. Druhé vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-327-7.
- Havlík, R., Novotná, M., Prokop, J. **Vybrané kapitoly ze sociologie výchovy a vzdělávání**. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-7066-781-8.
- Haasová, I. **Ostatní děti smějí všechno: radíme rodičům při výchově dětí od 3 do 11 let**. Praha: Portál, 1991. ISBN 80-85282-10-0.
- Hofbauer, B. **Děti, mládež a volný čas**. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- Jandourek, J. **Úvod do sociologie**. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.
- Janiš, K. **Úvod do problematiky volného času**. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 2009. ISBN 979-80-7248-530-7.
- Krbička, K. **Děti, vedoucí, volný čas**. Praha: IDM MŠMT, 2004.

ISBN 80-86784-06-1.

- Livingstone, S. **Young people and new media: childhood and the changing media environment.** Londýn: Sage Publications, 2003. ISBN 0-7619-6467-3.
- Livingstone, S. **Children and the Internet.** Cambridge: Policy Press, 2009. ISBN 978-0-7456-3194-3.
- Livingstone, S., Haddon, L. **Kids online.** Bristol: Policy Press, 2009. ISBN 978-1-84742-438-9.
- Matoušek, O. **Rodina jako instituce a vztahová síť.** Třetí vydání. Praha: Slon, 2003. ISBN 80-86429-19-9.
- McQuail, D. **Úvod do teorie masové komunikace.** Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-714-0.
- Meyrowitz, J. **Všude a nikde. Vliv elektronických médií na sociální chování.** Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-0905-3.
- Mičienka, M., Jiráček, J. **Základy mediální výchovy.** Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-315-4.
- Možný, I. **Rodina a společnost.** Druhé vydání. Praha: Slon, 2008. ISBN 978-80-86429-87-8.
- Musil, J. **Elektronická média v informační společnosti.** Praha: Votobia, 2005. ISBN 80-7220-157-3.
- Murphy, R. F. **Úvod do kulturní a sociální antropologie.** Druhé vydání. Praha: Slon, 2004. ISBN 80-86429-25-3.
- Němec, J. a kol. **Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času.** Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.
- Pávková, J., Hájek, B., Hofbauer, B. **Pedagogika volného času.** Třetí vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
- Petrušek, M. a kol. **Sociologie: občanská nauka.** Druhé vydání. Praha: SPN, 1994. ISBN 80-04-26588-X.
- Říčan, P., Pithartová, D. **Krotíme obrazovku: jak vést děti k rozumnému užívání médií.** Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-084-7.
- Sak, P. **Proměny české mládeže.** Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- Sak, P. **10 let v českých médiích.** Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-925-9.
- Seiter, E. **The Internet playground.** Druhé vydání. New York: Peter Lang Publishing, 2007. ISBN 978-0-8204-7124-2.

- Schneider, M., Koudelka, F. **Úvod do základů sociologických výzkumů.** Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1993. ISBN 80-7067-302-8.
- Smetáčková, I. a kolektiv **Na cestě k vlastní rodině. Kapitoly z rodinné výchovy.** Praha: Otevřená společnost, 2008. ISBN 978-800-87110-12-6.
- Slepíčková, I. **Sport a volný čas.** Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1039-6.
- Spousta, V. a kolektiv **Teoretické základy výchovy ve volném čase.** Brno: Masarykova univerzita, 1994. ISBN 80-210-1007-X.
- Surynek, A. **Základy sociologického výzkumu.** Praha: Management Press, 2001. ISBN 80-7261-038-4.
- Šedřová, K. **Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví.** Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-149-2.
- Švigová, M. **Volný čas a my.** Praha: Svobodné slovo, 1967.
- Vážanský, M. **Volný čas a pedagogika zážitku.** Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-901737-9-9.
- Veselá, J. **Základy sociologie volného času.** Pardubice: Univerzita Pardubice, 1999. ISBN 80-7194-187-5.
- Padrnos, J. **Sociologie a psychologie rodiny** in: Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy. Druhé vydání. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86432-93-9. Pp. 9-51.
- Volek, J. **Televize jako spolutvůrce domova a extenze rodiny** in: Sociální studia 4. Brno: Masarykova univerzita, 1999. Pp. 17-42.
- Vlastník, J., **Televizní násilí a zákon: vliv televizního násilí na kriminalitu dětí a mládeže a jeho zákonná úprava.** Olomouc: Votobia, 2005. ISBN 80-7220-245-6.
- Watkins, C., S. **The young and the digital.** Boston: Beacon Press, 2009. ISBN 978-0-8070-6193-0.

8.2 Internetové zdroje

- *Rodiče a výchova 2010* [online]. [cit. 2011-03-25]. Dostupný z WWW: <http://sdilenihodnot.soc.cas.cz/index.php?page=9>.
- *Není nám to jedno!* [online]. [cit. 2011-04-1]. Dostupný z WWW: <http://www.neniamtojedno.cz/>.

- *Klíče pro život* [online]. [cit. 2011-04-2]. Dostupný z WWW: <http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/>.
- *Průzkum GE Money Bank* [online]. [cit. 2011-04-2]. Dostupný z WWW: <http://www.bankovnipoplatky.com/ceske-deti-maji-nejvice-krouzku-a-mimoskolnich-aktivit-v-evrope-9025.html>.
- *Zpráva o českém internetu* [online]. [cit. 2011-04-2]. Dostupný z WWW: http://www.factum.cz/397_jak-travime-svuj-volny-cas.
- *World Internet Project* [online]. [cit. 2011-04-2]. Dostupný z WWW: <http://ivdmr.fss.muni.cz/info/view.php?cislocclanku=2008112501>.
- *Jak čtou české děti* [online]. [cit. 2011-04-2]. Dostupný z WWW: http://www.gac.cz/userfiles/File/nase_prace_vystupy/GAC_CTEN_jak_ctou_ceske_deti_strucna_zprava.pdf?langSEO=documents&parentSEO=nase_prace_vystupy&midSEO=GAC_CTEN_jak_ctou_ceske_deti_strucna_zprava.pdf.
- *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2011-04-2]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/1_vybavenost_domacnosti_pocitacem_a_vybranou_spotrebni_elektronikou.
- *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2011-04-2]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/kolik_domacnosti_v_cr_ma_pocitac_a_internet.
- Klimeš, J., *Děti a facebook* [online]. [cit. 2011-04-2]. Dostupný z WWW: <http://klimes.mysteria.cz/clanky/komentare/facebook2.htm>.
- *Označování audiovizuálních děl* [online]. [cit. 2011-04-10]. Dostupný z WWW: www.mkcr.cz/.../Jednotn__syst_m_ozna_ov_n__audiovizu_ln_ch_d_l_podle__v_kov_ch_kategori__1.doc.

9 Seznam tabulek a grafů

9.1 Tabulky

Tabulka č. 1: Jakým volnočasovým aktivitám se děti a mládež věnují.

Tabulka č. 2: Docházka do zájmového kroužku.

Tabulka č. 3: Do jakých zájmových kroužků dochází děti a mládež nejčastěji.

Tabulka č. 4: S kým nejčastěji a nejraději tráví děti a mládež svůj volný čas.

Tabulka č. 5: Porovnání volnočasových aktivit dívek a chlapců.

Tabulka č. 6: Jak často se respondenti a respondentky dívají na televizi.

Tabulka č. 7: Sledovanost televizních stanic.

Tabulka č. 8: Jaký typ televizního pořadu děti a mládež preferují.

Tabulka č. 9: Jak dlouho se respondenti a respondentky dívají na televizi, pokud následující den jdou nebo nejdou do školy.

Tabulka č. 10: Kolik funkčních televizorů mají respondenti a respondentky doma.

Tabulka č. 11: Máš ve svém pokoji televizi?

Tabulka č. 12: Jak jsou děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě spokojené s trávením svého volného času. *Čísla znázorňují procentuelní podíl.*

9.2 Grafy

Graf č. 1: Jakým volnočasovým aktivitám se děti a mládež věnují.

Graf č. 2: Docházka do zájmového kroužku.

Graf č. 3: Do jakých zájmových kroužků dochází děti a mládež nejčastěji.

Graf č. 4a: S kým nejčastěji tráví děti a mládež svůj volný čas.

Graf č. 4b: S kým nejčastěji tráví děti a mládež svůj volný čas.

Graf č. 5: Souvislost mezi vzděláním rodičů a tím, jak moc jejich děti sledují televizi.

Graf č. 6: Souvislost mezi vzděláním rodičů četbou jejich dětí.

Graf č. 7: Sledování TV/DVD v závislosti na typu rodiny.

Graf č. 8: Poslech rádia v závislosti na typu rodiny.

Graf č. 9: Poslech CD, MP3 v závislosti na typu rodiny.

Graf č. 10: Hraní her na počítači v závislosti na typu rodiny.

Graf č. 11: Surfování na internetu v závislosti na typu rodiny.

Graf č. 12: Chatování na internetu v závislosti na typu rodiny.

Graf č. 13: Strávený čas na sociální síti Facebook v závislosti na typu rodiny.

Graf č. 14: Kolik volného času tráví děti a mládež denně s počítačem v závislosti na typu rodiny.

Graf č. 15: Porovnání volnočasových aktivit dívek a chlapců.

Graf č. 16: Jak často se respondenti a respondentky dívají na televizi.

Graf č. 17: Kdy děti a mládež televizi sledují.

Graf č. 18: Kdy děti a mládež televizi sledují nejčastěji.

Graf č. 19: Sledovanost televizních stanic.

Graf č. 20: Jaký typ televizního pořadu děti a mládež preferují.

Graf č. 21: Jak dlouho se respondenti a respondentky dívají na televizi, pokud následující den jdou nebo nejdou do školy.

Graf č. 22: Kolik funkčních televizorů mají respondenti a respondentky doma.

Graf č. 23: Máš ve svém pokoji televizi?

Graf č. 24: Kolik volného času tráví děti a mládež s počítačem v závislosti na tom, čím počítač používají.

Graf č. 25: Jak jsou děti a mládež druhého stupně základních škol v Opavě spokojené s trávením svého volného času.

10 Přílohy

Příloha č. 1 – dotazník

Dotazník

Milý studente, milá studentko,

chtěla bych Tě požádat o vyplnění dotazníku, který se zaměřuje na způsoby trávení volného času mladých lidí, jako jsi Ty. Dotazník je důležitou součástí mé magisterské diplomové práce, a tak doufám, že mi při její tvorbě pomůžeš.

Dotazník je zcela anonymní, proto nikde nevpisuj své jméno, pouze odpovídej na položené otázky. Tvé odpovědi nebudou nikde zveřejněny, ani nejsou na známky. Na otázky neexistuje správná odpověď, proto vždy vybírej takovou možnost, která nejvíce odpovídá skutečnosti.

Na otázky odpovídej vždy jen jednou možností, pokud není u otázky uvedeno jinak. Nejlépe dotazník vyplníš, pokud vybranou možnost zakroužkuješ. Pokud se v odpovědi spleteš, pak kroužek přeškrtni (takto: ×) a zakroužkuj novou, správnou odpověď.

Předem Ti děkuji za trpělivost. Tvoje odpovědi mi velice pomohou.

Bc. Lucie Herberová

Studentka Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Q1) S kým nejčastěji trávíš svůj volný čas?

1. s oběma rodiči
2. s mámou
3. s tátou
4. s kamarády
5. s prarodiči
6. sám
7. se sourozencem/sourozenci
8. s někým jiným, uveď s kým:

Q2) S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

1. s oběma rodiči
2. raději s mámou než s tátou
3. raději s tátou než s mámou
4. s kamarády
5. s prarodiči
6. sám
7. se sourozencem/sourozenci
8. s někým jiným, uveď s kým:

Q3) Jak trávíš svůj volný čas (volný čas znamená, že neplníš domácí povinnosti a nejsi zrovna ve škole).

U každé aktivity zakřížkuj, jak často se jí věnuješ.

Dále zakřížkuj ve sloupci **SPOKOJENOST**, jak jsi s trávením volného času spokojený.

	ČAS VĚNOVANÝ DANÉ ČINNOSTI				SPOKOJENOST		
	denně	minimálně jednou týdně	méně než jednou týdně	nikdy	chtěl bych touto aktivitou trávit víc času	jsem spokojený tak, jak to je	chtěl bych touto aktivitou trávit méně času
Navštěvuji zájmový kroužek							
Kreslím, umělecky tvořím							
Hraji na hudební nástroj							
Učím se sám/sama cizí jazyk							
Čtu si knihu nebo časopis							
Jdu do kina							
Procházím se s kamarády							
Posezení s rodinou							
Telefonuji s přáteli/rodinou							
Dívám se na TV/DVD							
Poslouchám rádio							

Poslouchám CD, MP3								
Hrají hry na počítači								
Surfuji na internetu								
	ČAS VĚNOVANÝ DANÉ ČINNOSTI					SPOKOJENOST		
	denně	minimálně jednou týdně	méně než jednou týdně	nikdy		chtěl bych touto aktivitou trávit víc času	jsem spokojený tak, jak to je	chtěl bych touto aktivitou trávit méně času
Chatuji na internetu								
Trávím čas na Facebooku								
Vařím								
Pobyt v nákupních centrech								
Sportuji								
Pobyt v přírodě								
Cestuji								
Péče o domácí zvířata								
Péče o zevnějšek (kosmetika, móda)								

Q4) Docházíš do nějakého kroužku?

3. ano
4. ne (pokud jsi zvolil tuto možnost, pokračuj otázkou č.6)

Q5) O jaký kroužek se jedná? Můžeš vybrat libovolný počet možností.

7. pohybový (například sport, tanec, jízda na koni)
8. umělecký (například výtvarný, hudební, dramatický)
9. počítačový (například kurz výpočetní techniky, programování)
10. jazykový
11. filmový klub
12. jiný kroužek, uveď jaký: _____

Q6) Kolik funkčních televizorů máte doma? _____

Q7) Máš televizi ve svém pokoji?

1. ano
2. ne

Q8) Jak často se díváš na televizi?

1. každý den v týdnu
2. pět až šest dní v týdnu
3. tři až čtyři dny v týdnu
4. jeden až dva dny v týdnu
5. méně než jeden den v týdnu
6. nedívám se vůbec (pokud jsi zvolil tuto možnost, pokračuj otázkou č. 14)

Q9) Kdy se nejvíce díváš na televizi během všedních dnů? Můžeš označit více možností. Podtrhni tu možnost, kdy televizi sleduješ nejčastěji.

1. ráno než jdu do školy
2. hned, když přijdu ze školy
3. odpoledne nebo v podvečer
4. večer (zhruba od 19 hodin)
5. v noci (po 22 hodině)

- Q10) Odhadni, jak dlouho sleduješ televizi během dne, pokud následující den JDEŠ do školy.**
1. maximálně hodinu
 2. více než hodinu, ale ne více než tři hodiny
 3. více než tři hodiny
- Q11) Odhadni, jak dlouho sleduješ televizi během dne, pokud následující den NEJDEŠ do školy.**
1. maximálně hodinu
 2. více než hodinu, ale ne více než tři hodiny
 3. více než tři hodiny
- Q12) Na jaké TŘI televizní stanice se díváš nejčastěji? Svě odpovědi zakroužkuj. Ze tří tebou vybraných televizních stanic podtrhni tu, na kterou se díváš nejvíc.**
1. ČT 1 2. ČT 2 3. ČT 24 4. ČT 4 5. Nova 6. Nova Cinema	7. Prima 8. Prima Cool 9. Prima Love 10. TV Barrandov 11. jiný kanál, _____
- Q13) Jaký typ pořadu sleduješ v TV nejčastěji**
1. filmy 2. seriály 3. zpravodajství 4. hudební pořady	5. soutěže 6. dokumenty 7. jiné, _____
- Q14) Trávíš na počítači svůj volný čas?**
1. ano
 2. ne (pokud jsi zvolil tuto možnost, pokračuj otázkou č. 18)
- Q15) Kde na počítači trávíš nejvíce svého volného času?**
1. na svém vlastním počítači 2. na počítači rodičů/sourozenců	3. u kamarádů 4. jinde, _____
- Q16) Kolik volného času trávíš většinou denně s počítačem?**
1. maximálně hodinu
 2. více než hodinu, ale ne více než tři hodiny
 3. více než tři hodiny
 4. netrávím s počítačem každý den

Q17) Co na počítači děláš?

Přečti si následující možnosti a rozhodni se, jak často se každé z nich věnuješ.

	Denně	minimálně jednou týdně	méně než jednou týdně	nikdy
hrají hry				
vypracovávám úkoly do školy				
jen tak surfuji na internetu				
Chatuji				
hledám na internetu věci do školy				
jsem přihlášený na Facebooku				
koukám na videa/seriály/filmy/klipy				
učím se cizí jazyk				

Z výše uvedených aktivit zakroužkuj tu, kterou děláš nejčastěji.

Q19) Jaké je vzdělání Tvé mámy?

8. základní
9. vyučená
10. vyučená s maturitou
11. středoškolské
12. vyšší odborné
13. vysokoškolské
14. nevím

Q18) Jaké je vzdělání Tvého táty?

8. základní
9. vyučený
10. vyučený s maturitou
11. středoškolské
12. vyšší odborné
13. vysokoškolské
14. nevím

Q19) Jsi:

1. dívka
2. chlapec

Q20) Tvůj věk je: _____

Q21) Máš sourozence (vlastní i nevlastní), který/ kteří žijí ve stejné domácnosti jako ty?

1. ano
2. ne

Q22) S kým žiješ v domácnosti, pokud nepočítáš sourozence?

1. s oběma rodiči
2. jen s mámou
3. jen s tátou
4. s mámou a jejím přítelem/novým manželem
5. s tátou a jeho přítelkyní/novou manželkou
6. s oběma rodiči a prarodiči (nebo alespoň jedním prarodičem)
7. jiná možnost, uveď jaká: _____

Tímto vyplňování dotazníku končí. Opravdu Ti děkuji za Tvé odpovědi.